

43

Magyar

PAPI EGYSÉG

MAGYAR PAPI EGYSÉG

a magyar katolikus papság lapja

1968 Húsvétján

43. szám

TARTALOM

LELKI ÉLET

Varga László: Új kor hajnalán	3
Nagypéntek és húsvét között	9
Békés Gellért: Papok lelki gyakorlata VII.	19
Lakos Endre: Coram Sanctissimo	23

PAPI ARCÉL

Király Kelemen: P. Bangha Béla és a keresztények egysége	27
Szabó Ferenc: Tűz Tamás verseit olvasva	34

RÓMA SZAVA

B: VI. Pál pápa körlevele a papi nőtlenségről	37
Baják Mihály: Az első püspöki szinodus	43
B: A zarándok pápa Fatimában	48
Varga Pál: Világi hozzászólás a papi nőtlenség kérdéséhez	51

MAGYAR NÉPUNK PAPJA

Béky Gellért: Rodostói forgácsok	55
Levél a szerkesztőhöz	62

HAZAI HIREK

Hazai helyzet	64
Erdélyi helyzet	66
Kinevezések	67
Papi jubileumok	67

HALOTTAINK

Pétery József váci megyéspüspök (Fehér Márton)	74
Shvoy Lajos székesfehérvári megyéspüspök (Red.)	76
P. Tamás Gergely Alajos OFM (Király Kelemen)	78
P. Antal János emlékének (Dr. S. V.)	82
Dám Ince OFM (Király)	84
Ferenczy Ipoly OFM (Király)	86
Folba János tábori főesperes (H. I.)	87
Varga Ferenc (Marosi L.)	88
Lasánszky Gyula (Marosi)	88

KÖNYVEK

Franz Hummer: Orthodoxie und Zweites Vatikanum (Cser P.)	18
Herders Volkslexikon. Farbig (Cser P.)	70
Az új holland katekizmus (Béky Gellért)	89
Roger Schutz: Az egység sodrában (I. B.)	96
Franz J. Heggen: Gemeinsame Bußfeier u. Privatbeichte (Cser P.)	99
Pecci-Rákos: Az alázatosság gyakorlása (Öry M.)	100

A lapot szerkeszti: Öry Miklós SJ. — A kiadásért felel: Marosi László.
Levelezés, megrendelés, kéziratok Marosi László címére küldendők:
Spittal/Drau, Kapellengasse 15, Ausztria, Europa.

MAGYAR PAPI EGYSÉG (Einheit Ungarischer Priester), Klerusblatt der ungarischen Priester, erscheint viermal im Jahr. — Mit Druckerlaubnis des Erzbischöflichen Ordinariates, Wien. — Eigentümer, Herausgeber und Verleger: Ladislaus Marosi, Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi. — Im Selbstverlag gedruckt bei Eisenstädter Graphische GesmbH., Eisenstadt, Österreich.

Varga László SJ

ÚJ KOR HAJNALÁN

Mondjuk ki csak nyíltan: vannak, akik azt hiszik, hogy a zsinat nagyobb kárt okozott, mint amennyi hasznot hajtott az Egyháznak, mivel a nyomában olyan zavarok is támadtak, amelyek bizony nem örvendetes tények, de azt sem szabad felejtetni, hogy a kilengés mindig föltűnő, míg az igazi jó nem csinál zajt. Kiütközött benne és körülötte számos emberi gyarlóság, de józanul nem lehet kételkedni abban, hogy ez a zsinat a Szentlélek műve volt és valóban új korszakot nyitott a kereszténység, sőt az egész világ életében. Az ötvenes években még csak álmodni sem mertünk arról, hogy nemsokára jön egy öreg pápa, aki a Vatikánba meghívja az elszakadt egyházakat testvéri találkozóra. Ez bizony olyan kezdeményezés volt, amelyet köznyelven forradalmi lépésnek szoktunk nevezni. Nem is csoda, hogy az egész világ megdöbbsent tőle. Századok óta általános vélemény volt, hogy Rómából világít a dogma, kormányoz a jog, de onnan kezdeményezést ne várjunk, mivel a szellemi légkör sem volt olyan, ahol nagy újság születik. Ott ugyanis őrizték az örök igazat, a megtartó hagyományt, vigyáztak a fegyelemre és így lett szükségképpen óriási hivatal a központi kormányzat.

János pápa azt mondta, felsőbb sugalmazásra hívta össze a zsinatot, ám ebből még nem láthatjuk, milyen összefüggés van e roppant vallási esemény meg az általános válság között, amely rengeti a világot. E kérdésre majd csak a jövő ad választ, de máris fölmerül bennünk a gondolat, vajon a zsinat nem azt jelzi-e, hogy a világpolitikában is valami fordulat következik, mivel a történelem még sohasem volt annyira telítve hittani feszültséggel, mint most. A zsinat nem akart sem ellenséget elítélni sem tévelygőt megbélyegezni a régi modorban, de ugyanakkor a pápa igen határozott megbízást adott a jezsuita rendnek, hogy minden erővel szálljon harcba az istentagadás ellen.

A világ közvéleménye három éven át osztatlan figyelemmel kísérte e merőben vallási gyülekezet munkáját, amelynek olyan sajtója volt, amire kezdetben gondolni sem mertünk. A nagy lapok tudósítói hónapokon át dolgoztak Rómában és folyamatosan jelentek meg hosszú cikkek olyan újságokban is, amelyek eddig semmi rokonszenvet sem mutattak az Egyház

íránt. Nem elég magyarázat erre az, hogy a sajtónak mindig újságra van szüksége és akárhonnan jön az, nyomban fölhasználja, mert három éven át jelent meg a rengeteg írás, tehát nyilván az olvasó közönséget is érdekelte, a nagy szerkesztőknek pedig kitűnő szimatjuk van e téren. Akkoriban egyszer az osztrák követségen jártam valakinek vizumot szerezni s amint készen voltam, ismeretlen férfi fordult hozzám, hogy bizonyos zsinati ügyekről tájékoztassam. Elámultam, milyen aggodással beszélt arról, hogy az Egyház bomladozik, ha bíborosok is olyan hevesen vitáznak nyílt színen, amint ő éppen akkor olvasta. Megnyugtattam, hogy a zsinat lényegéhez tartozik a kemény vita, főleg most, amikor a gyakorlati kérdések vannak előtérben. Nincs halandó, aki pontosan tudná, mennyi érdek és szenvedély, mennyi nemes szándék vagy korlátolt buzgalom iparkodott kívülről is hatni az atyák munkájára. A moszkvai pátriárka és a kommunista pártok, az angol primás és a zsidó kormány, a szabadkőműves páholyok és a jó vincés növérek mind élesen figyelték, mi történik a Vatikánban. A főpásztorok mellett dolgoztak az egyház szellemi vezérkara, a tudósok százai, akik a tehetség és a legmagasabb műveltség birtokában szolgálják Isten országát. Így lett aztán a zsinatból csakhamar világmozgalom, amihez fogható a múltban még nem láttunk. Erről beszéltek a családokban, a társaságban, a vonaton és a rádióban, vagyis hitünk ügye szinte egy csapásra az általános érdeklődés középpontjába került. Közbejött János pápa betegsége és megrendítő halála és túlzás nélkül mondhatjuk: nem volt még pápa, akit ekkora döbbenet és szeretet kísért a sírba. Utolsó szavainak hallatára milliók zokogtak föl, fájdalomtól gyötörve figyelték végső tusáját, mert érezték, hogy e munkában és kínban elfáradt szív mindenkit nagyon szeretni tudott. Ha e tényeket mind összefoglaljuk, a józan ész csak egyet mondhat: ez a zsinat valóban a Szentlélek műve volt és bizonyosságot tett arról, hogy az első pünkösdi tüze lobog ma is az élő Isten országában. Ez a Mindenható válasza a konok tagadásra és gyilkos gyűlöletre, amikor az ellenség már azt hitte, hogy hamarosan elhantolja az Egyházat, ez pedig éppen most lett olyan érdekes és merészen újító, amilyen már régen nem volt.

János pápa szándéka és célja az volt a zsinattal, hogy az egyház szabaduljon meg a multnak minden kölöncétől, ami csak béklyózza és egyáltalán nem tartozik a lényegéhez, de legfőképpen azt akarta, hogy Isten népe b e l s ő l e g a l a k u l j o n á t és hivatása meg az új idők színvonalán álljon, mert korszerű csak akkor lesz, ha szabadon bontakozik ki benne a megváltott élet gazdagsága és hódító szépsége. Ehhez azonban olyan lendületet kell venni, amelyre még csak kevesen gondolnak. Olyan tüzes hevület, lázas öröm, cselekvő forrongás támadjon most papokban és hívekben, amilyen szent Pál leveleiből és Az Apostolok Cselekedeteiből lángol felénk és hallatlan újság varázsával lepte meg az akkori társadalmat. Valljuk meg őszintén: legtöbben nem mernek hinni ekkora fordulatban és éppen ez a kétkedés, ez a vaksi józanság az új tavasz jöttének legfőbb akadálya. Ha a világ tudná, hogy min-

den bajának orvossága birtokunkban van, de mi keszkenőbe rejtjük az isteni vagyont, agyonverne bennünket. Ki meri azt mondani, hogy nem érdemeljük meg a büntetést? Hiába van a zsinatnak sok remek határozata és tanítása, ha nem hajtjuk végre, írott malaszt marad az egész. Nagyon szép, hogy most már honi nyelven mondjuk a misét, de mit ér az újítás, ha a tágas templomokban csak maroknyi nyáj veszi körül az oltárt? A szokványos buzgalom és a napszámos igyekvés a mai világban bizony már nem elég. Ide most olyan szabású egyének kellene, mint Bernát vagy Assisi Ferenc volt a maga idejében. A tridenti zsinat is elsikkadt volna, ha nem jön akkor az apostoli óriások sora egészen Bellarminig, akik hatalmasan pezsgő életre támasztották az Egyházat. Ehhez hasonlót kell most remélni és kérni az Istentől, de ugyanakkor tegyük meg mindazt, ami tőlünk telik, mert a langyos kereszténység nem kívánatos sem az égben, sem a földön. Más szóval, az Egyház akkor lesz megint korszerű, akkor lesz megkapó újság a mai időben, ha eredeti szépsége ismét fogható tény lesz a társadalomban. Ehhez pedig nem elég sem a ragyogó szertartás, sem a sok tudomány, sem remek irodalmunk, mivel új kort csak új emberek tudnak teremteni, hiszen Pázmány mondása szerint: Az emberek inkább hisznek a szemüknek, mint a fülüknek. Tehát most az egyéniséget, egész mivoltunkat kell latba vetni és csak akkor lesz hitelünk a világ szemében, ha a tetterő igazolja hitünk komolyságát.

Ehhez pedig föltétlenül szükséges a magasabb hitbéli műveltség, az elmélkedő imádság, az ismételt lelkipyakorlat, a cselekvő felebaráti szeretet és a következetes önmegtagadás. Végzetesen téved az a lelkipásztor, aki azt hiszi, hogy híveit csak akkor tudja hűségben megtartani, ha minél kevesebbet követel tőlük, vagyis ha csak azon van, hogy minél kényelmesebb legyen a népnek Krisztus keresztje. Ez a suta magatartás föltétlenül kudarchoz vezet és az lesz az eredménye, hogy az ifjúság hátat fordít a templomnak. Nem ismeri a fiatal lelket, aki nem mutat neki nagy célt és nem támaszt benne magas igényeket. Azt szokták mondani: azé a jövő, akié az ifjúság, de ezt csak az éri el, aki mindent kíván tőle és nem titkolja előtte, mekkora áldozattal jár a sikerült élet. A műkedvelő kereszténységnek nincs helye a világban és bizony sírni kell azon, hogy híveink sokszor szektások lesznek, mert a rajongók társaságában mélyebb hitet és komolyabb buzgalmat találnak.

Minden jel arra vall, hogy az ifjúság zöme ma nem tudja, mit kezdjen az étellel s azért céltalanul ténfereg, rohangász, új izgalmat keresve tombol, sőt sokszor nekivadulva rombol, mert halálosan ünja magát a neki való távlat és fönséges újság nélkül, ami után a lelke mélyén sóvárog. A zsinat egyik korszaknyitó határozata meghívja az összes hívőket apostoli munkára, sőt azt is hangsúlyozza, hogy minden gyermeket erre kell szoktatni már a zsenge korban, mert csak így ébred föl benne a keresztény hivatás nagyságának tudata. A felnőtt ifjúságnak pedig a szemébe kell mondani minden

habozás nélkül, hogy legszebb éveit ne tékozzolja ostobaságra, ellenben hallja meg Isten parancsát, amely világot átfogó tette szólítja. A történelemből azt tanuljuk: amikor nagy fordulat jött a keresztény világban, mindig új szerzetes rend támadt, hogy az új kérdéseket megoldja és irányt mutasson a jövőbe, most azonban úgy látszik, ez aligha fog megisméltödni, ellenben kibontakozik a világi apostolság mozgalma, mert ezt követeli a mai válság és a fejlődés törvénye. A régi nagy rendekben is megvolt a törekvés, hogy a világiakat munkakörükbe vonják és így az egész társadalmat átjárja a szellem, amelyben ők éltek. Ma azonban ez már nem elég. Eddig a hívek elfogadták az Egyház szolgálatát és adományukkal segítették a papság munkáját, ezentul azonban maguk is felelősséget vállalnak és korlátlan apostolkodási szerepet kapnak a megváltás művében: Isten halászaik lesznek ott is, ahol a pap nem dolgozhat, viszik az örömhírt a hivatalokba, a gyárakba, a társaságba, terjesztik a keresztény írást a pogányok között, akik csak a lelketlen irodalmat ismerik. A hívek földadata lesz új tartalmat vinni a sajtóba, a színházba, vagyis keresztény műveltséget teremteni és kicserélni a szellemi légkört az egész társadalmi életben. Ugyancsak az ő dolguk lesz, hogy bevezessék a béke jogrendjét, az igazságosság elveit a közéletben és sikkra szálljanak minden elnyomás és zsarnoki törekvés ellen, amely a gyöngéket sújtja. Az élet új rendjét kell most bevezetni a világba s aki erre vállalkozik, azt új erő és öröm szállja meg és teljes alázatban hódító hatalmat gyakorol a környezetében, amelyben megváltott egyénisége szolgálva uralkodik. E nagyszerű lehetőséget kell megmutatni az ifjúságnak s akkor minden tehetsége, nemes hajlama levegőhöz jut, megtalálja jobbik énjét, megútálja a bűn szolgálatát és az ostoba élvezet nyomorúságát. Ez lesz a nagy meglepetés a világnak, amikor ez a krisztusi emberfajta behatol a közéletbe, nem a pénzért és mámorért lihegve, ellenben azért a szabadságért harcolva, amely Isten népének osztályrésze.

Nemrég fontos tényező volt a társadalomban az önálló iparos, a kereskedő, a gazda, a vállalkozó, ma azonban már a szellemi munka is részben gépesítve folyik és a nagy kórházak szinte futószalagon gyógyítják a betegeket. A falú is várossá lesz és az egyén mindinkább szabványosan gondolkodik, cselekszik vagyis föloldódik a nagy tömegben és elveszti személyiségét, holott az a legfőbb értéke. A nép csoportban dolgozik, étkezik, szórakozik és jóformán csak aludni jár haza. Az otthon, a csönd, a magány eltűnik az életből, a tömeg kisajátítja az egyént és így megszűnik a szív bensősége és mélysége. Az ilyen ember már csak halott lelkének élő koporsója. A személyiség sorsadását egyedül az apostoli munka képes megállítani, tehát a világ jövő sorsa a keresztények kezében van és magukra vessenek, ha elmúlasztják a cselekvési alkalmat, amelyet a szükségszerű fejlődés hozott létre. Mihelyt azonban a hívő népben fölébred a nagyszerű küldetés tudata, újjászületik az egyház, kiárad a földre Isten Lelke, a tömegben megindul a szent tavasz árama és a lelketlen sokaságban testvéri közös-

ségek alakulnak, amelyek példájukkal sugározzák az örömhírt pogány környezetükbe. Most csak az a fontos, hogy a papság kövesse a zsinat parancsát és ezt lankadás nélkül hirdesse, amíg csak közvélemény nem lesz belőle. Tehát nem elég néhány beszédet mondani a határozatról, hanem folyton napirenden kell tartani a kérdést főképpen azzal, hogy mindig más és más oldalról világítjuk és részletekbe menve mutatjuk meg, mennyi lehetőség nyílik naponkint az apostoli cselekvésre. Amikor a hívek ezt hallják, kedvet is kapnak, hogy megpróbálják azt, amit olyan sűrűn ajánlunk nekik. Ezzel az Egyház eléri a maga legfőbb teljességét, amikor a hívekben kigyullad az öntudat, hogy ezentúl már nemcsak az üdvösséget kereső nyáj tagjai, ellenben Krisztus munkatársai lesznek, tehát a legszorosabb kapcsolatba lépnek az élő Istennel. Csodálatos gazdagságot nyer az életük, megszűnnek vallási magánzók és csak gondozottak lenni, szerepet kapnak a Gondviselésben és tevékenységük révén meggyorsul a történelem menete. Nem kell nagy képzelet már ahhoz, hogy e változásnak következményeit kiszámítsuk.

Káprázatos újság volt a zsinatnak az a törekvése is, hogy az összes keresztények egységét keresse. És az elszakadt testvérek elfogadták a meghívást. E kezdeményezés olyan nagyszabású volt, amekkora a válság, amelyben most az emberiség vergődik, Krisztusnak minden igaz híve érzi a felelősség súlyát s azért kezet nyujtottunk egymásnak, tehát ezentúl nincs semmi értelme annak, hogy tovább torzszalkodjunk. Jól tudjuk, miként történt a keleti meg a nyugati nagy szakadás, de azt még nem látjuk, miként fogunk megint egyesülni, csak az a fontos most, hogy a botrány lényegesen csökkent és valami döntő lépés történt a Vatikánban a kibékülés útján. Emberi számítás szerint nagy időbe és munkába kerül, amíg egészen megértjük egymást, azonban egy percet sem szabad haboznunk, hogy már ma megfogalmazzuk, miben vagyunk egyek és ennek alapján válllvetve együtt dolgozunk az egész emberiség javára. Az evangélium alapján minden komoly keresztény tudja, mi az erkölcsi világrend lényege, mi a jogos, a tiszta és a szent és ha mindnyájan arra törekszünk, hogy a közvélemény többre becsülje a lelki egészséget, mint a testi jólétet és meghódoljon a Teremtő előtt, akkor a közös cselekvésben máris megtaláljuk egymás szívét és így könnyebb lesz a hátralevő utat is megtenni az egység felé. Igen fontos e téren a tudományos munka, a baráti tárgyalás, de még sürgősebb a tett, mert a világ csak erre figyel föl igazán. A tömeghatás eszközei félelmen hatalomná nőttek és ezek csinálják az uralkodó közvéleményt, ez pedig a névtelen császár még a köztársaságban is. Ha például a távolbalátó hetenkint hoz olyan színdarabot, amely tagadja az élet értelmét és kigúnyolja, nevetségessé teszi erkölcsi javainkat, ha a művészet nevében árulják az arcpirító léhaságot és a divat címén elrongyolják a női méltóságot, akkor a keresztény nép egy emberként lázadjon föl e rontás ellen, mert senkinek sincs joga így visszaélni a polgári szabadsággal. Milyen örült ez a mai társadalom: a kis tolvajokat becsukják, míg a lélek gyilkosai kényük-kedvük szerint garázdálkodnak! Ha azonban majd

az Isten tábora síkra száll erkölcsi műveltségünk oltalmára, csakhamar megváltozik a mai embertelen állapot.

A tizedik századot sötétnek mondják a történészeink, mert akkora volt az Egyház és Európa hanyatlása, amilyent ma el sem tudunk képzelni. Most rohamosan közeledünk a második évezred végéhez és máris igazat kell adnunk azoknak, akik a múlt században hangoztatni merték, hogy ebben a mi-enkben iszonyatos csapások zúdulnak a földre: példátlan háborúk és forradalmak követték egymást és a kízó feszültség meg az állandósult veszély lett életünk törvénye; minden kimozdult a régi helyéből, csak az Egyház nem roskadt össze, bár súlyos sebeket kapott, sőt a zsinat ténye bizonyítja, hogy az isteni erő örök ifjúságában újjászületik. Most egy nagy korszak lezárul és más kezdődik, aminek még neve sincs, de annyi már biztos, hogy a keresztények felelőssége most olyan nagy, amekkora a válság és minden erőfeszítést vállalniuk kell, hogy a történelem mozgása Krisztus felé vegyen irányt. Isten most is meg akar jelenni a világnak az Ő hűséges híveiben, ám ez csak akkor történik meg, ha a keresztények a megváltás erőt sugározzák környezetükbe. Fegyver, gép, villamosság, atomerő bőven van a földön, de mindez nem elég ahhoz, hogy az ember boldoguljon, vagyis a legfőbb érdeke és méltósága szerint tudjon élni, mert ehhez olyan felsőbbrendű tehetség kívántatik, amelyet a természetben nem találunk és csak Istentől kaphatunk. Aki ezt bírja, látó a vakok között, csupa reménység a szorongásban, támogató testvér a közönyben, megbocsát a gyűlölőnek és tettel igazolja, hogy Istentől való s azért az ilyen hívő hitelre is fog találni és körülötte megváltozik a föld színe, az apostoli munka zsinatja pedig eléri célját.

NAGYPÉNTEK ÉS HÚSVÉT KÖZÖTT

Nagy történelmi megrázkódtatások után, megváltozott életviszonyok között természetes, hogy lelkileg is valami új alakul ki. Gondolkodó, lelkiismeret-vizsgálathoz szokott emberek előtt nálunk már hosszú ideje észrevehető ennek az újfajta lelkiségnek izgalmas bontakozása. Az utóbbi években eljutottunk odáig, hogy sok minden rögzíthetően világossá vált. Egészen különböző korú, társadalmi osztályú, foglalkozású emberek nagyjából ugyanúgy látják fő jellegzetességeit. Ezeket próbálná felsorolni, elmélkedés, eszmecsereik alapján — természetesen a teljesség és a csálhatatlanság igénye nélkül, inkább a tisztázás, tájékozódás és tájékoztatás szándékával — az alábbi kis beszámoló. A felsorolás elvi síkon marad, konkrét példák mellőzését több szempont — pl. a terjedelmé — javallja. De minden egyes elvi megállapítás gazdag tapasztalatban gyökerezik. Végül: a cél az egyes jelenségek egyszerű ismertetése, nem pedig ítélet vagy értékelés. Csak a végén próbáljuk néhány szóval fölállítani a mérleget.

Az elmélkedés önkéntelenül is „poláris” jellegű lett. Nagyon igaz, hogy erényeink és hibáink egy tőről fakadnak: ugyanazok az okok, amelyek egyekben pozitív hatást váltanak ki, másokban negatív eredményekre vezetnek. Kétségtelen, hogy az ígéretes pozitívumok aránylag kevés emberben jelentkeznek, de fokozott intenzitással; a veszélyek és negatív tünetek viszont szélesebb körökre, átlagosan jellemzők. Utóbbiak azért feltűnőbbek és ismeretebbek is, tehát kevesebb szót kell vesztegetni itt rájuk.

1. Talán a legszembevívóbb és a legtöbb ember, akit erről a tárgyról kérdeznek, legelsőnek fogja mondani: a nagyarányú e g y s z e r ű s ö d é s. A háború, a nagy vetkőztető: óvóhelyek, bombák, légerek, infláció, stb. megtanított rá: mennyi minden nem szükséges, legalábbis nem nélkülözhetetlen, amit azelőtt életbevágóan fontosnak tartottunk. Az új társadalmi berendezkedés neveltségessé halványította a régi jó magyar cím- és rangkórságot. Nagymértékben függetlenedtünk anyagi, érzelmi, hiúsági tényezőktől, egy szóval minden lényegtelenről, sőt: eljutottunk a létbizonytalanság reális állapotába. Ez sok tekintetben ma is jellegzetes életünkre; vallásos embernél sokszorosan az. Következménye: tiszta és szinte csálhatatlanul biztos l é n y e g r e t ő r é s az életben, a lelkiéletben is. „Exisztenciális vallásosság”-nak mondhatnánk, olyan értelemben, hogy a vallás az élet lényegével azonos. Nincs külön templomi és munkahelyi, vasárnapi és hétköznapi vallásosság. Nincs egyesületi élet, parádés felvonulások. Nemcsak azért nincs, mert nem lehet: ha lehetne sem igényelnénk, legalábbis messzemenően nem úgy, mint a múltban. Sok tekintetben mellőzzük a külsőségeket, mindazt, ami nem a lényeghez tartozik (a kereszt ma nem a nyakunkban lóg, nem is a szobánk falán, hanem a hátunkat nyomja!) És hogy ez megint csak nem pusztán külső befolyás eredménye, azt igazolja, hogy ott sem rokonszenvezünk a feltűnő

viselkedéssel, ahol „megtehetnénk”; pl. a félhangos templomi mormolással, a csakazértis ódivatú ruhával, stb. Még a „volt” apácán sem kell azért tövel-heggyel összehányva lenni öltözkének. Olyannak látszani kívülről, mint egy a sok közül: ez a mai törekvés. Nem szeretjük a barokk templomokat, a zsúfolt írói stílust (Prohászkat sem!). Időnk és lehetőségünk sem igen, de valahogy belső igényünk sincs sokféle ájtatossági gyakorlatra (pl. litániákon, egyes falvakat kivéve, többnyire csak az idősebb korosztályhoz tartozó nők láthatók). Imakönyv sem nagyon dívik, a nagy főimákat meg a magunk szavait mondogatjuk inkább. Igen népszerűek továbbá olyan rövid imák, amelyek a bizalom, a szeretet alapvető húrjait pendítik meg. Ugyanakkor egyre központibb helyet foglal el lelkiéletünkben a *s z e n t m i s e*, átélt, közösségi, áldozati jellegével. A legtöbбекnél, főleg családosoknál, ez sincs mindennap, de a vasárnapi mise az egész hétre kihat. Egyéni, családi ünnepeken, fontos események alkalmával is ez szenteli meg a napot. Amikor „átélt” misét mondtunk, akkor persze aktív részvétellel, tehát szentáldozásra is gondolunk.

Miközben egy vékony rétegben ilyen igénytelen és lényegretörő lelkület van kialakulóban, a nagy tömegekre éppen a túlzott materiális igényesség, mohó és g á t t a l a n s z e r z é s v á g y, evilágba fúlás jellemző. Igaz, a civilizáció mai tempója mellett nálunk is már sok minden nem mondható fényűzési cikknek, ami nemrégiben még gúnyos szimbolumként emlegetődött — mondjuk a nylonharisnya meg a hűtőszekrény, itt-ott már az autó sem. Részleteiben igazolható is sokszor minden igény — és egészében mégis érezzük: valami nincs rendjén. Főleg az, hogy nincs megállás és nincs megelégedés. — Ugyanakkor a modernséggel szemben, sokakban — érthetően főleg az idősebb nemzedékben és falun — a reakcióig menő hagyományhoz-tapadás mutatkozik szellemiek, lelkiek terén. (A kettő igen gyakran együtt jár: buzgó templombujók, akik ma is az Új Időkön és 30-50 év előtti „bestsellereken” művelődnek . . .) Ezek aztán mindenben sértést és veszedelmet szimatolnak, legyen az akár állami intézkedés, akár zsinati szellem. A magyar falu — és nem egy idősebb szülő — mai lelki válsága éppen abban áll, hogy ez az inkább formális jellegű vallási hagyomány nem tud megbirkózni a beömlő százféle új benyomással.

2. Az előző ponttal összefügg a roppant valóság és hitelesség-igény. Torkig vagyunk mindenféle „lantolással” és „dumával”, bárhonnan is jöjjön: jobbról-balról, mértékadó hivatalos helyekről és szószékekről hallottunk már ebben a században éppen eleget, túlon túl is sokat! „Legyen a ti beszédedek: igen-igen, nem-nem.” A dolgokra a maguk meztelen, szépítgetés nélküli, valódi mívoltukban vagyunk kíváncsiak, az emberekre pedig igazi valójukban — vagy sehogy. Persze ez az őszinteség-igény is fajulhat modorosságággá; ez tapasztalható sokszor (világszerte) a mai fiatalságnál. De amiről itt szó van, az csak egy bizonyos objektív jelleg, tárgyias és tárgyilagos látás és igény. Együttjár ez valami olyannal, amit aszketikai műszóval

a „szellemek megkülönböztetésének” mondanak. Megérezzük a szó hamis csengését, a magatartás erőltetett voltát — de ugyanúgy az ellenkezőt, az „aranyfedezetet” is. Már az általános iskolás gyerek teljesen tisztában van vele, melyik tanítója mennyire őszinte. És annak a papnak, aki nem „prédikál”, hanem problémákat tár elénk a szószéken (ha talán nem is éppen hibátlan formában), városzerte híre megy és tódulnak a beszédeire.

Az őszinteség és hitelesség e szellemének negatív megfelelője: nagyszájúság (valóságos táptalaja pl. az ország a burjánzó politikai vicceknek), felelősségihiány, kétszínűség. Nem mernek őszinték lenni az emberek bizalmatlanságból, de nem akarnak azok lenni érdekből sem. A közéletben, sőt amit talán a legszomorúbb, a művészi alkotás terén: rengeteg üres, elcsépeelt szólam. Senkiséim hisz benne. Csak éppen a „bon tonhoz” és főleg az érvényesüléshez tartozik.

3. Ha az előbb mintegy „minőségileg” beszéltünk a valóságigényről, most közelítsük meg „mennyiségileg”: ez a t á g a s s á g, a tájékozottság igénye, az a szellemi, lelki éhség, amely olyan erősen él jobbainkban. Gondolunk itt pl. arra, hogy egy-egy „beleváló” papnál, akár eldugott kis faluban, akár a fizikai munkát végző atya albérleti szobácskájában — sőt nem egyszer világiak könyvszekrényében is — a modern teológiai és lelki irodalom színe-java megtalálható. Hogy vidéken élők, papok és világiak egyaránt, egyrészt rádión át tartják az összeköttetést a nagyvilággal, másrészt időről-időre valósággal fölzarándokolnak a nagyobb távlatokat nyújtó fővárosba, bejárják az országot, hogy tájékozódjanak, eszméket és benyomásokat gyűjtsenek. Jobbik esetben ez az egyik főoka a rengeteg útlevelkérésnek is. Gondolunk arra, hogy ha egy igazi lelki igényeket kielégítő könyv jelenik meg nálunk, — verseskötet, teológia, regény, művészi reprodukciók, akármi, — szinte napokon belül, többnyire már „pult alól” elfogy. Nincsenek könyvek? Hozatunk, kérünk, hozunk külföldről; fordítunk, kivonatolunk, másolunk, kölcsönzünk. (Ismerek valakit, aki hosszú élete során ké z z e l másolt le vaskos könyveket!) Nem hozzáférhető magyarul mindaz, amit szeretnénk? Nyelveket tanulunk. Nincs idő olvasni? Kell lenni időnek, ha villamoson lógva, félkézzel, ha az éjszakából is... Sokfelé járni, sokfelét látni, sokat tapasztalni, sokféle eszmét és lelkiséget megismerni — nem hogy összezavarodjunk, de hogy magunk is tágasak és sokoldalúak legyünk... — Vallásilag pedig a hitelesség és a tágasság igényének egyaránt érdekes, helyzetünkben folyó jellegzetessége: a R ó m á v a l való közvetlen kapcsolat. Akinek van rádiója és lehetősége a hallgatásra, vagy más érintkezési módja, az elsőkézből meríti a tájékozódást, a többiek pedig ezektől veszik. A Szentatya állandóan „premier plan”-ban van előttünk, a körleveleket és más fontos megnyilatkozásokat azonnal jegyzik, fordítják, másolják, a rendelkezéseket sokhelyütt azonnal megvalósítják — nem egyszer még az itthoni hivatalos intézkedés előtt, meglehetősen zavart kéltve.

Ennek a tágasságnak szöges ellentétéként az átlagot az ellenzős látás, a szellemi-lelki érzéketlenség jellemzi, egyre inkább. Az életet kitélti a hajszolt munka, a háztartás és divat kérdései, az alacsonyrendű szórakozás. Sem idő, sem energia művelődésre, lelki elmélyedésre. Sokan ösztönösen félnek is ettől — félnek olyan kérdések ébredésétől, amelyek megoldására nem érzik magukat elég erősnek, olyan következményektől, amelyek előreláthatólag kellemetlenek . . . Ez az érzéketlenség tömegben légtörő-alakító hatású (tessék megpróbálni a villamoson, a piacon, egy „intelligens” munkahelyen!), s bizony ember legyen a talpán, aki keresztény természetfölöttségét meg tudja őrizni közöttük naphosszat, aki nem vesz talajt a lába alól és ragaszkodik a maga rangsorához. Még a legtöbb ilyen áldott éhség sokat ócsárolt fiatalságunkban van ma is. Hetyke cinizmusuk mögött sokszor ennek gyötrő kielégítetlensége lappang. Szinte minden azon múlik: találkoznak-e idejében azzal az emberrel, aki irányt tud mutatni nekik, azzal a könyvvel, amit érdemes elolvasni. — Ez a fajta ember, miközben lenéz minden itthonit, rózsaszínű szemüvegen át látja a „Nyugatot”. „Turista szemléletnek” nevezik ezt mifelénk. Közülük kerülnek ki a külföldi rokonok, ismerősök gátlástalan „pumpolói”, meg a disszidensek tekintélyes százaléka. Egyikük utóbb csak egy képeslapot küldött haza, Petőfi híres versének két sorával: „S csak midőn a tömkelegbe lépünk, Venni észre gyászos tévedésünk . . .”

4. Eddig is egyre felmerült a „sok” és „kevés” ellentéte. Ez a mennyiség-minőség probléma ma igen eleven. Világosan látszik, hogy a súly az utóbbin van. Hiába a statisztika, ha nincs tartalom. Hiába a nagyszabású tervek, ha nincs megvalósulási lehetőség. Hiába a nagy számok, ha nincs fedezet. Közhely ma már, hogy kereszténynek lenni „minőségi” dolog, és sokan merítünk vigasztalást a „tiz igaz” történetéből meg a „kisdéd nyáj”-nak tett evangéliumi ígéretből.

Ugyanakkor egyre kinzóbb probléma a tömegek leszakadása, — hiszen nehéz ezt azzal elintézni, hogy „hadd hulljon a férgese”, ha arra gondolunk, hogy Isten minden embert egyformán üdvözíteni akar.

5. Milyen az a keresztény, aki így „minőségileg” éli vallását? Befelé, Istenhez való viszonyában nagy bensőség jellemzi. A lényeges eszközök intenzív felhasználásával mind nagyobb elmélyedés az Istenben. Erről általában nem sokat beszél; a szó nemes értelmében valóban „magánügy”-nek, kettejükre tartozó díszkret dolognak érzi. Sokakban (méghezozzá éppen nem a legrosszabb fajtába tartozókban) odáig megy ez a sajátos szemérem, hogy szinte már-már a régi zsidók módján a nevét sem ejtik ki az Istennek. — De hát mi lesz akkor az isten-és emberszeretet követelte apostoli működéssel? Az „apostolkodás” helyét (ez a szó ma egy kicsit elavultnak és enyhén komikusnak érződik) elfoglalta a tanúságtétel. Nem beszélni, nem vitatkozni, egyszerűen: élni a többiek között, dolgozni, keresztényhez

illő lendülettel és lelkiismeretességgel, magátólértetődő módon megtenni a másikért, amit emberileg tehetünk. Egyszóval: világítani — „mindazoknak, akik a házban vannak.” Ezért becsülik ma nálunk annyira pl. a munkáspapokat, kintieket és bentieket egyaránt. Ezért népszerű annyira Teilhard de Chardin „evilági misztiká”-ja. — Ha azután a hit, a tanúságtétel szelleme többet kíván, ha válaszütra állít, ha hősiességet követel, — és ez bármelyik pillanatban és élethelyzetben előfordulhat, — legyen szó akár az ötödik gyerek vállalásáról, akár a gyermekek hitoktatásáról, akár kis faluban a vasárnapi szentmiséről, bármiről, — akkor az ilyen ember tud honnét meríteni és tud helytállni. Forogjon kockán állás vagy személyi szabadság: lényeges dologban nem enged. Persze ilyenkor igazán tudni kell a különbséget lényeges és lényegtelen, gyávaság, óvatosság és vakmerőség között. Az érdekes kockázat elvét. És ha még csak magunkról lenne szó! De ott a felelősség a ránkbizottakért (minden bizonnyal az egyik fő tényezője pl. annak a képtelen helyzetnek, amibe a magyar püspöki kar került!) és a többiért, a gyöngébbekért, akiket magunkkal sodorhatunk olyasmibe, amit talán nem bírnak el . . . Kínzó belső gyötrelem, tépelődés ez sokszor, de egyben roppant belső szabadságélmény is, amelyen mit sem változtathatnak a külső körülmények. Itt már a Szentlélekkel való közvetlen érintkezés területén, a „karizma” egyéni fogalmánál vagyunk. És az Atya ad „jó lelket” az őt kérőknek.

Ezekkel a világító, nyugodt, hősiés lelkekkel szemben ott sínylődnek az idegfeszültség áldozatai. Kétségtelen: nem könnyű idegekkel birni ezt a mai életet. Sem a munkatempót, sem a világnézeti ellentétekkel járó feszültséget, rosszabbik esetben meghasonlást. A következmény? Félelem, üldözési mánia, töprengés a jövőn, nem egyszer idegbaj, idegösszeomlás, megőrülés. A hívő ember nyugodt öntudatának helyét fenyegető módon foglalja el sokakban egy bizonyos kisebbségi érzet, amolyan „bocsánat, hogy élek” magatartás. Mintha valóban egy anakronisztikus életforma boldogtalan őrzője lenne a vallásos ember, aki immár nem képes „átnevelődni”. Templomba az ilyen csak a köteles heti félórára meri betenni a lábát, de akkor is lakóhelyétől jó távol, más városrészben, más faluban, itt is a sekrestyébe vagy valami zúgba húzódva, az Úr asztalától távol maradva (és lesz számára szomorú paradoxonként keserves kötelesség és nyugtalanító idegpróba az, aminek tápláléknak, erősödésnek, felüdülésnek kellene lennie!). Vallásosságát éppen nem az előbb említett szeméremből rejtegeti, hanem egyszerűen gyávaságból. — Gyakorlati szemléletére két változat jellemző. Az egyik fajta tökéletes sötét pesszimizmussal nézi a dolgok folyását és főleg a vallás helyzetét, mondván, hogy tűz és víz össze nem férhet, meg hogy „kutyából nem lesz szalonna”, és minden áglebbenésre már az üldözés újabb viharától retteg. A másik egyre változásban reménykedik, lélektani vagy történelmi alapon, várja a nem tudni hányadik dátumot, idézi a nyugati marxistákat, Garaudyval az élükön — és a legszerencsétlenebb esetben kész prédájául esik valami illegális politikai megmozdulásnak.

6. Új lelkeségünkre jellemző a nagyfokú önállósulás, ugyanakkor ezzel párhuzamosan a Titokzatos Testbe való fokozottabb bekapcsolódás. Hogy igazi keresztény élet a mi helyzetünkben csak felnőtt, önálló módon képzelhető el, az bizonyításra sem szorul. Hiszen minden pillanatban fontos erkölcsi döntések elé kerülhetünk, és nem szaladhatunk mindennel a legközelebbi lelkiatyához (egyáltalán nem is bizonyos, hogy talált az adott kérdésben állást foglalni tudó és merő papi embert, főleg kisebb helyen), elhatározásainkért a felelősséget nem löcsölhetjük rá senki másra. Sok mindentről kell véleményt alkotnunk, amiről iskolai hittankönyveink szerzői még nem is álmodtak; rangsort kell felállítanunk a magunk és a ránk bízottak részére teendők, törekvések, célok között; meg kell szerveznünk emberi életünk és lelki higiéniánk óvatossági rendszabályait saját legjobb belátásunk szerint. Mindebben csak a nagy elvek és az Istennel való közvetlen, bensőséges érintkezés adhatnak eligazítást. Sokszor világosságot lobbant egy-egy baráti megbeszélés is; de dönteni magunknak kell. És amit itt most a világiakról elmondtunk, az hierarchikus életünk fájdalmas bonyolultsága következtében nem kis mértékben áll a papokra is, akár „létszám fölötti” (sőt létszámon belüli!) szerzetesek legyenek, akár lelkipásztorkodó egyházmegyések. — Ez az önállósulás azonban korántsem visszaütés a közelmúlt individualizmusára. Együtt jár vele a közösség égően eleven igénye. De nem akármilyen közösség! Az „eszmetárs”, végső soron: a Titokzatos Test közösségét keressük. Helyzetünknek megfelelően egészen kicsiny sejteken át, de nagyon intenzíven történik ez a kapcsolódás. Egy szerencsés kifejezés szerint „család-nagyságrendű közösségekben”, ahol a szó egyszerre jelzi a kicsiséget meg a melegséget is. (Lehet ez pl. „valódi” család, lehet két-három jóbarát, két-három ugyanazon plébánián, vagy szomszéd faluban, stb. Vidéki papok közt az érintkezést nagyon megkönnyítik a szaporodó járművek, — bár persze nem elsődlegesen ezzel a céllal szerezték be őket!) Önkéntelen világlátásunk előtt az emberek két csoportra oszlanak: „megbízhatókra” és „megbízhatatlanokra”. Ez itt korántsem politikai fogalom. Hanem megbízhatók a jellemes, gondolkodó, lelkiéletet élő, jövő felé tájékozódó emberek, — megbízhatatlanok az evilágra korlátozottak, a hangulatemberek, a teherbírársra képtelenek, a reakciósok. Már most valami sajtóságos hatodik érzékkel szinte percek alatt tisztába jövünk azzal, melyik fajtából való emberrel találkoztunk. Megjelenésnek, beszédmodornak, a legközönségesebb tárgyakról való megnyilatkozás egész jellegének van valami „stílusa”, ami ezt elárulja — akár a villamoson, akár a gyárban, hivatalban, iskolában, akár a templomban. És ha aztán két ilyen egyfajta ember összekerül, azonnal átjárja érintkezésüket valami nyíltság. Nem mond ez ellent az imént említett belső diszkréciónak, — éppen az a jellemző, hogy nincsen szükség sok szóra, eleve tudjuk, hogy mély és lényegszerű kapcsolataink vannak. És ezeknek a kapcsolatoknak ápolása: létkérdés. Hiába nincs időnk sokszor saját igényeink kielégítésére és főleg pihenésünkre sem: ehhez a „sejtérintkezéshez” kö-

römszakadtáig ragaszkodunk, hiszen ez támasz, felüdülés, kiegészülés, ez — a Krisztus!

Az emberek zöme ugyanakkor nem bírja a magányt fizikailag, menekül az önálló döntések felelősségétől; annál inkább begubózik, gyógyíthatatlanul és reménytelenül egyedül van — lelkileg. Ezek nem ismernek „megbízható” emberkategóriát, testvért, akivel megosszák terhüket. Egyedül hurcolják, míg össze nem roskadnak alatta. Nem egy közülük kiábrándult az Egyházból is, hiszen már nem nyújtja azt a biztonságot gyermekeinek, mint régen: a kész formák, a pártfogás, az érvényesülés biztonságát. Megbotránkoznak benne: akár a zsinat utáni világméretű erjedésen, akár hazai egyházi viszonyainkon. Nem képesek a Titokzatos Testbe vetett hit alapvető megkülönböztetésére az emberi meg az isteni elem között.

7. Közösségről beszélünk: meg kell néznünk legszerveesebb sejtjét, a keresztény családot. A hősiesség családi élet ragyogó példáival találkozunk ma is. Négy-, öt-, hétgyermekes szülők, akik szűk lakásokban összezsúfolódva, hajnaltól napestig gürcölve, fáradtan, a megélhetés és nevelés gondjaival gyötörődve próbálnak megfelelni a keresztény eszménynek, egymás mellett hűséggel kitarítani, egymásban a lelket tartani és gyermekeiket igaz emberré nevelni. Amellett ezek a kis közösségek nem a családi önzés melegágyai, hanem nyitottak egymás felé és mindenfelé, a sugárzás, a befogadás, a segítő készség egyszerű magátólértetődésével.

Ugyanakkor a nagy többségnek — a katolikusnak anyakönyvezettek nagy többségének éppennyú — szomorúan alacsony az erkölcsi és családi színvonal. A két nem felelőtlen érintkezése már az ösztön ébredésének korától kezdve, elhamarkodott, könnyelmű házasságok, tömeges válás és abortus... És itt megint nem lehet csak a „mai fiatalságot” vádolni: éppúgy napirenden van, hogy dereshajú férfiak, példásnak elkönyvelt idősebb családanyák borítják fel otthonukat.

8. Van aztán valami, amit ma használatos szóval *dialogusnak* lehetne mondani. A mások iránti magatartást értve ezen, ahol „más” mindaz, aki nem tartozik az imént említett „egynemű” kategóriába. Ennek a magatartásnak legelső eleme a belső óvatosság. Nem látok bele a másikba, nem jöhetek egykönnyen tisztába meggyőződésével, indítókaival, viszonyaival, lelki be rendezésével — tisztelnem kell, nem szabad elhamarkodott ítélet mondanom róla bármilyen látszat alapján. Van aztán ebben a magatartásban valami krisztusi pozitívum: igyekezni meglátni a jót mindenki benn. És van készséges alázat: tanulni is ebből a jóból. Pl. mennyi mindent elmulasztottunk közéleti téren mi keresztények az u. n. „keresztény rezsim” idején, amit most Egyházzal, vallással tudatosan ellenlábás emberek szégyenünkre megvalósítottak! De azt is nem egyszer hallottam már Istennek szentelt személyek szájából: ha ez még ez olyan buzgó találékonysággal szolgálja a világot, hogyan kellene nekem szolgálni Krisztust?! — Már most mi ennek a belső magatartásnak

külső vetülete? Elsősorban is: tapintat. Egyetlen érdekes kis példa: komoly lelkiéletet élő emberek mostanság problematikusnak kezdik érezni azt a szép szokást, hogy templom előtt elhaladva kalapot emeljenek, keresztet vessenek. Nem gyávaságból, hanem egyrészt mert esetleg gúnynak teszik ki az Úr Jézust, másrészt azonban a más felfogásuk meg a veszélyeztetettebb helyzetűek iránti tapintatból, akik ezt a (ma már elég kis százaléknál látható) megnyilvánulást valahogyan kihívásnak érezhetik. Egyszóval kialakulóban van az érintkezésnek egy bizonyos újfajta „etikettje”. A tapintat különben megvan a „belső renden lévők” között is egymás iránt: respektálni egymás módszerét, életmegoldását, „rögeszméit”, és sok dologban nem is érdeklődni, mert „tiszta haszon amit az ember nem tud”, vagy ahogyan most tréfás „kilencedik boldogság”-ként kezdik emlegetni: „Beati ignorantes . . .” A másik jellemző: a testvériesség bizonyos érzése (persze a sajnálat árnyalatával), nyílt odahajlás, elébemenés a másiknak. És a harmadik: nem provokálunk vitát, de nem is térünk ki a kínálkozó eszmecsere elől, a már említett tájékozódás és gyarapodás igényével. — Külön örvendetes vonás a papok és hívek között folyó „dialógus”. Ha az imént a világiak önállósulásáról beszélünk, itt meg fokozódó közelségüket kell regisztrálnunk. A kettő nyilván együtt jár: a barátságra meg kell érní. De a nagyobbik változás kétségtelenül a hierarchia oldalán történt. Hol van immár a régi „ur”-pap típusa! Ellenben a történelem roppant igazságtevéseiként, századokon át Istentől-embertől elhagyatott apró magyar falvak püspököket, teológiai tanárokat, neves lelki vezetőket kaptak pástoraikul! A mai pap egyre inkább emberként, „atyaként” közeledik híveihez, — így is szólítják, még a püspököket is! — azok pedig egész valójukkal adnak választ. — Azt se feledjük, hogy a közös veszélyeztettség itt-ott mintha egy kicsit kezdené közelebb hozni az egyes „felekezetek” tagjait; a makacs történelmi gyökerek szívós szerteágazottsága ellenére nálunk is kezd ébredezni a jobbakban az ökuméné szelleme.

Persze nem kevesen egy egészen másfajta dialógust folytatnak: az ördög „dialógusát” — gyűlölködést. Gyanakvók, eleve rossz szándékot tételeznek fel mindenkiben, aki csak más. Az elhamarkodott apostolok módján tüzet kívánnak az égből mindazokra akik ellenségeik vagy az Egyház ellenségei. Szavajárásuk: „Hogy tűrheti ezt az Isten?!” Furcsa és bonyolult emberi logika, hogy nem egy közben naponta veszi a Szeretet Szentségét . . .

9. Új idők új fuallata a szociális téren észlelhető haladás. Kezdődött ez talán egy bizonyos nivellálódással, a „közös nyomorúság” kialakulásával, s aztán folytatódott azzal, hogy kezdett szemünk lenni mások nyomorúsága iránt. Már nem ritkaság az ismeretlen felé őszinte jószándékkal kinyúló segítő kéz sem; annál inkább segítik egymást a lelkiileg összetartozók. Ha pl. valaki elveszíti az állását, megindul a telefonálgatás, a tájékozódás, az ismerősök összefognak, míg csak nem akad valami. Ha lakásra, jótanácsra, stb. van szüksége valakinek, addig mondogatjuk egymásnak, míg föl nem

merül a kívánt segítség. És mindezt átszövi aranyhálójával a legfölségesebb segítő közösség: az imaközösség, a „szentek egyessége”. Fölvételzik a gyerekek? Súlyos beteg van valahol? Papi pert tárgyalnak? Mennek a telefonüzenetek, a szemvillanások: „Segíts!” — szaporodnak a bejegyzések a miseintenciók fölvételi rovatában: „egy jó szándékra” . . .

Haladás az egyik oldalon — lemaradás a másikon. Ideges emberek türelmetlen, durva veszekedése a járműveken, az utcán, a kocsmában: „fúrás” a munkahelyeken, problémátlan visszaélés a köztulajdonnal, a munkaerőkölcsihihetetlen alacsony foka: lazsálás, pontatlanság, megbizhatatlanság, panamázás, család . . .

10. És végül még valami, amit nehéz szükséges szolidaritással megfogalmazni. A szenvedés öntudatának mondanám, de sokan még ez ellen a kifejezés ellen is tiltakoznak. Nem szabad itt sem farizeusi gögöt érteni, sem a szentek misztikus keresztrajongását. Általában egyikünknek sincs különösebb kedve végigcsinálni mindazt, amit adott helyzetünkben aktíve és passzíve bizony végig kell csinálni. De szenvedések, nehézségek, idegpróbák, félelem, fáradtság, szomorúság, lelki válságok mélyén ott virraszt valami szilárd reménység, talán már több is: meggyőződés, hogy mindez kell és mindez jó is valamire. Túl a szubjektív hiten itt-ott már kezd fölsejleni magamban és körülöttem, ha még csak töredékesen, a „rész szerinti megismerés” módján is, hogy mire. (Hiszen egészen ideáig ezt igyekeztünk a gondolatmenet pozitív részében megvilágítani.) Ezért jogos itt már „öntudat”-ról beszélni, és ez nagy tényezője a helytállás szilárdságának. Mert nem kétséges, hogy ez ma nálunk a korszerű keresztény magatartás. Nem szószátyár hősködés, nem gyáva megalkuvás, nem levert siránkozás, nem meghátrálás vagy megfutamodás. A reakció lényege szerint keresztényietlen magatartás (a keresztény mindig „haladó”!), és nem keresztény dolog a dezertálás semmilyen formája sem. (Távol legyen tőlünk bántani azokat, akiket talán kényeszerű körülmények sodortak messze hazájuktól és most szétszórva járnak a maguk ugyancsak nem könnyű kálváriáját. De legyen már egyszer elég ebből a ragályból!) Kitartás a rendelt helyen, az adott poszton, a ránk váró köteleességek teljesítésében: ez a mi egyszerű, de súlyos feladatunk ma, s erre ugyanannyira indít kereszténységünk, mint magyarságunk — ha ugyan a kettő különválasztható.

Hát akiből hiányzik ez az áldott öntudat? — Azokat előbbutóbb megkísérti és — emberileg van rá indok elég — zsákmányul ejti a reménytelenség, a kétségbeesés. Sötétben gubbasztanak és a halál árnyékában. Nem tudnak hinni a Gondviselésben és a kereszt üdvözítő szerepében — vagy ezt a hitüket megóvják, rajongó és egészségtelen álmisztikába menekülnek, mártírglóriát fonnak a saját fejük köré, így súlyosan elkösdösítik a józanul hősiességét és hitelét veszik az előző kevésbé mutatós, de szolid természetes gyökereitől a természetfölötti felé ívelő magatartásnak.

Végigjártuk elmélkedő lélekkel azokat a stációkat, amelyek a magyarság mai keresztútján a húsvét jeleit hordozzák, illetőleg a nagypéntek-éjszaka mélyébe vezetnek. A következtetés magától adódik: A negatív oldal kétség-telenül általánosabb, de a pozitív annyira ígéretes, hogy a mérleg reméljük mégis arra billen — főleg ha a „mennyeség-minőség”-ről megállapítottakat is figyelembe vesszük. Isten — ember előtt érdemes dolgozni, hogy ez a serpenyő mind súlyosabb legyen. De még valamit hadl jegezzünk meg itt. Amint a kép egyes vonásai sorra elvonultak lelkünk előtt, egyre inkább az volt a benyomásunk, hogy a „zsinati lelkiség” vonásait soroljuk föl. Pedig nem onnét indultunk, hanem a magunk sajátos helyzetéből, konkrét tapasztalatokból. De hát egyszerűsödés, tanúságtétel, világiak önállósága, dialógus, a szolgáló szeretet szelleme — nem zsinati jelszavak, nem a kereszténység nagy megújulásának irányai ezek? Mi mást jelent ez, mint hogy az egyház-történelemben és Magyarország történelmében ugyanaz a Lélek dolgozik, illetőleg itt a konkrét történelmi körülményekkel már elébe dolgozott a keresztény jövődönék? Nagyszerű, de nem alaptalannak látszó gondolat, nagy kitüntetés ez számunkra és nagy bizalom forrása. Imádkozzatok testvérek, hogy áldozatunk, amely a tiétek is, kedves legyen a Mindenható Atyaisten előtt a mi javunkra és az egész Anyaszentegyház javára!

Teamwork

+

Franz Hummer: *Orthodoxie und Zweites Vatikanum. — Dokumente und Stimmen aus der Ökumene*, Herder, 1966.

Nyugat és Kelet egyházának még hosszú utat kell megtennie, hogy a közeledés, hasznos közreműködés és a teljes egyesülés hármasságát megvalósíthassa. Az eddig elért eredményekről számol be a könyv és rögzíti az új, ökumenikus gondolat minden fontosabb megnyilatkozását, köztük a pápa s a pátriárka jeruzsálemi találkozását és a mindkét oldalról kimondott egyházi átok kölcsönös visszavonásának korszakos eseményét. Bőséges okmányyszerű adat mellett orthodox és katolikus teológusok érdekes hozzászólásait idézi az ökumenikus mozgalom időszerű kérdéseiben. A rhodosi 3. pántortodox konferencia, a II. Vatikáni Zsinat ökumenizmusról szóló dekrétuma, a keresztény és arab világ viszonya, Athenagoras két követének látogatása VI. Pál pápánál, Bea bíboros konstantinápolyi útja, a bécsi ökumenikus ülés, az 1054-i esztendő eseményeinek különböző magyarázata, a római szt. Pál bazilika ökumenikus ájtatossága a zsinati atyák és megfigyelők részvételével: ezek ismertetése tölti ki a könyv első részét. A további fejezetekben helyet kapnak olyan nagyjelentőségű s részben nehezen hozzáférhető nyilatkozatok, amelyeket a legutóbbi évek ökumenikus mozgalomában katolikus, ortodox és protestáns oldalon megkülönböztetett figyelemmel fogadtak.

Az olvasó a könyvben átfogó képet kap a II. Vatikáni Zsinat óta kedvezően alakuló légkörről, egyben pedig betekintést nyer a keleti egyházzal folytatott eszmecserék problematikájába. A teológiai kérdések iránt érdeklődők, történészek és közirók haszonnal forgathatják.

Cser-Palkovits István SJ

PAPOK LELKIGYAKORLATA

VII. KRISZTUS SZERETETE ÉS AZ ENYÉM

„Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei . . .” (Tit. 2, 4)

Hasonlóvá legyek Krisztushoz, — ez keresztény életem, papi hivatásom legbensőbb lelki és erkölcsi feladata. Nem az istenfiúság kegyelmére gondolok, mert azt ajándékba kaptam: az emberré lett Fiú-Isten hasonlóságára a kezestség szentségében lettem Isten gyermeke. S ezt a kegyelmi hasonlóságot ige és szentség: az evangéliumi tanítás, a bűnbánat szentsége, s főleg az Eucharisztia kegyelme napról napra növeli bennem. Amire most gondolok, az a kegyelemből eredő erkölcsi elkötelezettség. Ez az elkötelezettség a kegyelmi hasonlóság növekedésével arányos mértékben növekszik bennem: egyre jobban megértem, hogy válaszolnom kell Isten kegyelmére. Egyre tudatosabbá válik bennem, hogy személyes elhatározásom, szándékos közreműködésem nélkül Krisztushoz való hasonlóságom az új élet satnyuló csírája marad csupán, de nem lesz élő meggyőződésemmé, erkölcsi énem meghatározójává.

Pedig élő erő, lelki indítás, tetté váló erkölcsi eszmény, s nem valami árnyékban felejtett, satnyuló palánta kell legyen ez a krisztusi hasonlóság: Isten hűségese fiúi szeretete, s aminek természetesen kell fakadnia belőle: önzetlen, nagylelkű szeretet az embertestvér iránt. De ez az emberszeretet csak akkor fakad Isten szeretetéből, ha önismeretem és önmegtadadásom megnyitja bennem a kegyelmi forrás útját, ha imádságom eleven ereje továbbhajtja a kegyelem előtörő vizét, ha lélekkel végzett munkám utat tör a kegyelem sodrának tunyaságra hajló természetem szikkadt talajában.

Minderről már elmélkedtem. Most azon gondolkodom, hogyan kell Isten fiúi szeretetét az emberek testvéri szeretetévé átváltanom, hogyan szerette maga Jézus az embereket, s milyennek kell lennie az én szeretetemnek, hogy hasonlóvá legyen Jézus szeretetéhez.

Az emberszerető Jézus

Jézusban „megjelent üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete” — írja az Apostol élete alkonyán tanítványának, Titusznak (3, 4), s e pár szóban, főleg a „philantropia”, az isteni emberszeretet kifejezésében összesűrítve, örökbe hagyta neki az evangélium egész isteni örömhírét. Jézusban Isten szereti az embert, — ez ennek az örömhírnek a veleje. „Úgy szerette Isten a világot — jelenti ki ugyanezt az Evangelista is — hogy egyszülött Fiát adta oda” üdvösségünkért (Ján 3, 16). Jézus által a Teremtő örök isteni szeretete

lett nyilvánvalóvá hűtlenné vált teremtményének világában, hogy eredeti hivatásának tudatára ébressze, bűnbánatra indítsa, megigazulttá tegye az embert. Igazában akkor vagyok keresztény, ha felismerem Jézusban Isten üdvözítő szeretetét és őszintén hiszek ebben a szeretetben. „Mi megismertük Isten irántunk való szeretetét és hittünk benne” — írja Szent János azokról az első keresztényekről, akik vele együtt hittek Jézusban (1 Jn 4, 16). Ez az élő hit, s nem valami elvont ideológia teszi a kereszténységet azzá, ami: az isteni üdvösség vallásává.

Nos hát, ezt az üdvözítő emberszeretet kell meglátnom Jézusban, ebben kell hinnem, ebből kell tanulnom, hogy példájára alakuljon ki bennem is az embertestvér jézusi szeretete.

Milyen volt Jézus szeretete? Ha figyelmesen olvasom az evangéliumot, hamarosan megértem, hogy ez a szeretet lényegében azonosulás az emberrel: az ember erkölcsi gyöngeségének megértése, életkörülményeinek vállalása, sorsának megosztása.

Jézus emberek közt élt, nem a pusztában. Családban nőtt fel, kétkezi munkával kereste kenyerét, résztvett népe hétköznapi életében éppúgy, mint ünnepnapjain. Szerette földjét, a mezők virágait, az ég madarait. Szerette a gyermekeket. Elment a kánai mennyegzőre és szívesen megpihent barátja, Lázár betániai házában. De legfőképp az ember szenvedése, testi és lelki nyomora hatott rá. „Szánom a népet” — tör fel lelkéből a csodálatos kenyérszaporítás előtt az istenemeri együttérzés szava, megesik a szíve a fiát temető naimi özvegyen, és Lázár sírjánál könnyekre fakad. Az irtalmas szamaritanus alakjában pedig örök példaként állítja elém, amit maga is szüntelenül gyakorolt: emberi együttérzését és segítő szeretetét. Szinte nincs lapja az evangéliumnak, amelyen tanításban vagy tettben ne bukkanna fel Jézus emberszeretete.

De még mélyebb értelművé, szinte megdöbbentővé válik ez a megértő együttérzés, amikor a bűnös emberrel találkozik Jézus. A tékozló fiú, vagy az elveszett bárány példabeszéde csak a tanítás szavaiba való átültetése annak, amit nap nap után tett az Úr. Zakeus, a vámos, Mária Magdolna, az inaszakadt, vagy a samariai asszony a koronatanúi ennek a megértő, megbocsájtó, de a bocsánattal belsőleg meg is újító istenemeri szeretetnek. Meg is vádolják miatta a farizeusok, de Jézus szívesen vállalja a vádat: „Eljött János, nem eszik és nem iszik; azt mondják rá: Ördöge van! Eljött az Emberfia, eszik-iszik, és azt mondják rá: Lám a falánk, borissza ember, a vámosok és bűnösök barátja!” (Mt 11, 18-19). Lehet-e nagyobb dicséretet mondani arról, aki „azért jött, hogy keresse és üdvözítse, ami elveszett”? (Lk 19, 10).

Igen, az Emberfia ezért jött: keresi és üdvözíti ma is, ami — úgy tűnik — elveszett. De együttérzése az emberrel, megértő szeretete a bűnös iránt nem valami erőtlen, minden emberi gyengeséget elnéző érzelmesség, vagy

isten parancsot, emberi kötelességet nem ismerő álhumanizmus. Ő jól tudja, mi lakik az emberben, vámosban és utcanőben, írástudóban és farizeusban egyaránt. S ő nem azért jött, hogy hagyja bennünk elburjánozni a rosszat, hanem hogy bocsánatával újjáalkossa bennünk Isten képemását, a belső embert, aki igazságra és szentségre, örök isteni életközösségre rendelt s meghívott teremtmény.

Végre megértem Jézus emberszeretetének titkát: minden tekintetben hasonlónak lettem hozzá, azonosult velem, — de nem bűnös mívoltommal (vö. Zsid. 4, 15) —, hogy én, a bűnös, hasonlónak lehessen hozzá, azonosulhassak vele. Ez az istenemberi szolidaritás az ő megváltó és üdvözítő szeretetének titka. Ő az az ártatlan teremtmény, az a romlatlan isteni képmás, aminek Isten eredetileg elgondolt engem, s amivé újra — teljesen, ha előbb nem, az Isten országában — lennem kell. Jézusban töretlen Isten szeretete, és ebből az istenszeretetből akadálytalanul áramlik szeretete az emberek iránt. Ezt az emberszeretetet azonban Isten szeretete határozza meg mindenestől. Igényes szeretet ez: ha meg is érti, nem hagyja jóvá Isten képének eltorzulását a lelkemben, valódi mívoltomnak, eredeti rendeltetésemnek tudatára ébreszt, metanoiára, lelki és erkölcsi értékelésem ártértékelésére serkent, a magam önző mértéke helyett Isten parancsainak mértékéhez szabja életemet, és hamis önszeretetemből kigyógyítva, megigazulttá tesz Isten és ember szeretetében. Ha hiszek Istennek Jézusban megnyilvánuló szeretetében, s elfogadom ezt a szeretetet életem belső törvényének, lelkem leglelkének, akkor Jézus hasonlóságára valóban új emberré alakulok.

Ez az együttérző, megbocsájtó, de bocsánatával újjáteremtő szeretet Jézus emberszeretete.

Hogyan lesz Jézuséhoz hasonlóvá szeretetem?

Ilyenné kell lennie az én szeretetemnek is embertestvéreim iránt. De kérdés, hogyan lesz ilyen. Nélkülözhetetlen talaja már nem hiányzik bennem: a keresztségi kegyelem, s annak szüntelen növekedése képessé tesz arra, hogy úgy, vagy legalábbis hasonlóan szeressem Isten és Istenben az embert, mint Jézus. Ez a kegyelmi képesség azonban csak akkor válik tette indító erkölcsi erővé bennem, ha elmélkedő imádságomban egyre jobban asszimilálok, magamévá teszem Jézus szeretetét, és arra törekszem, hogy az ő példájára és kegyelmével emberi és lelkipásztori kapcsolataimban egyre inkább érvényre is juttassam azt.

Lényegében kettő jellemzi Jézus emberszeretetét, s ezt a kettőt kell megértenem és gyakorlatban megvalósítanom: egyrészt szeretetének immánens, egészen emberi, emberrel azonosuló szolidaritását, másrészt transzcendens, minden emberit meghaladó, emberfölötti lendületét.

Jézus szeretetének emberi jellege az ember teljes megértésében, s a vele való belső együttérzésben nyilvánul meg. Ha, mint ember és lelkipásztor,

Jézushoz hasonlóan akarom szeretni embertársaimat, főleg a rámbízottakat, ennek a megértésnek és együttérzésnek kell eltöltenie a lelkemet. Nem szabad egy pillanatra sem megfélekezni róla, hogy egy vagyok közülük. „Homo sum: nil humanum a me alienum puto”, — ember vagyok, s mindazt, ami emberi, magaménak érzem: az emberi szív és szellem értékeit éppúgy, mint esendőségét és bűneit. Indítást érzek magamban mindarra, amit jónak mond az emberi lelkiismeret, de hajlamot, vagy legalábbis képességet arra is, amit rossznak ítél. Nem akarom a bűnt, — Isten kegyelmével el is kerülnöm, — de emberi mivoltom képessé tesz mindarra, amit ember valaha elkövetett, vagy ma elkövet.

Eszembe jut Szent Ferenc életének egy mélyértelmű eseménye. Umbria dombjain vándorolt egyszer a Poverello, amikor összetalálkozott egy hírhedt banditával. Ferenc mosolyogva hozzálépett és testvérként átölelte, megcsókolta. „Hát te nem tudod, hogy ki vagyok én, Ferenc testvér” — kérdezte amaz. „De tudom, testvérem”. „Akkor hogyan lehet, hogy te, istenes ember létedre, ilyen szeretettel vagy irántam?” „Ha Isten nem adott volna annyi kegyelmet nekem, rosszabb volnék, mint te” — jött az egyszerű válasz.

Ez a gyökeres őszinteség: esendő embervoltom alázatos elismerése belsőleg összeköt minden embertársammal. Az a tény pedig, amire az Apostol figyelmeztet, hogy mindaz, ami jó bennem, az Isten ajándéka, — „Mid van, amit nem kaptál? Ha pedig kaptad, mit dicsekszel, mintha nem kaptad volna?” (1 Kor 3,7) — még csak jobban elmélyíti ezt az alázatot és szolidaritást. Am ugyanakkor arra serkent, hogy legyőzve minden emberi esendőséget, igyekezzem érvényre juttatni magamban Isten ajándékait. „Isten kegyelméből vagyok, ami vagyok” — vallom az Apostollal — de tudom, hogy Isten akarata az, hogy ez a kegyelem ne maradjon bennem meddő (1 Kor 15,10). Pedig szeretet nélkül a kegyelem meddő marad bennem, s végülis elsatnyul.

Nos hát, teljesen azonosnak érzem magam esendő embertársaimmal, de ugyanakkor belső indítást is érzek arra, hogy közvetítsem nekik Jézus megváltó, újjáteremtő, üdvözítő szeretetét, amellyel engem is megvált, újjáteremt és üdvözít. De hogyan leszek képes arra az én nagyon is emberi szeretetemmel, hogy Jézus szeretetének közvetítőjévé váljak? Milyennek kell lennie ennek a szeretetnek, hogy méltóképpen hordozza és továbbadja az isten-emberi szeretetet?

Itt jutok Jézus emberszeretének legbensőbb titkához. Ő nem önmagában, mint önálló s önmagáért való értéket, szereti az embert, hanem mint Isten képemását, akit Istentől való függése léte gyökerében meghatároz. Ennélfogva Jézus emberszeretete elválaszthatatlan az ő istenszeretetétől, nemcsak abban az értelemben, hogy Isten szeretete indítja az ember szeretetére, hanem abban az értelemben is, hogy magában az emberben a legértékesebbet, a legmélyebbet, az ember belső Istenre utaltságát, az isteni képmást szereti. Jézus az emberi sorsot megosztó szolidáris szeretetével végered-

ményben ezt az Istenre utaltságát akarja tudatosítani az emberben, a benne rejlő isteni képmást akarja eredeti formájában helyreállítani. Azért jött, hogy keresse és üdvözítse, ami elveszett. Ez az oka annak, hogy Jézus szeretete nem akad fenn a merőben emberi érzelmek és kapcsolatok hálójában; az ő szeretete minden emberi megértése és együttérzése mellett is minden emberi kapcsolatot meghaladó, *transzcendens*, *fennsége*sen szabad istenemberi szeretet marad.

Nem kétséges, hogy az én szeretetem akkor lesz képes Jézus üdvözítő szeretetének közvetítésére, ha Jézus példájára és kegyelmével igyekszem megőrizni emberrel együttérző, szolidáris szeretetemnek belső szabadságát, istenemberi transzcendenciáját. Szinte lehetetlennek tűnik ez a feladat: olyasvalaminek, amire egyedül az Istenember volt képes, aki minden gyöngédsége mellett sem ismerte az érzelmes elgyengülést, s az érzelmi kötődés és emberi vígasz igénye nélkül tudott élni testvérei, az emberek között. Ki volna képes közülnünk erre, anélkül, hogy embertelenné ne válnék? De ne értsük félre a dolgot: nem arról van szó, hogy merőben emberfölöttivé, tisztán szellemivé váljék szeretetem, hanem éppen arról, hogy Jézus példájára a kettő az embertárssal azonosul és a minden emberit meghaladó szeretet párhuzamosan és belső arányban fejlődjék ki bennem. Ezért feladatom nem lehet más, mint az, hogy egyre megértőbbé és együttérzőbbé váló szeretetemből egyre jobban kiszűrjem önszeretetem porát. Amilyen mértékben Jézus szeretetének emberi jósága, de isteni tisztasága és szabadsága hatja át szeretetemet, olyan mértékben lesz szeretetem az ő megváltó és üdvözítő istenemberi szeretetének közvetítője.

CORAM SANCTISSIMO

Adoro Te devote, latens Deitas,
Quae sub his figuris vere latitas . . .

— Fáradt vagyok Uram! Nem tudom mi teszi? Azt mondják: a levegő . . . Más is érzi a fáradságot . . . Lehet! Már napok óta így vagyok . . . Azért is nem voltam nálad az utolsó napokban . . . És ha voltam, akkor is „röviden végeztem” . . . Hiszem, hogy megértesz: nem rosszból maradtam távol . . . Csak ez az örökös fáradság . . .

— Meg elnehezít ez az élet! Karácsony következik . . . rengeteg csomag! Mindazt összeszedni, ami beleváló . . . Narancsot, banánt, csokoládét . . . Mert ezt nem kapnak szegény otthoni gyerekek, szegény kis magyar gyerekek . . .

— Hányszor vittem hátamon a zsákokat! Azt olvastam valamikor 1940 körül valami főpapról, hogy ő közelről akarta „szagolni” a szegény szagot, ezért saját kezével csomagolt, saját maga vitte el a csomagok „rája eső

részét" a szegényeknek, — és bizony nem egyszer kellett vállára vennie a csomagot . . .

— Bennem is ez élt: ez a példa. Már elfeledtem, hogy kiről olvashat az ember ilyen furcsaságokat . . . De engem megragadott ez a példa — és követtem.

— Még két csomag van hátra . . . De azok félreértették levelem tartalmát és rosszul küldték „az adatokat”.

— Hát igen, Uram, ez volt. Közben . . . kétszer „elúszott” az új cipőm ára . . . Nem is tudtam, hogy olyan jó úszók a cipőárak . . . Mert kellett volna egy új cipő — megvolt az ára is . . . Becsomagoltam hazafelé kétszer is . . . „Még ezt is — na még ezt is — na még . . .” és elmegy a cipő ára úgy, hogy észre sem veszi az ember . . .

— De a kocsimat átkereszteltem! Át én! Az első kocsim volt „Mon-signore” — fekete volt a kis öreg piros béléssel. Szép csendesen kimult. A második kocsim volt a „Kék csoda” — csoda volt, hogy ment. Durrdefekt — és 100 méter híján a Dunában voltam — utban hazafelé . . . Most a harmadik a „Szürke barát”: szürke szegényke, nem tehet róla!

— Kétszer volt már otthon, Magyarországon csomagokkal megrakva . . . Mindig akad fiú, a régi növendékeim közül, aki vállalja, hogy elviszi.

— Sokan kérdezték, hogy „nem félted a kocsit?”

— Nekem eszembe sem jutott ilyesmi. Mi történhet vele, ha szeretet-szolgálatban van? Csomagok, ember, autó — mindig pontosan visszaérkeztek . . . Illetve, a csomagok nem . . . Na és ha történne valami baja? „Hősi halált halt — vagy: megsebesült! — a szeretet küzdőterén!”

— Azt hiszem, hogy valami ilyennek kellene keresztelnem: Szeretet-járgány . . . vagy: szeretet-talicska . . .

— Hát így, Uram! Jó ezekre a dolgokra visszaemlékezni — de csak visszaemlékezni . . . Mert közben: piacra járni, bevásárolni, cipekedni — az nem jó! Ne is haragudj érte Uram, de egyáltalán nem jó . . . Csak most jó: elmentek a csomagok, legalább is legnagyobb részük.

— Most azután egyedül vagyok . . . Míg voltak csomagok, addig ott éltek velem azok, akiknek mentek a csomagok: tervezgettem ennek ez, annak az . . . (Javarészüket nem is ismertem).

— Tudod, Uram, jó volna valaki, akivel az ember megtárgyalhatná „dolgait” . . . Mert vannak! Mert jó, jó elmélkedni rólad, Uram! . . . De nem hasonlít ez egy kicsit a börtönre: ott is magában volt az ember . . . Észrevehetően szűkült a gondolkozási köre: egyre jobban estek ki az emlékezetből helyek, tények, események . . . Egyre csak azon vette észre magát az ember, hogy neven gondolkodik: utcák nevein, amiken annyiszor és annyiszor végigment — emberek nevein, akikkel napnap után összejött . . .

— Nem tudom, nem ez az egyedüli oka annak, hogy olyan keveset tudunk beszélni Rólad, Uram?

— Na jó-jó! a kamalduliak! Tudjuk: különleges kegyelmek . . . Nem prédikáltak . . .

— De mit csináljunk mi, gyalog-parasztok? Nekünk kellene egypár jó kibeszélés — Rólad, Uram! Igen, Rólad! Mert valahogy a kimondott szó mindig többet jelent, mint a gondolat.

— Hogy is mondjam? . . . Talán így: nem elég Rólad nagyot gondolni, hanem valóságággá kell váltani a gondolatokat — és a valóság első lépése talán — a kimondott szó.

— De mi „nem érünk rá egymással foglalkozni“. Nincs időnk. Kit erre, kit arra húz az érdeklődése. És ha együtt is vagyunk, hol ez, hol az nézi az óráját: ennek is menni kell, annak is. És sok föcsögés után, amiben volt elég lérelötty, feloszlik a társaság . . .

— Egy kis nevetés! Az kellene már, de nagyon!

— Dehát nincs! Nincs és nincs!

— És akkor arról panaszkodom, Uram, hogy nincs „istenes beszélgetés“! Ugyan! Hol van az már?

— Nem is „istenes beszélgetés“ kellene, hanem valaki, akivel „kibeszélheti“ magát az ember.

— Mert az aposztáziák nem hirtelenjében jönnek ám be . . . De azt Te nagyon jól tudod, Uram . . .

— Szemináriumban bentlakott egy pap. Egy szép napon arra ébredtek a bent, vele együtt élő papok, hogy aposztatált . . .

— Istenem, Istenem! Hát én? Velem ki törődik? — ez járt az eszemben.

— Az egyik nagy plébánián volt két káplán — mind a kettő ugyanazon időben aposztatált. S hogy teljesebb legyen a körkép: a plébánost azon nyomban megütötte a guta. Ott maradt a plébánia egyedül! Arra gondoltam: nem volt szegényeknek senkijük sem, akihez fordulhattak volna; mikor kezdődött a baj; mikor még lehetett volna segíteni.

— Mert a papnak annyi „fölöttese“ van, hogy ki sem látszik belőlük; de hogy valakihez lehetne fordulni akkor, amikor a baj kezdődik — olyan nincs!

— Nagy baj ám ez, Uram! Hogy lehetne felrázni egy kicsit az Aulákat? Hogy ne csak a „hivatalos“ dolgokkal törődjenek, hanem egy kicsit a pappal is: személy szerint vele! A mostani világban szokásba jött, hogy a főpásztorok „világra szóló“ eseményeket görgetnek, „világra szóló“ kijelentéseket tesznek — közben észre sem veszik, hogy folyik ki alóluk a talaj. Nem tudom Te, Uram, hogy látod — de én így: a főpásztor nem egyéb, mint a pásztorok pásztorja; mindenegyes főpásztor felelős a pásztorokért. Én azt hiszem, hogyha egyszer ezt észbevennék a főpásztorok, belegörnyednének a felelőség szörnyű tudatába!

— De a pap mindig egyedül van! Mint most én is. Négyen lakunk a folyosón: 1 káplán, 2 idebeosztott hittanár — és befogadtak ide negyediknek engem is. „Tök sötét“ van az egész házban (vasárnap d. u. van!) — az egész ház kihalt; a kaput lent becsukták (aki hozzám be akarna jutni, kény-

szerülne, mint két fiatalember, félóráig kövel célozni az ablakomat, hogy „hátha sikerül”) — kihalt minden. Utóvégre vasárnap van! Hacsak a plébános nincs itthon! De az ő ablakai is sötétlettek, mikor hazajöttem . . .

— És ha itthon volnának? Mi lenne akkor? Akkor be tudnék kopogni egyikhez vagy másikhoz nehéz szívemmel: ma igen kevesen voltak a szentmisén . . .

— 23 hónapja lakom ezen a plébánián. Még csak kétszer volt valamelyes lelkinek nevezhető beszélgetésem — a káplánnal. Az egyik szombat este, mikor kifejtette, hogy még nincs meg a prédikációja holnapra . . . De milyen nehéz készülni prédikációra . . . Akkor én elmondtam röviden neki az én prédikációm tartalmát. Igen megörült neki, és most már tudja! Ki fogja dolgozni . . . Másodszor — szintén este — elmondtam neki a helybeli fiatal-ságról való nézetemet és ifjúság neveléséről való elképzelésemet. És vége!

— Volt két hét, amikor úgy számoltam, hogyan jövünk össze: a plébános-sal találkoztam napjában; b) az egyik hittanárral, ki szintén magyar, két hét alatt egyszer sem találkoztam; c) a másik hittanárnak kétszer láttam hátát az ablakból; d) kétszer találkoztam a káplánnal . . . — Valahogy . . . én nem tudom, Uram . . . de így képzelem el a „hivatalnok papság” kialakulását . . . Semmi emberi kapcsolatot! És semmi isteni!

— Nos, Uram?

—

— Nem szólsz semmit? Annyit „keseregtem” itt Neked . . . És semmi válasz?

— Agyon vannak hajszolva a papok . . .

— És annak az az orvossága, hogy megfelejtkeznek egymásról? Annál kevesebb lesz a pap — annál több munka — annál kevesebb hívő! Mint azon a plébánián, ahol egyszerre három pap dőlt ki: egy egészségileg, kettő meg lelkileg!

— Persze, persze: nem igénylik már a papí közösséget maguk a papok sem . . .

— De igénylem én! Én még a régi „iskola” növendéke vagyok . . . Legalább annyit, hogy egy hónapban egyszer együtt legyünk — anélkül (bocsáss meg Uram!) hogy kinek-kinek „az óráját kellene nézni” . . .

— Ugy látom, — mond az Úr — ezt most nem lehet megcsinálni. De ide nézz, fiam! Közvetítő megoldásnak azt ajánlom, hogy néz ki egy paptestvért, akivel úgy „lelki barátságban” vagytok . . . akinek elmondhatod minden bánatodat, örömedet, keserűségedet is. Ő is elmondja neked ezeket a maga részéről — Amolyan lelki eszmecsere alakul ki . . . Kimentek sétálni, jó levegőn vagytok — és mindennek betetőzéseként elvégzitek egymásnál a gyónástokat . . . Próbáld meg, fiam!

— Megpróbálok, Uram! Szerzek egy lelkibarátot, és legalább mi ketten alkotjuk azt a közösséget, amelyben szeretetről egyáltalában szó lehet.

Lakos Endre

PAPI ARCÉL

P. BANGHA BÉLA SJ ÉS A KERESZTÉNYEK EGYSÉGE

Korrajz

A századunk elejei kialakulatlan állapotot a legjellemzőbben és legrövidebben Nyisztor Zoltán fejezte ki „Ötven Esztendő” c. munkájának két fejezet-címében: „Álló vizek” és „De a vizek megmozdulnak”. A vizeket mozgásba egyedülálló zsenink, Prohászka püspök hozta, s azokat korunk másik szellemvezére, P. Bangha Béla korbácsolta fel.

A materializmus és válfajai nem könnyen mondtak le áldozatukról, a haladó magyar társadalomról. Csodával határos az a munka, amelyet nagyjaink kifejtettek. A magamfajta „öreg”, élénken emlékszem a szellemharcra. Az egész vonalon megindult a katolikus egyleti élet, az ifjúságtól a felnőttekig. A munkára Bangha páter tette rá a koronát országjárásában, mikor is öntudatos hitéletre vezette az intelligenciát. Az általa teremtett sajtón keresztül egységesen vezette a katolikus társadalmat. A katolikus élniakarás még a politikai porondon is kivette részét, a Katolikus Néppárton keresztül.

Ha lassabban is, de a protestantizmus is kiszabadította magát a racionalizmus veszedelméből. Konventjeiken, zsinatjaikon és konzisztóriumaikban emelték a hitéletet. Gátlást jelentett, hogy egyes vezetők inkább politikai vonalon mozogtak.

A századelejei megújhódás azonban nem volt ugyanaz, mint amelyet a II. Vatikáni Zsinat hívott életre: a lelki megújhódáson keresztül előmozdítani, megteremteni a keresztények egységét. A század elején a keresztény vallási csoportok abban az elgondolásban éltek, hogy egymás legyőzése által teremtik meg a szükséges egységet. S az ateizmus örömmel uszította egymásnak a katolikusokat és protestánsokat. Lepényi Miklós, a Néppárt jeles szónoka vívott harcot „Hitvédelmi Folyóiratában” Masznyik Endre evangélikus teológiai tanárral. Később Bangha páter nyitotta meg az arénát a „Magyar Kultúrában”. Az ellenfelek Balthazár református püspök és Pezenhoffer hittanár, a keményvágású katolikus statisztikus voltak. A szellemharcot költői szépségben fejezte ki Mécs László:

„Kálvin Debrecenje, Pápás Pannonhalma
Farkasszemet néznek, egynek sincs nyugalma
Magyarnak magyaron van csak diada!ma
Gyűlöletet öröl a magyarok malma . . .”

Bangha páter, az Egyház harcosa

Ebben a világban Bangha páter vitte a főszerepet, szabta meg az irányt és az iramot. Rendkívüli teológiai és történelmi tudása, lenyűgöző szónoki ereje, páratlan írói rátermettsége és szervezőkészsége avatták szellemi vezérré. A történelmi porondra lépő Bangha páterről írja Nyisztor Zoltán:

„... Ekkor ugrott elő s bontakozott ki szédületes gyorsasággal és tökéletességgel Bangha, az apologéta, a hitvédő... A konferenciák által megnyílt alkalom tette őt végérvényesen a polémia nagymesterévé. Itt tanulta meg a harc módszereit s itt ittasult meg először a szellemi győzelem gyönyörűségeitől. Ezen a területen aratta nagy sikereit s ezért hű maradt a csatatérhez és fegyvereihez egy egész életen keresztül” (57).

„Még a halálbaindulás utolsó szakaszában is nem az örök nyugalom felé nézett, hanem még egyszer a rengésbe került világba pillantott, s sasszemével még egyszer felfedezte az új ellenséget. Még egyszer felragadta pajzsát, kardját, hogy a támadást hatástalanná tegye s az ellenfelet szellemileg megsemmisítse” (59).

Nyisztor egy szóval sem emlékezik meg a vallási „harcokról”. — Könyve megjelenésekor, 1962-ben már XXIII János pápa és a zsinat nyitottak új történelmet s az új szellemben a szerző a vallási s ökumenikus kérdésre nemcsak hangfogót alkalmazott, hanem egyetlen szóval sem emlékezett meg Bangha Páternek a protestantizmussal kapcsolatos szerepéről. Pedig, hogy vezérének szerepét, harcmódorát ismerte, arranézve a könyv kiadója a következő tényt említi: „Az a harcos polémia, amely azelőtt katolikus-protestáns vonatkozásban jellemezte a Magyar Kultúrát, — gondoljunk a Baltházár-kiváltotta Pezenhoffer cikkekre, — elnémult Nyisztor Zoltán szerkesztésében”.

P. Bangha és a keresztény ökumenizmus

Századunk első évtizedeiben a magyarországi katolicizmusnak és protestantizmusnak még nem volt fogalma ökumenizmusról; ha ismerte, elítélte. Egymás gyengítése és önmaga erősítése volt a célkitűzés. 1931-33-as esztendőben jelent meg Bangha páter vezetésében a rendkívül értékes Katolikus Lexikon 4 hatalmas kötete. Spínoláról, — egységtoérevkése méltatása helyett, — ezeket írja: „Sokat fáradozott a protestánsok visszatérítésén” (IV 128) — ami nem felel meg a történelmi igazságnak. De az író elgondolása szerint keresztény egység csak a protestánsok visszatérítése nyomán jöhet létre. — Guzmics bencés apátról ezeket olvassuk: „Érdekes kísérlete volt a vallások harmoniájának terve, ami azonban természetesen kudarcra végződött” (II. 225). Tehát nem említi keresztény egységet, hanem csupán harmoniát és az sem sikerülhetett. — Mercier bíboros mechelni „beszélgetéseiről” említi a harmadik: „Nagy életcélja volt a szakadárók és eretnekek visszatérítése az egyházba” (III. 307). Az „Unio”-ról való megemlékezésben olvassuk: „A tömeges testületi uniora a jelenkori viszonyok között kevesebb

a lehetőség, azonban uniós törekvések előkészítik a talajt az egyes, de nagyszabású konverziókra" (IV. 420). A kiadást vezető páter meghagyta irógárdája téves vagy ferde nyilatkozatait. Pedig ő maga már másként gondolkodott a keresztény egységtörekvésről, Mercier bíboros beszélgetését ő másképp látja, mint munkatársa. Erről említi későbbi művében: egyesek támadták a bíborost szerepe miatt, pedig a bíboros — tette hozzá — X. és XI. Pius pápától kapott biztatást a „beszélgetésre”.

Szekfű Gyula a Magyar Szemlében indított el eszmecserét 1938-ban. Bangha páttert kérte fel, hogy az elsőnek író Ravasz Lászlónak feleljen. Nem sikerült megszerezni a folyóiratnak ezeket a példányait. De emlékezetből tudom, hogy P. Bangha tanulmányához mai értelemben sem lehetne hozzátenni vagy belőle elvenni. Rendkívül tárgyilagosan, szeretettel és vita nélküli írt a hitszakadást követő állapotokról, a dogmatikai, érzelmi és történelmi akadályokról és az egység áldásáról.

Még részletesebben írt az egységtörekvésről a Világhódító Kereszténység c. munkájában. Tizenhat és féloldalon (164-180) kimerítően tárgyal a kérdésről (pozitív és negatív értelemben).

P. Bangha fiatalon kezdte el ezt a munkát: egész tudását, életpaszatját fektette bele, amikor betegágyán befejezte. 1940-ben írt benne „A nemkeresztény világ megközelítéséről” is, megelőzve a zsinatot. Ha a zsinat idején él, diadalra vezethette volna világotátfogó elgondolását. A Világhódító Kereszténység P. Bangha legértékesebb munkája. Ebben a munkában nem harcol, nem polemizál, hanem rendkívüli tudással és bőséggel nyújtja a kereszténység „világhódító” igazságait. A múlt katolikus véleményével, sőt saját régebbi megnyilatkozásaival szemben egészen új hangnemben ír a keresztény egységtörekvésről, ennek áldásairól s a törekvést előmozdító lelkeségről. De szóljon ő maga:

„Érdemes, kérdezzük újra meg újra, ma is farkasszemet nézni egymásközt azért, mert eleink a XVI. században összeveszték? Holott annyi a közös történelmi múltunk” (175).

„A hitvitának itt valami egészen újszerű stílusára lesz szükség; egy olyan hangra, amely nemcsak nem sértő, hanem odatúlra is megnyerő és jóleső. Ne hangsúlyozza, hogy ez meg ez helytelen protestáns álláspont, hanem egyszerűen pozitíve és minden polémikus él nélkül világítsa meg és fejtsse ki a katolikus eszméket” (176).

„A tárgyalási hangnem finomsága, tapintata s a minden közeledési munkálatot átlengő őszinte szeretet az, amit szem előtt kell tartanunk. — Ellenséges érzületet, idegenkedést és féltékenységet haraggal, felhánytorgatással, vagy akár puszta érvekkel legyőzni nem lehet, legkevésbé akkor, ha ezeket az érveket érdes, fölányos vagy gúnyos hangon adjuk elő. A felekezeti polémiaának történetileg érthető, valamikor talán helyénvaló, ma azonban kihatásaiban sokszor végzetes terheltsége a szenvedélyesség, a lebunkózni-akarás, a megnyerni nem, csak megsemmisíteni-tudás. Itt nem fontos, melyik fél kezdte vagy

kezdi újra és újra a csipkelődő, gúnyolódó, megbélyegezni akaró hangot: fő az, hogy ennek a hangnak a felekezeti érintkezés, sőt a felekezeti vita módszeréből teljesen el kell tűnnie" (172).

„Különösen alkalmas az érzelmi elzárkózás lecsökkentésére annak kifejezésre juttatása részünkről: hogy őszintén elismerjük a tőlünk elszakadtak értékeit. El kell ismernünk elszakadt testvéreinkben mindennekelőtt a sok igaz és őszinte keresztény érületet, amelyeket mindeddig nagyrészt megőriztek, s amely nemcsak magában keresztény és erkölcsi kincs, hanem összekötő kapocs is köztünk és ököztük. — El kell ismernünk lojálisan azt is, hogy történeti elszakadásuk katolikus részen is számos hiba és mulasztás eredménye volt, valamint, hogy elszakadásuk után is kiérlelődött bennük számos értékvesztés, sok meleg és őszinte keresztény életstílus, melyet megsemmisíteni még egy unio esetén sem kívánatos" (173).

„A látható Egyházon kívül van láthatatlan Egyház is, vagyis azokon kívül, akik az Egyház testéhez tartoznak, vannak olyanok is, akik csak lelkéhez tartoznak hozzá. Ez a lelki hovatartozás azonban maga is igen értékes kapocs s nem ugyan egyházszervezeti értelemben, de más vonalon, a kegyelem és istenfiúság vonalán, minden kapcsolatnál mélyebb és értékesebb egységet jelöl. A nemkatolikus tömegek közt katolikus felfogás szerint is számtalan olyan ember akad, aki a kegyelem és istenfiúság magas fokán áll, míg a katolikusok közt is van viszont sok olyan, aki nem él kegyelmi életet. Akkor pedig keresztény és katolikus felfogás szerint nem ugyan egyházszervezeti vonalon, de végeredményben mindennél fontosabb kegyelmi vonalon, az istenfiúságban élő protestáns, vagy szakadár testvér mérhetetlenül közelebb áll hozzánk s a katolikus Egyház lelkéhez, mint az a katolikus, aki bűnben él és Istennek ellensége" (179).

„A felekezetekre bomlás megszüntetése a kereszténység jelenének és jövőjének egyik legégetőbb feladata. A mai helyzetet liquidálni szent és folyton sürgető kötelesség, mert a kereszténységnek annyifelé szakadása állandó súlyos megsértése a krisztusi egységparancsnak s a szeretet törvényének, de gyengítője is az összereszténység tekintélyének és erejének az ellenséges hatalmakkal szemben, itthon és a missziós munka területén . . . A cél az, hogy Krisztus egységes nyájába vezessünk el mindenkit, aki Krisztus nevét viseli s Krisztus után vágyódik" (170).

„Végül nagy súlyt kellene helyezni az unióért való imádkozásra és imádkoztatásra. Ahol az emberi jóakarát elégtelen, ott még mindig meghozhatja a megoldást a kegyelem csodálatos ereje. Az unióért kevesebbet kell vitatkozni s többet kell imádkozni . . . A januári imahét, melyet protestánsok kezdeményeztek, s amelyet a katolikus Egyház is helyesel, különösen alkalmas, a kegyelmi hatásokon kívül, a lelkek legmagasabb síkon való összehangolására, a tágabb értelemben vett Ecclesia orans szoros egységének éreztetésére . . ." (180).

A fenti idézetek alapján állítom, hogy P. Bangha századunk uttörő magyar egységmunkása.

P. Bangha Krisztus egységakaratainak megvalósításában sokkal tovább nézett, mint kortársai, mint munkatársai és az általa csatasorba állított gárdája.

De nem tudta kiszabadítani magát teljesen az általa teremtett közvélemény kötelékeiből és attól félt, hogy rendje egyházvédő történeti hivatásától eltér, ha új látását teljesen megvalósítja.

A történelmi igazságosságnak tartozom azzal, hogy P. Bangha egységtörekvésének gátlásaira is rámutassak. Mert el kell ismernünk, hogy a protestánsok Bangha Bélában legnagyobb ellenfelüket és az egységtörekvés ellenségét látják.

P. Bangha egységtörekvésének gátló tényezői

A múltban akadt olyan magyar protestáns, aki az ellenreformáció vezérével, Pázmány Péterrel fel merete venni a harcot. P. Bangha életében azonban nem ismerünk senkit, aki nyílt vitába bocsájtkozott volna vele. De halála óta annál többször hivatkoznak a helyes egységtörekvés elleni kitételeire.

A Világhódító Kereszténységből idézzük a következőket:

„Az unio természetesen csak a katolikus Egyházba való visszatérés alakjában képzelhető el s látszólag ez ma az egyesülés legfőbb akadálya. Hogyan kívánhatjuk józanul protestáns barátainktól, hogy egy négyszáz éven át keservesen és körömszakadtáig védett álláspontot, amelyért vér is folyt, most egyszerre meakulpázva visszavonjanak s a maguk különálló felekezeti életén harakirit kövessenek el?” (166).

„A protestántizmus minden belső válsága, szembeszökő doktrinális lazasága, felekezetekre oszlása, elvilágiasodása ellenére — vagy éppen emiatt — még mindig áthatolhatatlan ércfalként áll a krisztusi egységparancs teljesülésének útjában. Belsejében mindenféle irány megfér: a pietista, hagyománytisztelő, konzervatív árnyalatok mellett ott hömpölyög a felbomlás és hitetlenségbe torkolás minden elképzelhető folyamata” (167).

„Bármily szakadozott egyik-másik felekezet vallásos élete, bármennyire fogyatékos az ellenálló ereje a modern hitetlenség s erkölcsi lazaság szellemével szemben, mégha egyénileg alig élnek is vallási életet, rendszerint duzzadásig tele vannak a maguk vallási föltényének büszke tudatával s a hittel, hogy övék az igazi evangéliumi kereszténység, míg a katolicizmus csupa naivság, bálványimádás, külső formák kultusza” (168).

„Ha nem nyújthatunk is csalfa reményeket valamiféle szatócsi alkudozásra, vagy ötvenperces kiegyezésre, éreztessük elszakadt testvéreinkkel állandóan, hogy visszavárjuk őket. S bár mi teljességgel az igazság birtokában érezzük magunkat s a hitszakadást szomorú megtévedésnek nézzük, őket mégis nem mint térdrekényszerítendő ellenfelet tekintjük, hanem mint tőlünk elragadott s mesterségesen elidegenített testvért . . .” (175).

„Az így áttérő protestáns vagy szakadár voltaképpen nem új egyházba tér át, hanem csak tudatosítja és szociális vonatkozásban is beteljesíti az egy igaz Egyházba való tartozását, abba az Egyházba, amelynek lélek szerint eddig is tagja volt. Az eretnokség bélyege sem érintheti őt igazában, mert soha igazi eretnek vagy szakadár nem volt, hanem csak az anyagi eretnokség vagy szakadárság bélyegét hordozta magán . . .” (179).

„Érdemes három típust megkülönböztetni a nemkatolikus táborban. a) Vannak protestánsok, akiknél a pozitív vallási értékek állanak előtérben; azok az értékek, amelyek ha más fogalmazásban is, némileg talán eltorzítva és egyoldalúan kidolgozva, de a katolicizmussal közös eredetűek. Melegszívű, mélyen vallásos, Istent kereső lelkek ezek, akik száz százalékig protestánsok ugyan, de csak azért, mert úgy hiszik s úgy tudják, hogy ez az út Isten megismerésének és szolgálatának egyetlen tökéletes útja . . . Csodálatos jelenség, hogy a legtöbb katolizálás éppen ebből a fajtaból kerül elő . . .” — b) Vannak azután protestánsok, akik békés, becsületes emberek, de kissé felületesekek s főleg vallási téren nem emelkednek az átlag színvonal fölé . . . Nem hiszik el a rémregényeket, melyeket bizonyos oldalon ránk kennek; nem bántanak minket, nem szeretik a vallási civódást . . . De ha arról van szó, szívesen is össze fognak ellenünk, mert alapján magukat vélik az igazság birtokában. Ha az előbbi típus főként az egyszerű protestáns köznép millióit foglalja magában, ez a második típus talán inkább az értelmiségi osztályok nagy tömegeinek átlagos képlete.” — c) Vannak végül protestánsok, akikben a negatív felekezeti érzület áll előtérben. Született ellentmondók, heves ellenzői a katolikus gondolatnak, sőt minden erőteljes kereszténységnek. Szinte csak a rosszat látják meg bennünk s a katolikus Egyházban. Nem a vallás, hanem a felekezet az, ami elsősorban érdekli őket . . . „A vallásra nem sokat adok, de az egyházamat nem engedem” — mondotta egyik főgondnokuk, aki úri ember és főnemes létre kiköpött az utcán, ha katolikus pappal találkozott. Ez a harcias típus vagy azért harcias, mert a maga elferdült szemlélete a katolicizmusban valami szörnyűséges torzot lát, körülbelül, ahogy a reformátorok csak az antikrisztus birodalmát látták és gyalázták a pápaságban, vagy ami szintén nem ritka, alapján véve vallástalan emberek, akik a katolikus Egyházban éppen a több vallást, az erősebb keresztény pozitívumot gyűlölik és támadják. Ezek azok, akikhez százszor közelebb áll a szabadkőművesség, mint az Egyház . . .” (174).

A zsinat döntése után

Főnti idézetekből láthatjuk, hogy bármennyire ideálisan írt P. Bangha az egységtörekvésről, harcias természetét nem tudta teljesen levetni. Épp ezért érthető, hogy a protestánsok nem vették komolyan a keresztények egységéről írt szép szavait, hanem legnagyobb ellenfelüknek és az egységtörekvés ellenségének tartották. Ezért hallgattam róla az egységtörekvés történetéről írt munkában.

A másik ok a hallgatásra volt az a tény, hogy nem akartam Bangha páterrel — az ellentétes elgondolást feleleveníteni. A zsinat az ellentétet eltemette. Ma érdemes az ellentétek egymás mellé helyezéséből látni, hogy milyen világváltozást idézett elő a zsinat.

Régen a protestánsokat legyőzni akarták. A zsinat a katolikusok lelki megújódását, szentebb életét sürgeti; senkit sem akar legyőzni, hanem mindenkit Krisztusnak akar megnyerni.

A „Keresztény Egyházak Egysége” c. munka megjelenésekor sokan kifogásolták magát a címet is. Mert szerintük csak „katolikus és görögkeleti egy-

ház" létezett, „és protestáns felekezetek". P. Banghára is hivatkoztak. Külföldi példákra kellett mutatni: Németországban a katolikusok mindig „evangélikus, luteránus egyházzól" írtak. — A zsinat Őkumenikus Dekretuma „Protestáns Egyházakról és Vallási Közösségekről" emlékezik.

Bangha páter már a keresztények egységéről, uniójáról írt s csak itt-ott említi a „visszatérés" szót „Világhódító Kereszténység" c. munkájában. — A zsinat sem használja egyszer sem a „visszatérés" szót, hanem sürgeti a katolikusok lelki megújhódását, amelynek következményeként fogják majd összegyűjteni a keresztényeket az Eucharisztia ünneplésére, Krisztus egy és egyetlen egyházába.

Azelőtt a protestánsok „eretnekek" voltak; P. Bangha használja ugyan még a szót, de megmagyarázza, hogy hívő protestánsok esetében csupán „anyagi eretnekségről" lehet szó és hozzáteszi, hogy a jó protestánsok közelebb állanak az Egyház lelkéhez, mint a bűnben élő katolikusok. — A zsinat dekrétuma nem használja az eretnek szót, hanem minden protestánst, akit a Szentháromság nevében érvényesen kereszteltek, „testvérnek" nevez.

P. Bangha elismerte, hogy a katolikus egyház részéről is „számos hiba és mulasztás" történt, — a zsinat az egyházszakadásban mindkét félt „vétkesnek" könyveli el.

P. Bangha várta a protestánsok „közeledését", — a zsinat szerint a katolikusoknak kell megtenniük az első lépést. (S hozzátehetjük, hogy Bea bíboros nem egy, de két lépést tesz a protestáns és görögkeleti testvérek felé).

Ki mert volna gondolni arra, hogy a zsinaton közel száz görögkeleti és protestáns megfigyelő vesz részt, akik a kommisziók anyagát kézbe kapták és azokhoz írásban nyújthatták be észrevételeiket, óhajaikat. És ugyanúgy vesznek részt katolikus megfigyelők görögkeletiek és protestánsok egyházi gyűlésein. Ez világváltozás.

Nem kevésbbé jelent világváltozást az a tény, hogy a jezsuita rend más vágányra állította át egyházzvédő szerepét: az ateizmussal veszi fel a harcot, a görögkeletiek és protestánsok felé pedig az egységtörekvést írta zászlajára. A jezsuita Bea bíboros teremtette meg és vezeti bölcsen és kitartóan az Egységítőkárságot, tartotta Genfben az Egyházak Világtanácsával az első rendkívüli eszmecsereét. A jezsuiták teológusaikat a keresztény egység szolgálatába állították . . . P. Banghának az egységtörekvéstről szóló ideális elgondolásában bizonyára a legnagyobb nehézséget képezte az, hogy rendje évszázados egyházzvédő hivatásával, célkitűzésével nem akart ellentétbe kerülni, s alkalmasint emiatt sodródott még vissza polemizáló vonalára. Ma boldogan vinné ideális egységmunkásként a keresztények egységét diadalra . .

Az idő sok sebet gyógyít. A zsinat is gyógyította a régi időkből fönmaradt sebeket. Da ha az egységtörekvés magyarországi történetéről munkámban vázoltam volna a főntieket, a sebeket mind a két oldalon feltépték volna.

Ma már katolikusok és protestánsok egyaránt méltányolják a tárgyilagos történetírást, megértik, hogy bár Bangha páternek voltak még a régi időből maradt gátlásai egységügyben, mégis ő századunkban az egységre törekvés magyarországi jégtörője, előfutárja.

Még csupán két rövid megjegyzést óhajtok hozzáfűzni:

a) Magyar vonalon a Magyar Papi Egység és A Szív a zsinat kezdetétől fogva hirdeti annak szellemében a keresztények egységét. A protestánsok nem hittek azonnal a gyökeres változásban, és felfigyeltek egy-egy nekik nem tetsző szóra, amely az írásba becsúszott vagy a rádióban elhangzott. Ilyenkor a magyarázáson kívül a részükről előfordult hibákra kellett figyelmüket felhívni azzal a hozzáadással, hogy azokat nem vesszük a régi idők visszatérő harcaként, hanem betudjuk a régi szokásnak.

b) Egy jóvátételi kötelezettségnek óhajtok még eleget tenni: a P. Bangháról való hallgatás miatt (nehogy a hallgatás még jobban kiáltson) nem írtam könyvemben részletesebben Kelemen Krizosztom bencés főapát és Lakos Endre hittanár egységtörekvéséről. Pedig Kelemen Krizosztom az egykori Guzmics bencés apát unióslelkiségében tartott Ravasz László református püspökkel eszmecserét, Lakos Endre pedig Szegeden bontotta ki az egységlobogót. Ő a magyar lelki egység szükségességéről cikkezett. Szegedi és más lapok nagy lelkesedéssel csatlakoztak a hirdetett egységhez.

Király Kelemen OFM

Szabó Ferenc SJ

TÚZ TAMÁS-VERSEIT OLVASVA

Nyugtalan szárnyakon, Amerikai Magyar Kiadó, Köln, 1959.

Egy ország küszöbén, Amerikai Magyar Írók, Los Angeles, 1966.

Tizenkilenc éves érettségiző diák voltam, amikor Harsányi Lajos tanácsára elküldtem Tamásnak egy csokornyit verseimből. Ő — akkor már két remek verseskötettel ismert költő — baráti levelet küldött válaszul, „pirossal megjelölve” a sikerült képeket, tanácsokat adott a verseléshez. Azt ajánlotta, hogy olvassam a franciákat: ő maga is sokat tanult Supervielle-től, Emmanuel-től, Patrice de la Tour du Pin-től. Később megismertem ezeket a franciákat (akkor már nem írtam verset). S most, hogy két újabb kötetét olvasgatom, arra gondolok: csakugyan sokat tanult a modern franciáktól. A szürrealista „beütések” is világosak nála. Ezért hat annyira modernnek.

Aki annakidején a Tiszta arannyal és a Két tenger közt c. kötetét olvasta, de nem ismerte a költőt máshonnan, a versekből nem igen tudta megállapítani, hogy szerzőjük Észak-Dunántúlon vidéki pap. Ez jellemzi általában Tűz Tamás költészetét: az egyetemesség. (A magyar írókra annyira jellemző „provinciálizmusnak” alig van nyoma nála.)

A Nyugtalan szárnyakon c. kötet verseinek jórésze még otthon született. Emlékszem, annakidején mily gyönyörűséggel olvastam belőlük párat a Vigiliában. Például: Psalmus Aestheticus: „Gyömbérillatú szél borzolja a madarak fészket . . .” Egyetlen sor, de muzsikája, illata van a szavaknak: rögtön egy különleges „szituációt” teremtenek. Az ihlet az első pillanatban megragadja az olvasót is. S mily pazar ragyogású a zárókép:

„Gémekek fürdenek a lebukó nap tüzes tavában
csőrüket magasra tartják
nyurga nyakukról arany zápor zuhog . . .”

Tűz Tamás képalkotásainál az expressionizmus elve érvényesül: a dolgok, természeti tárgyak, életmozzanatok, jelenségek „jelenéssé” magasztosulnak az ihletben; minden a költő lelkiállapotát fejezi ki, „illusztrálja”, minden az ő drámájának kulisszája lesz. Ezt nem a primitív „olyan, mint” hasonlatokkal, nem is az egyszerű megszemélyesítésekkel éri el a költő, hanem a merész azonosításokkal, a konkrét kép és az elvont eszme összekapcsolásával. A Baudelaire-i „correspondence”-ok, Rimbaud és a szürrealisták „kapcsolásai” szolgáltak sokszor például Tűz Tamásnak. Ime néhány példa az Egy ország küszöbén c. kötet második ciklusából:

„ . . . a gyömbérillatú
ziháló nyugtalanság”

—
„ . . . a mellkasszorító arany szomorúság”

—
„ . . . fujj meleget a didergő habokra
hangoddal itasd a fővenyt
hogy a kagylók leheljék vissza
egyedülvalóságodat az ürbe”

—
„ . . . hajlong a nőstény gyanakvás a sás közt
azon a tájon már heverésznek a csillagok a fűben
s rézveretes sisakjukat a nádasba hajigálják”

—
„ . . . a kék ceruza ír
s hazudik
ki is tudná ráejteni tenyerét
megadó türelemmel egy kőre
mely alól iszonyú messzeségből
még mindig a régi
varázslatos vizek zuhognak”

—
„ . . . meghasadt lelkiismeretem réseibe
beszivárgott már
az ametiszt hajnalok ragyogása”

Folytathatnánk a példák felsorolását. Az élmények, lelkiállapotok itt összeolvadnak a szagokkal, színekkel; természeti tárgyak és elvont eszmék, az emlékkép és egy fizikai jelenség ugyanabban a „dimenzióban” jelennek meg.

Nincs különbség jelen s múlt, közel és távol, belső és külső világ között. De ezen nem akadunk fenn. A költő oly szuggesztív erővel fejezi ki nyugtalanságát, egyedüllétét, kiábrándultságát, hogy észre sem vesszük a szinesztézisnek és az elvont-konkrét „kapcsolatoknak” szemfényvesztését. Néha azt hihetnők, hogy a költő panteista. (Hány költőre és misztikusra ráfogták ezt!) Pedig Tűz Tamás versei egyszerűen az esztétikai élmény tiszta megjelenései. Kitűnő példák arra, hogyan ragyog át a jelenségen a Jelentés és hogyan alakul át így a konkrét jelenség-élmény „jelenéssé”. A költők végzik el a *par excellence* emberi munkát: befejezik a teremtést azzal, hogy megnevezik a létezőket, hogy értelmet adnak a természeti dolgoknak, jelenségeknek. „Dichtung ist werthafte Stiftung des Seins”, mondja Heidegger. A szellem egybefogja a valóságot, ráüti bélyegét a tárgyakra és így önmagát felismerve a külső valóságon értelemmel tölti meg azt. A lét így megvilágosodik. S a végtelen Teljességet szomjazó szellem túlhaladva minden végesen az Abszolutum felé lendül, de úgy, hogy a röpke „jelenésben”, a véges- esetleges tárgyban-eseményben is felismeri az Abszolutum jelenlétét. Mi adunk értelmet a létnek és jórészt azt olvassuk ki a valóságból, amit mi odavetítettünk. Egyetlen alázizzendő levélben benne zsong az őszi erdő teljessége, írja valahol Rilke. Igen; de természeti jelenségből a költő olvassa ki ezt a jelentést, a költő érzi bele ezt a teljességet — önmaga belső gazdagságát vetítve rá.

„Csak én bírok versemnek hőse lenni” . . . ; Tűz Tamás is felírhatná művére e babitsi sort. Vérbeli lírikus. Krónika-szerű verseit nem számítva (pl. hadifogoly naplója) általában a tiszta lírai élménynek, látomásainak, gyötrődésének, csalódásainak és reménykedéseinek ad költői kifejezést. Külön antológiát lehetne összeválogatni azokból a verseiből, amelyeket a Zsoltárok és talán Prohászka természetmisztikája ihlettek; A Teremtés dicsérete címet adhatnánk ennek a gyűjteménynek. A vallásos tematika itt a legkifejezettebb Tűz Tamásnál. Papköltőnél a szerelem, — a világirodalom lírájának fő ihletője, — csak „áttételesen” (szublimáltan) szólal meg. Nemcsak Kis Teréz vagy egy lengyel lány alakja villan fel, de egy múltból felmerülő Beatrice (talán csak sok női alakból „elvont” eszményről, az „örök női”-ről van szó?) narancsvirágos „októberi tavaszt” varázsol, arany verőfényt szórva hűvös magányára.

Tűz Tamás legújabb — kötetben még nem közölt — verseiben valami új, merész hang szólal meg. Új „Pünkösöd” vihara kavarta fel talán a költőt, tüzes Lélek-járás tanúi vagyunk:

„Most már megjön a bátorság is kioldani szavunkból a kardot
szemünk áhítatából hosszú gyeplőre engedni a villám vad fogatát
megérezzük mindennek ízét s a felforgatástól sem riadunk vissza
csak a nyugalom árkaiba nem lesz kedvünk leheveredni
ébred foglaljuk el a világot míg a hegyek s a viperák alusznak”

(Pünkösöd)

RÓMA SZAVA

VI. PÁL PÁPA KORLEVELE A PAPI NÖTLENSÉGRŐL

I. A KORLEVÉL KELETKEZÉSE

Ezzel a körlevéllel a pápa a zsinati atyáknak tett ígéretét teljesítette. Előkészítése nagy alapossággal történt. A Szentatya először egy hármas bizottságot szervezett, mindegyiknek legalább 12 tagja volt, összeválogatva a keresztény világ minden részéről. A szakemberek által összegyűjtött anyag földolgozásában és a körlevél összeállításában a pápáé volt a főszerep; a tervezet nagy részét is ő maga fogalmazta meg. Kibocsátásának kelte jún. 24-e volt, Keresztelő szt Jánosnak, a nagy aszkétának és a pápa keresztségi védőszentjének ünnepe. Az előkészítő munka alaposságát mutatja a körlevél szövegét kísérő 152 jegyzet és idézet. A körlevél által kilátásba helyezett kivitelezési utasítást szakemberek, köztük pszichológusok és pedagógusok fogják összeállítani.

II. BEVEZETŐ RÉSZ

Az új korszellem hatása alatt sokak lelkében fölmerült a kívánság: fontolja meg az Egyház, van-e még korunkban is értelme a papi nőtlenység törvényének. Ellene különféle nehézségek merülnek föl.

a) A szentírás nem kíván nőtleniséget az oltár szolgálótól; azt szabad választásukra bizza a nekik adott kegyelem mértéke szerint (Mt 19, 11-12). Így jártak el az apostolok is közvetlen utódaikkal szemben.

b) Ha az egyházatyák sürgetik a papi szüzességet, az a mienktől nagyon eltérő fölfogásból származik.

c) A papi nőtlenység törvénye egy kalap alá hozza a papi hivatás és a tökéletes tisztaságra való hivatás kegyelmét.

d) A sok helyen végzetes paphiányt a celibátus törvényének rovására kell írni.

e) Ha az Egyház megengedi a papok házasságát, sok botrány és hitehagyás elmarad és a papok a családi életben is példát fognak adni.

f) A nőtlen pap természetellenes fizikai és lélektani helyzetben él, ami megbolygatja lelki egyensúlyát és hátrányos személyiségének kifejlődésére. Nem lesz meg benne a melegen érző szív, könnyen lesz fanyar és kesernyős.

g) A papjelölt magára vesz súlyos és egész életére szóló kötelezettséget igazi személyes döntés nélkül, mert hiszen erre a döntésre a fiatal ember akkor még testileg-lelkileg nem eléggé érett.

Egyéb nehézségeket is hozhatnak föl főleg azok, akik „nem értik meg ezt” (Mt 19, 11) és nem ismerik Isten ajándékát (Ján 4, 10), egy szóval: akik nem a hit szemével látják ezt a problémát.

A sok nehézséggel szemben ott áll Egyház múltjának és jelenének bizony-sága: számtalan buzgó papi személy, szerzetesek, szerzetesnők, sőt világi fiatalok végeláthatatlan sora, akik tökéletes tisztaságban élnek, nem az élet isteni adományának megvetéséből, hanem lelkes szeretetből egy új élet iránt, mely a húsvét szent titkából árad.

Tehát a papi nőtlenség törvénye nem képtelenség. Ez legyen az álláspontja a papnak, mikor a Krisztussal való kizárólagos szeretetközösségre, Isten és az Egyház szolgálatára határozza el magát. Ez adja meg életének jellegzetes vonását a hívek közösségében és a világi társadalomban.

Az igaz, hogy más a papi szolgálatra, más a nem házias életre való hivatás kegyelme; de ez utóbbi csak akkor lesz végérvényes, ha elfogadják ezt azok is, akik felelősek az egyházi közösség szolgálatáért.

III. OKTATÓ RÉSZ

A) Okok a papi nőtlenség mellett

1) A papi nőtlenség krisztologiai szempontból. Krisztus a papságot úgy alapította, mint az ő egyetlen papságában való részesedést (II. vat. zs.) Ezért Krisztus szolgájának és titkai sáfárjának Krisztus az eszményképe. (L. 1 Kor 11, 1) Krisztus már megtestesülése révén közvetítő a mennyei Atya és az emberi nem közt. Ezzel a küldetésével összhangban egész életén át a szüzesség állapotában maradt, ami mutatja tökéletes odaadását Isten és az emberek szolgálatára. Krisztus szüzessége és papsága közt mélyreható összefüggés van és ez tükröződik vissza azok életében is, akik részei Krisztus közvetítő szerepének és papságának. Ez a részesedés annál tökéletesebb lesz, minél szabadabbak a szentély szolgálói a test és vér kötelékeitől.

Jézus túlaradó jutalmat ígért azoknak, akik Isten országáért házukat, családjukat, feleségüket, gyermekeiket elhagyják (Lk 18, 29-30). Ezen túlmenően még tökéletesebb önfeláldozást is ajánlott a szüzesség által, akiknek Isten ezt a külön kegyelmet megadja (Mt 19, 11-12).

Mikor Isten hívására felelünk, szabadon választva a papi életet, akkor feleletünk a szeretet felelete Krisztus kitüntető szeretetére. Ha ez, a kegye-lemtől fölfokozott szeretet él a papban, akkor az teljes, kizárólagos, állandó, ellenállhatatlan hajtó erő a hősiességre. Ezért az Egyház a szüzi élet választá-sát mindig úgy tekintette, mint a minden áldozatra kész szeretet jelét és a mindenki felé kitáruló szeretet ösztönzőjét. Már most ki fogja az ilyen, ön-

magát a legnemesebb indító okból föláldozó életben lelki szegénységnek vagy önzésnek jelét látni, mikor az épen a jellegzetes példája egy életnek, melynek mozgató ereje a szeretet? Az ilyen élet nem akármilyen szép eszmének, hanem Krisztusnak és az ő nagy megváltó művének van szentelve.

2) A papi nőtlenség ekkleziológiai jelentősége. A szentély szolgálóinak szűzi élete láthatóvá teszi Krisztusnak Egyházához való szűzi szeretetét és ennek a szűzi házasságnak természetfölötti termékenységét, amennyiben Isten gyermekei nem testből és vérből születtek (Ján 1, 13). A nőtlén pap tökéletesebben valósítja meg élete egységét és összhangját. Osztatlanul él az imának és az ige szolgálatának.

A pap hívei közt Krisztust képviseli; ezért igen megfelelő, hogy lehetőleg mindenben olyan legyen, mint Krisztus, úgy egyéni életében, mint a papi szolgálatban. A pap nőtlenségével egészen Krisztusnak szenteli magát és ez a gyakorlati életben is nagy ható erőt ad neki, lélektanilag és érzelmileg alkalmassá teszi annak a tökéletes szeretetnek állandó gyakorlására, mellyel magát mindenkiért teljesen föláldozza (2 Kor 12, 15). A nőtlenség nagyobb szabadságot és nagyobb mozgási lehetőséget biztosít neki a lelkek gondozásában.

3) A papi nőtlenség eszhatologikus jelentősége. A nőtlén pap életével is hirdeti a mennyei életet: „A föltámadás után nem nőülnek és férjhez sem mennek, hanem úgy élnek, mint Isten angyalai a mennyben” (Mt 22, 30). A világi gondok sokszor teljesen lefoglalják az embereket; elég gyakran a test kívánságai is (1 Ján 2, 16) igába hajtják őket. Ezzel szemben a teljes önmegtartóztatás a mennyek országáért „különleges jele az égi javaknak (Vat. II. Perf. car.), hirdeti az üdv végső idejét a földön (1 Kor 7, 29-31), és mintegy előre bemutatja Isten országának beteljesülését.

B) A papi nőtlenség az Egyház életében

Az egyházatyák és az egyházi írók szerint a keresztény ókorban a szentély szolgálóinál el volt terjedve a caelibatus, mert úgy gondolták, hogy ez különösen megfelel tökéletes önátadásuknak Krisztus és az Egyház szolgálatára. A IV. századtól kezdve tartományi zsinatok és pápák szóltak föl a papi nőtlenség mellett: sürgették az Egyház pásztorai és tanítói, még ha ellenállásra találtak is a klérus soraiban. Kötelező voltát ünnepélyesen megerősítette a trienti zsinat, végül bekerült a kánonjog törvénykönyvébe. X. Pius pápától kezdve valamennyi pápa tett valamit a papi nőtlenség érdekében.

Bizonyos mértékben a keleti egyházak is tartják a papi nőtlenség elvét: csak nem-házások lehetnek püspökök és papjaik a szentelés után nem házasodhatnak. Nyilvánvaló a fölfogásuk, hogy a nőtlenség megfelel a keresztény papságnak, amelyet legfőbb fokon a püspökök bírnak.

Isten népének kötelessége, hogy kivegye részét a papi hivatások számának növeléséből. Kérje az Egyház isteni Jegyesét és a Szentlelket, hogy árássza kegyelmét a lelkekre hogy vállalják a nőtlen papi életet, ha arra hívja őket az Isten.

Nem áll az, hogy a papi nőtlenség megszüntetésével a hivatások száma minden további nélkül jelentékenyen növekednék. Az egyházak és egyházi közösségek tapasztalata az ellenkező mellett látszik tanúskodni. A hivatások apadása inkább onnan ered, hogy az egyesekben és a családokban nincs meg, vagy gyengült az érzék Isten és az ő ügyei iránt; és hogy kevésbé értékelik az Egyházat, mint olyan intézményt, mely az emberek lelki üdvén munkálkodik.

C) A papi nőtlenség és az emberi értékek

Mikor a pap Isten iránti szeretetből föláldozza az emberi szeretetet, amint az a családi életben megvalósul, akkor éppen ennek a szeretetnek hódol. Hiszen az ember mint teremtmény Istennek mindig azt ajánlotta föl áldozatul, ami úgy Istenhez, mint az áldozatot bemutatóhoz különösen méltó. Továbbá a nőtlenség okos és felelősséggel teljes választásánál első helyen áll a kegyelem, amely nem rombolja le és nem veti el a természetet, hanem fölemeli.

A tudomány megállapításainak ismeretében nem helyes még mindig mondogatni, hogy a celibatus az emberi természet ellen van. Az ember nem csak test, és a nemi ösztön nem minden benne; vannak magasabb értékei is: az értelem, az akarat, a szabadság, melyek révén a testiség fölött áll; ezek úrrá teszik őt fizikai, lélektani és érzelmi kívánságain.

Igaz, hogy a nőtlenséggel a pap legyőzi a családalapítás természetes vágyát, de nem lehet azt mondani, hogy a családi az egyedüli út az emberi személyiség normális kifejlődéséhez. A szeretet megvan a nőtlen pap szívében is, és természetfölöttivé magasztosul. Ez a szeretet elmélyíti felelősség-tudatát, ami az érett személyiség jele; kiképez benne sok tiszta érzelmet, ami magasabb rangú atyaság kifejezője.

Ha hiányzik is a papnál a házasság közvetlen tapasztalata, de különleges képzettsége, hivatalának gyakorlata és az állapotbeli kegyelem alapján talán még mélyebben ismeri az emberi szívet és ez lehetővé teszi neki, hogy megtalálja az utat a házassági problémák megoldásához.

A celibatus következtében a pap magának való, üres lelkű embernek látszik. De csak látszik. A család helyét betölti nála Isten országának gazdagsága, hívei szeretete, akiknek szolgálatára hitta őt az Isten (Zsid 5, 1). Hivatása éppen a szeretetnek élni (L. 1 Kor 14, 4. stb). Ha mégis érzi néha a magány terhét, eszébe jut Krisztus szava: „Nem vagyok egyedül, mert az Atya velem van” (Ján 16, 32). És vigaszára lesz mindig püspökének atyai szeretete és paptársainak testvéries érzülete.

IV. GYAKORLATI RÉSZ

A) A megfelelő papképzés

A nehézségek, melyek a celibatus megtartását nehezzé, sőt szinte lehetetlenné teszik, nem ritkán a meg nem felelő papképzésből származnak. A II. vat. zsinat igen bölcs irányelveket adott erre nézve: Irányelvei összhangban vannak a lélektan és a neveléstan vívmányaival, meg a mai társadalom igényeivel. A papjelöltek képzésében nagy körültekintés szükséges. Tekintettel kell lenni úgy a fölvételnél, mint a kiképzés idején a jelölt élettani és lélektani állapotára, tisztában kell lenni adottságaival és képességeivel föl kell használni egy megbízható pszichologus vagy orvos tanácsát és segítségét. Komolyan kell utána nézni, nem fenyegeti-e a jelöltet valamilyen testi vagy szellemi baj az átöröklés következtében. Azokat, akik fizikailag, lélektanilag vagy erkölcsileg nem alkalmasak, minél előbb rá kell bírni, hogy mondjanak le a papi pályáról. Ez súlyos kötelességük a papnevelés vezetőinek.

Ha a papjelöltet alkalmasnak találják, gondoskodni kell személyiségének fokozatos kibontakozásáról testi, szellemi és erkölcsi vonalon. A szemináriumi életrend ne legyen számára kényszerzubbony; annak vállalása helyes lelki beállítottságból, meggyőződésből történjék.

Fontos a papnevelésben: az egyeneslelkűség, önállóság, okos kezdeményezés, önismeret, önuralom, a felelősség tudatos vállalása. A tekintély elvét okvetlenül meg kell tartani; annak tiszteletben tartására bölcs mérséklettel, lassankint, és bizalmas beszélgetésben kell rávezetni a jelöltet.

Az egész képzés célja legyen, hogy a papjelölt nyugodtan, szabadon, meggyőződésből vegye magára kötelességeit. Nem szabad eltitkolni előttük a külféle nehézségeket, de a nehézségekkel szemben ki kell emelni választásuk magasztosságát is. Meg kell győzni őket, hogy papi életük csak akkor lehet biztonságos, ha a papi aszkézist nem hanyagolják el: az önmehtagadást, (Mt 16, 24; Ján 12, 25) az alázatot, engedelmességet, okosságot, igazságosságot, lemondást, lelki szegénységet, tiszta életet.

B) A pap élete

Ne gondolja a pap, hogy a szentelés mindent könnyűvé tesz és végleg mentesít minden kísértéstől. A nehézségek és kísértések szaporodtak a mai világban. Naponkint meg kell újítania a papnak visszavonhatatlan önátadását és hűségét isteni Mestere iránt; napi elmélkedéseiben el kell mélyítenie választásának indító okait. Imádkozzék alázattal és kitartóan a hűség kegyelméért, használja a rendelkezésére álló természetes és kegyelmi eszközöket. Éljen komoly lelki életet, amely a Krisztussal való bizalmas társalgásból, Isten igéjéből, az Eucharisziából, a liturgiából, a Szűzanya tiszteletéből meríti erejét. Ura legyen érzelmeinek.

A szent tisztaságot ápolja és védi a megfelelő életmód is, a környezet, a tevékenység, a papi lelkiségen alapuló testvériesség. Különösen a veszély-

ben forgó paptestvérek szorulnak több szeretetre, okos és hatásos segítségre. Érezzék a papok magukat felelősnek egymásért.

C) A hűtlenség szomorú esetei

Az elesettek gyászos állapota és annak súlyos következményei fölvetik a gondolatot, nem a celibatus oka-e ezeknek? A felelősséget azonban nem a törvényre kell tolni, hanem esetleg a papnevelés hiányaira vagy a módra, ahogyan a pap megvalósítani igyekezett a papi eszményt. Vannak, akiknél a bukás oka ott van, hogy vonakodtak Krisztus édes igáját méltó módon hordozni, mert vagy meginogtak a hitben, vagy gyöngék voltak az erkölcsben. Mennyi fájdalmat megaláztatást, zavart okoznak ezek az Egyházban!

Vannak, akik jól és buzgón indulnak, de aztán a nehézségek közt meginognak. Indítsa az ilyeneket nyugalomra, bizalomra, a papi élet megújítására a testvéries rábeszélés. Ha nincs már mód más megoldásra, akkor eltávolítja őket az Egyház hivatalukból. Ha nem lehet őket visszavezetni a papi életre, de megvan bennük a komoly jóakarata, hogy mint jó keresztények éljenek a világban, akkor az Egyház, egyetértve a közvetlen előljárással, megfelelő elégtétel kiszabásával megadja a szükséges fölmentést.

D) A püspök atyai szeretete

pótolhatatlan és rendkívül hatékony segítség a papok részére, hogy könnyebben és örömet kitartsanak elvállalt kötelességeikben. „Ti vettétek át őket — írja a pápa a püspököknek — felszenteltétek őket kézrátévással, összeköttetésben vannak veletek a papság által, képviselnek benneteket a hívek közösségében. Különös gondot legyen a papnevelésre és papjaitokra. Magányosságukat egyenlítse ki baráti jelenlétetek és segítségetek. Legyetek tanítói, atyáik, barátaik, együttérző testvéreik. A mély baráti érzelem és a gyermeki bizalom indítani fogja őket, hogy őszintén föltárják előttetek nehézségeiket, esetleg vereségüket is, nem büntetést, hanem részvétet, atyai intelmet, segítséget várva tőletek” (Mt 12, 20).

E) A hívek földadata

A papság az egész Egyház javára van és dísze annak. Szeretettel és nyomatékosan kéri a pápa a híveket, hogy érezzék magukat felelősnek papjaik erényéért. Imádkozzanak értük, segítsenek alázattal és gyermeki szeretettel, legyenek vigaszukra és örömeikre azzal, hogy készséges szívvel veszik lelkipásztori munkájukat. Álljanak papjuk mellett a mélyebb vallásos életet élő világiak és erősítsék őket szívélyes barátságukkal. Fölvilágosító és bátorító szavukkal sokat segíthetnek rajtuk.

V. ZÁRÓ SZAVAK

A körlevél végén fölszólítja a pápa a püspököket és papokat, hogy gyermeki bizzalommal legyenek a bold. Szűz, az Egyház anyja iránt és kérjék hatalmas közbenjárását papjai érdekében. Anya és szűz ő, épen úgy mint az

Egyház; esedezék Istennél, hogy az Egyház büszke lehessen papjainak tiszta, szűzi életére; hogy a szűzi élet mindig virágozzék az Egyházban és kellő megbecsülésben legyen része, és hogy növekedjék a száma azoknak, akik követik az isteni Bárányt, bárhová megy (Jel 14, 4).

B.

AZ ELSŐ PÜSPÖKI SZINODUS

A II. vatikáni zsinat a püspökök lelkipásztori föladatáról szóló határozatában (I. 5) rakta le alapját, amelyen aztán a pápa 1965 szept. 15-én kelt „Apostolica sollicitudo” c. motu proprio-jával megszervezte ezt a nagy jelentőségű intézményt, a püspöki kollégiálitás elvének egyik legjellegzetesebb kifejezőjét.

Első ülésének időpontját a pápa 1967. szept. 29-re tűzte ki. Az akkor már beteg Szentatya gyalog vonult be a Szent-Péter-templomba, ahol már együtt voltak a szinodus tagjai. A közös mise után elmondta megnyitó beszédét; szólt pedig ebben a zsinat föladatairól, melyek közt első helyen áll a pápával együtt örködni a hitigazságok tisztaságán és fáradozni a hit erősítésén. Igen komoly szavakkal mutatott rá a hit „óriási veszélyeire”, a merész, sőt téves tanokra, amelyek ép akkor bontják meg a hit egységét, amikor máshitű testvéreink a biztos és szilárd egységet szomjazzák.

Szept. 30-án megindult a szinodus jól megszervezett munkája. A pápa által kítűzött öt tárgykör tárgyalását egyenkint a megfelelő bizottság vagy kongregáció jelentése vezette be, ezt követte a zsinati tagok jelentése, a megvitatás, javaslatok tétele, a tárgyalás lezárása után volt az összefoglaló jelentés, majd rendszeren kérdések alakjában a szavazás.

Az egyházi törvénykönyv reformját első helyen tárgyalta a szinodus. A codex-bizottság elnöke, Felici bíboros, tíz pontba foglalta össze azokat az irányelveket, amelyeket a bizottság szem előtt akar tartani az új codex kidolgozásában. Ezek röviden a következők: Az egész törvénykönyv a lelkipásztori munka szolgálatában álljon és a lelkek üdvére irányuljon. Magasabb fórumok ne ragadják magukhoz azokat a föladatokat, amelyeket az alacsonyab-
bak is elintézhetnek. A részegyházaknak nagyobb önkormányzati jogot kell adni. Az alanyi jogok védelmét még jobban kell biztosítani jobb eljárási mód és gyorsabb perlebonyolítás által. A büntető jogot gyökerestől át kell dolgozni. Latae sententiae büntetések csak kevés és igazán súlyos kihágásra legyenek kimondva; rendes eljárás legyen az egyházi ítélőszék ítélete kellő megokolással.

A hozzászólásban fölmerült a kívánság, hogy a szerkesztők művükben tegyék lehetővé a helyi viszonyokhoz való alkalmazkodást, ahol az szükséges. Fölmerült a kérdés, mekkora legyen az új törvénykönyv hatóköre? Terjedjen

ki az egész Egyházra, vagy legyen külön törvénykönyv a nyugati és külön a keleti Egyház részére, vagy legyen egy közös alaptörvénykönyv, amelyhez aztán a részegyházak törvénykönyve csatlakozik? Egyesek azt kívánták, állítsanak föl nemzeti vagy országos ítélőszékeket, hogy ott főleg bizonyos házassági és hitbeli ügyek egyszerűbb és gyorsabb elintézését nyerhessenek. Legyen az új törvénykönyv segédeszköz a lelkipásztorkodásban, azért azon ne csak egyházbiztosok, hanem tapasztalatokkal rendelkező lelkipásztorok is dolgozzanak. Az egész világról kell bevonnunk szakembereket, nehogy az új codex európai jellegű legyen. — Felici bíboros 10 pontját a zsinati tagok (188) csaknem egyhangúlag elfogadták.

Korunk veszedelmes eszméáramlatai és az ateizmus. Browne kúriai író bíboros bevezetőjében arról szólt, mik a teendői a zsinati tagoknak a tárgykörrel kapcsolatban, aztán a veszedelmes vagy téves tanokat nyolc pontba foglalva megfestette korunk hitválságának képét. A tanácskozás fontosságát a pápa azzal akarta kiemelni, hogy az első ülés egyik részén maga elnökölt. A fősztólók közt voltak, akik nagyon pesszimistának találták a megadott helyzetképet. Az egyik bíboros a kilengésekben csak a növekedési kor (magyarul: kamaszkor) krízisének a jeleit látta. Volt, aki még sötétebbnek találta az állapotokat. Az egyszerű hívek közt is terjed a relativizmus, a naturalizmus, az újpelagianizmus mérge. Nem szívesen beszélnek az áteredő bűnről, vagy lekicsinylik azt; a keresztény életet minden tekintetben könnyűvé akarják tenni, az Egyházat korruptnak mondják, megvetik a szent hagyományt és a tanítóhivatalt, elítélik a trienti zsinatot, anélkül, hogy azt igazán ismernék, a II. vatikáni zsinatot önkényesen magyarázzák, az önmegtagadás és vezeklés szinte ismeretlen fogalmak. A teológusok sokszor mindent kérdésessé tesznek.

A bajok orvoslására sok javaslat futott be: Legyenek a püspökök nagy felelősségük tudatában és tartsák fenn az érintkezést a teológusokkal. A papok ne lépjenek a nép elé kiforratlan nézetekkel és hipotézisekkel. Egyöntetű volt a kívánság, hogy a szemináriumokban a legnagyobb komolysággal űzzék a tanulmányokat, hogy a jövő papjai a mai kor nehezségeiben el tudjanak igazodni. A jezsuita generális fontosnak mondta, hogy a mai nagy hitválság idején a lelkipásztorok élésszék a bizalmat az Egyházban állandóan jelen levő és működő Szentlélek iránt.

Az ateizmusról kevesebb szó esett a megvitatásban. Hangsúlyozták a párbeszéd fontosságát. Az ateizmus — mondta az egyik fősztóló — inkább rejtett formában terjed. Sok ember nem meri ugyan támadni az Egyházat, de hitközönyben él; ez is terjed napról-napra.

A tárgyalás lezárása után a Szentatya még tíz napi időt engedélyezett, hogy a zsinati tagok esetleg még írásban nyújthassák be további megjegyzéseiket. Ez idő alatt a bizottság elkészítette elemző és összefoglaló jelentését. A jelentés a bajok ellenszereit főleg a következőkben jelölte meg:

A hitet megújult erővel és hozzáértéssel kell hirdetni és erősíteni. Ezt tegye minden hívő is, kiki a maga módján. A hívek ne feledkezzenek meg a gyermeki engedelmességről, mellyel az egyházi tanítóhivatalnak tartoznak. A püspökök hűen őrizték a depositum fideit, de tartsák szemmel teológia haladását is. Ha tanbeli kisiklások mutatkoznának, a túlmeréseket és oktanokat figyelmeztessék szeretettel, a macacszkodókat távolítsák el hivatalukból. A kutatás szabadsága maradjon mindig Isten igéjének határán belül, amint azt állandóan vallja, tanítja és magyarázza az Egyház élő tanítóhivatala, főleg Krisztus földi helytartója. Az igehirdetésben igen fontos az okosság. A hipotéziseket csak mint ilyeneket lehet előadni, és arra is tekintettel kell lennie, hogyan értik és fogadják majd azt a hívek. — Ezt az összefoglaló okmányt a zsinati tagok nagy szótöbbséggel elfogadták.

A papnevelés kérdése. A tárgyalások megkezdése előtt a S. Congr. pro educatione catholica proprefektusa, Garrone bíboros két pontban jelölte meg a szinodus föladatát: foglaljon állást abban a kérdésben, mi legyen a szerepük a püspöki konferenciáknak a papképzést illetően és milyen legyen viszonyuk a kat. tanulmányi kongregációhoz; másodszer: kapjanak-e külön kiképzést a szemináriumok leendő vezetői és tanárai. Az első pont bizonyos decentralizációt tart szem előtt. A kongregáció föladata inkább csak megadni az irányelveket, esetleg egy alaptörvényt kidolgozni, míg ezek alkalmazása a püspöki konferenciák föladata volna. Megfelelő volna-e, hogy a püspöki konferenciák megbízottai évenként összejönnének Rómában a kongregációnál megbeszélésre?

A zsinati tagok általában jól fogadták az előterjesztést. Dicsérték a decentralizáció gondolatát és a kongregáció készségét, hogy a püspökökkel szorosan együttműködjen. Az évi összejövetelt többen soknak és drágának találták, és megjegyezték, hogy nincs minden szeminárium abban a helyzetben, hogy leendő vezetőinek és tanárainak egy évi tanulmányi szabadságot engedélyezzen.

Aztán különféle részletkérdések és indítványok hangzottak el. Suenens bíboros azt kívánta, hogy a papnövendékeket ne szerzetesi ideálra, hanem világi papi szolgálatra neveljék, nem egyszer s mindenkorra az életnek, hanem inkább a kapott szellemi és lelki kiképzés állandó tökéletesítésére. Többen hangsúlyozták, a skolasztikus bölcseleti kiképzést nem volna szabad elhanyagolni. A püspökök maradjanak szoros kapcsolatban szemináriumokkal; tartsanak azokban időnkint konferenciákat és pasztorális előadásokat. A természetfölötti beállítottságra nagy súlyt kell helyezni; a silentium megtartása nélkül igazi bensőséges lelki élet nem fejlődhetik. A szemináriumok vezetőivel és tanáiraival szemben több bizalom nyilvánuljon meg; a püspökök álljanak mögöttük a nehézségekben, melyeket a növendékek a vezetőknek okoznak. Ezeknek a vezetőknek manapság kemény és keserű kenyeret kell enniük, sokszor környékezi őket a kísértés, hogy adják föl hálátlan munká-

jukat. A papnevelésben a főnehézségek a hivatásérzet bizonytalanságából, a tekintély és a szabadság közti feszültségből, a felelősségérzet hiányából, önző individualizmusból és értelmi sikon az elvont, fogalmi gondolkodás hiányából származnak. A tanárok tűnjenek ki példás papi életükkel és egyházas érzületükkel. Mellőzzenek minden bántó kritikát a pápai és más tanító-hivatali megnyilatkozásokkal szemben. Ottaviani bíboros nagy lelkiismeretességet, sőt szigort is kívánt a papjelöltek fölvetelénél és határozottan elutasította a psychoanalysis és bizonyos koedukációs módszer kísérleteit. (Hangok hallatszottak, hogy a szemináriumokban ténckurzust kellene tartani diákleánnyal!) Dell' Aqua bíboros hangsúlyozta az ima fontosságát a pap életében; erre nevelni kell a papjelölteket, mert imaélet nélkül nincs meg az erőlködés a kísértések legyőzésére és nincs eredményes lélekmentés. Végül még egy fontos indítvány: a papnevelésben ne válasszuk el Krisztust a kereszttől; ne hagyjuk a fegyelmet, az önuralmat, a kemény tréninget kizárólag a sportolókra és a katonákra.

A tanulmányi kongregáció hat pontba foglalta az elhangzott főbb indítványokat. Ezeket a szinodus elfogadta.

A vegyesházasságok ügye. Marella bíboros előterjesztésében először a mai helyzetet vázolta, aztán három kérdésben foglalta össze a vegyes házasságok főbb problémáit. Maradjon-e továbbra is házassági akadály a disparitas cultus? 2. Mik legyenek a vegyes házasságok kötésének föltételei? (Kautélák) 3. Szüntesse-e meg az Egyház a kánoni forma (pap és 2 tanú előtt) kötelező voltát? Ha meg kell maradnia, maradjon-e a fölmentési jog a Szentszéknél vagy kapjanak a püspökök nagyobb fölmentési hatalmat?

A hozzászólók megegyeztek abban, hogy ezt a nehéz problémát igazságosan és keresztény szellemben kell megoldani, de a részletkérdésekben nagyon eltértek a vélemények. Egyesek azt vélték, hogy a disparitas cultus akadályának megszüntetése káros következményekkel fog járni, és hogy egyáltalán nem kell változtatni az Egyház házasságügyi törvényein; mások szerint meg kell szüntetni a „disparitas cultus“-akadályt, a kánoni formát azonban meg kell tartani, oly módon, hogy a püspök megengedhesse a pótházasságkötést nemkatolikus templomban.

Jellegzetes Alfrink bíboros előterjesztése, aki a diaspora-katolicizmus szempontjából nézte a helyzetet. A disparitas cultus akadályt — mondotta — meg lehet szüntetni. A kánoni forma megtartása csak a házasság megengedtségéhez legyen előírva és ez alól adhasson fölmentést a Szentszék vagy a helyi püspök. De úgy a disparitas cultus-akadályt, mint a kánoni forma kötelezettségét meg lehetne szüntetni. Ezt az elrendezési módot részesíti előnyben a holland püspöki konferencia. Ha ezt nem fogadnák el, akkor maradjon előírva a kánoni forma megtartása, de csak a vegyes házasság megengedett voltához. A kautélák megfogalmazásánál elégedjünk meg azzal, hogy megvan az erkölcsi bizonyosság, hogy a katolikus fél hitét meg fogja

őrizni és azt egész életében mint irányelvet fogja követni. Mások a kánoni forma föltétlen megtartása mellett voltak. Mert ez a forma legjobban védi a szentségi jelleget, és világos föltételeket szab meg, melyek alapján dönteni lehet a házasság ervényességéről vagy ervénytelenségéről. Elhangzott a figyelmeztetés is: túl sok engedmény katolikus részről nem fogja előmozdítani a hitbeli egységet és nem fogja szolgálni Isten országának terjedését. Bea bíboros szerint katolikus féltől nem lehet olyasmit követelni, ami nem csak a családi békét, hanem a család együttmaradását is veszélyezteti, a nem katolikus féltől sem lehet követelni, ami az ő lelkiismerete ellen van.

A zsinat véghatározatában szótöbbséggel azt ajánlotta a pápának, hogy a disparitas cultus továbbra is házassági akadály legyen, hogy a kánoni forma megtartása úgy a vegyes házasság ervényességéhez mint megengedettségéhez szükséges legyen, de ebben a tekintetben kapjanak a püspöki konferenciák és a püspökök messzemenő fölmentési hatalmat. A nagy többség igenel szavazta meg a kérdést, vajon a fölmentéshez elég-e, ha az illetékes egyházi szervnek megvan a morális bizonyossága, hogy a katolikus fél megteszi a tőle telhetőt, hogy gyermekeit katolikus módon kereszteltesse és neveltesse, és hogy nincs veszély, hogy hitét elvesziti. Kisebb szótöbbséggel és sok fönn tartással szavazták meg, hogy elegendő, ha a nem katolikus fél ismeri katolikus házastársának ezt a lelkiismereti kötelességét.

A liturgia reformja. L e r c a r o b í b o r o s három kérdésben tárta a zsinat elé a liturgia-reform főbb problémáit: 1. megfelelőnek tartja-e a zsinat, hogy több misekánon legyen; 2. hogy az átváltoztatás szavait nagyobb összhangba hozzák a szentírási szövegekkel, 3. hogy a püspöki konferenciák megengedhessék a nagy Credo mellett az apostoli hitvallás használatát is a misében? Aztán kijelentette, hogy a liturgiai világtanács előterjesztésére a nép cselekvő részvételével bemutatott mise lenne a „normálmise“, a többi mind ehhez az alapformához igazódnék. Ebben a normál-misében mindig három olvasmány lenne.

A megvitatásban általában elismerték a reform lelkipásztori sikerét, többen a három lectio ellen szóltak, mások azt kívánták, hogy a szertartások egyszerűsítése ne menjen túlságba. Növeljék a prefációk számát, a lépcsőimát, az egész templomi közösség mondja, de a misén belül több helyet kapjon az egyéni ima. Valaki azt kívánta, hogy az ostyá valóban kenyér alakú legyen és áldozáskor adják azt az áldozó kezébe! Egy zsinati tag a breviáriumból csak a matutinumot és a vesperae-t vélte megtartandónak, egy másik viszont a breviárium túlságos rövidítése ellen szólt, mert mint mondta, közismert, hogy jó néhány pap a breviáriumon kívül mást nem imádkozik.

A viták eredményét főleg az összefoglaló kérdésekre adott szavazat-válásokban látjuk. Maradjon-e változatlanul a római misekánon, s emellett szerkesszenek-e más három kánont? 127 igenlő szavazattal elfogadták. Elfogadta a szinodus azt is, hogy a három új kánonban „ez az én testem“ után következ-

zék még: mely érettetek adatik. A „mysterium fidei“ kihagyását 93 tag szavazta meg. Tetszik-e a missa normatíva általános fölépítése? (Ezt bemutatták a zsinatnak.) Csak 71 tag szavazott föltétlen igen-nel. Próbakép kötelező legyen-e három lectio a misében? Föltétlenül 72 tag kívánta, 59 tagadólag felelt. A Credo-tervet nagy többséggel szavazták meg, épúgy azt, hogy a breviáriumban négy hét alatt kerüljenek sorra az összes zsoltaérok.

B.

A ZARÁNDOK PÁPA FATIMÁBAN

Az elmúlt év májusának 13. napján volt az ötvenes évfordulója annak, hogy a Szűzanya a fatimai gyermekeknek megjelent; ugyanakkor múlt 25 éve, hogy XII. Pius pápa a világot Mária szt. Szívének szentelte. A kettős jubileumi ünnepségre a portugál püspöki kar meghívta a Szentatyát, aki a meghívást el is fogadta. Útjának előkészítése csendben történt, csak 10 nappal a nagy esemény előtt hozta nyilvánosságra elhatározását egy általános kihallgatáson a Szt. Péter templomban. Beszédében kifejtette elhatározásának okait: eleget akar tenni a portugál püspökök szeretetteljes és sürgető meghívásának, mint egyszerű és alázatos zarándok a Szűzanya kegyhelyén még buzgóbban akar imádkozni a békéért, első sorban az Egyház belső békéjéért, hogy a vatikáni zsinat nagy értékei az ősi szent hit tisztaságában, az általános szeretetben, az egyházi fegyelemben, Isten országának terjesztésében és az ökumenikus közeledés becsületes keresésében biztosítva legyenek. De éppoly buzgón akar imádkozni a nagy emberi család békéjéért is, amely János pápa szavai szerint az igazságon, az igazságosságon, a szabadságon és szereteten alapszik. Látjuk, hogy ez a béke nagy akadályokkal küzd és komoly veszélyben forog. Mintha a testvéries egyetértés a népek közt, a mindenek előtt való közjónak az eszménye csak szép álmokkép maradna! A levegőben lóg állandóan egy „tudományos“ háborúnak a veszélye, mely halált és pusztulást hozhat a népekre. Ez gyötri, ez aggasztja a pápát; ezért akar mindent megtenni a békéért, az egyetértésért. Ezért akar a szt Szűzhöz folyamodni, aki anyai jóságában a fatimai gyermekeknek megjelent és a világ megmentésére a leghatásosabb eszközöket: az imát és a vezeklést ajánlotta.

A pápa elhatározásának híre gyorsan elterjedt a világon. A nagy napra a világ minden tájáról özönlöttek a zarándokok, magasrangúak és alacsony sorsúak egyaránt: 7 bíboros, kb 100 püspök, sok ezer pap és szerzetes, jó másfél millió hívő. Milliók voltak ott léleekben, nézték az ünnepségek lefolyását a távolbalátón vagy hallgatták a rádióban.

Május 13-án reggel $\frac{1}{2}$ 7-kor érkezett meg a Szentatya a római repülő-terre, ahol már várta őt egy, a pápai színekre átfestett portugál repülőgép. Kabinjában egy asztalon a fatimai szt. Szűz szobra állt. A gép átlag 800 km-es

sebességgel haladt, 10.500 m. magasságban; az út 2 1/2 óráig tartott. Míg Spanyolország fölött repült, zúgtak az ország templomainak harangjai; 200.000 galambot röppentettek föl, mint az emberiség békéjének jelképeit.

A portugál repülőtéren már óriási néptömeg várta a pápát. Amint a gép odaért, a tömeg leírhatatlan örömrivalgásba tört ki. „Éljen a pápa!”-kiáltották; énekeltek, fehér zsebkendőiket lobogtatták a zarándok-pápa felé.

A repülőtéren ünnepélyesen fogadták a pápát, aki aztán nyitott autóban tette meg a további, 40 km-es utat Fatimáig. Az utat végesvégig embertömegek szegélyezték, felnőttek, iskolás-gyerekek. Anyák kicsinyeiket a magasba tartották, hogy a Szentatya áldja meg őket. Fatima közelében az útfélen megjelenítették a fatimai eseményt: egy fehérbe öltözött lányka állt egy emelvényen, előtte három pásztorgyermek térdelt, juhaik is ott voltak mellettük. A pápa jószágon mosolygott a népies ötleten és megáldotta a szereplőket.

+

Már dél is elmúlt, amikor a pápa autója lassú menetben elérte a fatimai szentély előtti teret. A templom harangjai zúgtak, hangszórók közvetítették az orgona hangját és az énekkar énekét: Ecce sacerdos magnus... Benedictus, qui venit in nomine Domini... A pápai emelvényt a mindenünnen odaszállított virágoknak özöne borította. Az üdvözlések után megkezdődött az egyszerű, „c s e n d e s” mise. Az evangélium után a pápa portugál nyelven mondta el üzenetét a világnak.

A bevezetőben üdvözölte a világ minden rendű és rangú keresztényeit, aztán itt is kifejtette az okokat, amelyek őt Fatimába szólították. Ezen a szent helyen — mondá — elsősorban az Egyház belső békéjéért akar imádkozni. A vatikáni zsinat új lehetőségeket nyitott az Egyház részére. Keserves csalódás lenne, ha az önkényes, és nem az Egyház tanítóhivatalától irányított magyarázatok ébredés helyett nyugtalanságot és egyenetlenséget hoznának létre! Mily fájdalmas érzés lenne látni, hogy míg egyrészt azon fáradozunk, hogy máshitű testvéreinkhez közelebb jussunk, másrészt viszont nem nyújthatnók nekik az igazság és szeretet ránk hagyott szent örökségét a maga teljes sérthetetlenségében!

Mindnyájan tudjuk — folytatta a pápa — mily csodálatos haladás történik a természet titkainak megismerésében és kihasználásában. És mégsem boldogabb a világ, nem érzi magát biztonságban. Jöttünknek egyik főoka az is, hogy a béke Királynéjának lábainál esedezzünk a béke ajándékáért. A béke Isten ajándéka, de szükséges hozzá az emberi közreműködés is. Ezért imánk után a világ népeihez és azok felelős vezetőihez fordulunk: Emberek, legyetek valóban emberek! Legyetek észnél, gondolatok a közjóra, ne törjétek eszeteiket a pusztítás és halál új eszközein, hanem az általános, közös jólét és összmunka módjain és eszközein! Fogjatok hozzá a munkához, közeledjétek egymáshoz; gondolkozzatok, hogyan lehetne egy jobb világot fölépíteni! . . .

A Credo után a nyilvános könyörgéseket 8 nyelven imádkozták, köztük hazánk nyelvén is. Áldozása után a pápa 50 személynek nyújtotta az Úr szt. testét, akiket a legkülönbözőbb társadalmi rétegekből választottak ki. Első helyen Lúciának, aki egyedül van még életben a jelenés tanúi közül. A pápa kivánságára jött Fatimába a coimbrai Kármelből. A Szentatya hosszabban elbeszélgetett vele, egy olvasót és egy érmet adott neki. Lúcia természetes egyszerűséggel, izgatottság nélkül forgolódott a fényes társaságban; ő is átnyújtotta a pápának a Kármel ajándékát: imák és jó cselekedetek jegyzékét.

Ezután a pápa a fatimai szt. Szűz szobra elé térdelt, lába elé helyezett egy ezüst olvasót, aztán szeméit a szoborra függesztve csendesen imádkozott.

Ájtatossága végeztével visszavonult ebédre és egy kis pihenőre, mely után az előkelőségek fogadása következett, a legszívélyesebb hangulatban. Majd külön elbúcsúzott a portugál püspöki kartól. „Életünkben még nem láttunk ily nagyszerű és keresetlen vallásos megnyilatkozást,” — mondotta. „Itt a búcsúzás órája; el kell válnunk, de szívünkbe zárjuk és magunkkal visszük ennek a mélységesen keresztény népnek az emlékét, mely a Szűzanyát oly bensőségesen tiszteli és oly gyermeki szeretettel ragaszkodik Krisztus földi helytartójához.”

Megindult a menet a repülőtér felé. Az egész úton megint ugyanaz a lelkesedés. Az emberek mitsem törődtek az esővel. A repülőtér emelvényén elmondta a pápa búcsúzó szavait, köszönetet mondva mindazoknak, akik lehetővé tették és előkészítették útját. „Fatimai Miasszonyunk maradjon veletek, oltalmazzon és áldjon meg benneteket!” — ezek voltak utolsó szavai. Aztán beszállt a repülőgépbbe, mely este 8 óra 10 perckor megindult Róma irányába.

10 órát töltött a pápa portugál földön. Bökezűen magajándékozta a fatimai templomot, ráhagyta miseruháját, püspöksüvegét, pásztorbotját, kelyhét és mellkeresztjét; megajándékozta a szegényeket is bőséges alamizsnával. Kítüntetéseket osztott azoknak, akik különös érdemeket szereztek zarándokútja érdekében, nem feledkezve meg a repülőgép személyzetéről és a vele utazó újságírókról sem.

B.

VILÁGI HOZZÁSZÓLÁS A PAPI NŐTLENSÉG KÉRDÉSÉHEZ

Úgy is mondhatnám: beavatkozás papi belügyekbe. Mert a cölibátus igazán „belügye“, legszemélyesebb ügye a papnak és Istenének. És talán a legelső, ami valahogy visszatetsző a dologban, hogy manapság országvilág előtt tárgyalnak róla. Nem a — jóakaratu vagy rossznyelvű — hívek, hanem a papok maguk. Igaz, ma stílus és szinte divat a nyíltság, a confessio, a nyilvánosság elé tárás. Sok jó is származik belőle, kétségtelen. De azért a legbensőbb családi ügyek valahogy mintha mégsem erre lennének valók. Egy kicsit úgy érezzük magunkat, mint a gyermek, mikor szülei előtte vitatják meg családi életük intim problémáit. Enyhén kínos és szorongó érzéssel kísérik nyomon az érveket és ellenérveket és arra gondolunk: bizony jól tette a Szentatya, hogy annak idején egyszerűen megtiltotta a kérdés tárgyalását a zsinat nyilvánossága előtt. De ha már egyszer szőnyegre került, viseljük el tisztelendő atyáink azok hozzászólását is, akiket — akár nőtlenül, akár nősen — szolgálni hivatottak.

Felnőtt világi létemre sok papi botrányt láttam, még többről hallottam. Tisztában vagyok a kérdés minden erkölcsi, gazdasági, testi-lelki nehézségével, bonyodalomával. Amellett szilárdan hiszek az Egyház krisztusi mivoltában, s ezt a hitemet semmi a lényegét nem érintő vonás megváltozása nem befolyásolhatja. Mégis: ha valami kínosan rendítené meg az Egyházba vetett ember i hitemet, ha valami aggodalommal töltene el a papi szolgálat eredményességét, következőleg a papság létjogosultságát illetően, az elsősorban a cölibátus megszüntetése lenne.

Mert:

1. Az Istennek egész ember kell! Szent Pál szava világos: „Szeretném, ha gond nélkül lennétek. A nőtlennek arra van gondja, ami az Úr: hogyan járjon az Úr kedvében. A nő azonban a világi dolgokkal törődik: hogyan keresse felesége kedvét, és megosztott.“ (1 Kor. 7, 32-33) Ez a „megosztottság“ az, ami nem fér össze az igazi papi lélekkel. Hivatása: a közvetítés Isten és ember között olyan belső feszültségben tartja, olyan kizárólagosan lefoglalja, hogy ezt csak egyféleképpen lehet bírni, teljesíteni: ha teljességgel Urában gyökerezik, mintegy „beleszeret“ az Istenbe. Egy-egy nagy emberi ügy megszállottjai: nagy tudósok, művészek, emberbarátok, stb. gyakran házasság nélkül maradnak, vagy a családi élet egészen periférikus helyet foglal el életükben, annyira betölti őket hivatásuk. A papnak ez az utóbbi megoldás nem képzelhető el, hiszen a házasság szentség, és a szentségek kiszolgáltatója nem alacsonyíthatja le saját életében a szentséget. Az igazán keresztény módon élt családi élet pedig annyi gonddal-bajjal, de annyi sajátos belső problémával is jár, hogy bizony elkerülhetetlenül „megoszt“ és elvon az Isten közvetlen szolgálatától. Amivel persze legkevésbé

sem akarjuk azt mondani, hogy a családos ember nem élhet szentül keresztény életet. Csakhogy ő éppen a családon keresztül közeledik az Istenhez. A papnak viszont más módon, közvetlenül kell közelednie Hozzá. Manapság sokat beszélünk a világiak sajátos aszketikájáról, — de közben ne hanyagolják el a pap sajátos aszketikáját sem . . . Hogy a szentségi jegy egészen lefoglal az Istennek és elkülönít az emberekkel való minden emberien-bizalmas viszonytól, az valahogyan evidens mindenkinek, aki csak egy kicsit is természetfölötti módon látja a papi hivatást; az is volt kétezer éven át. Ez persze nem „természetes” állapot, de hát az sem természetes, hogy az Isten szentségi karakterrel lefoglal és alter Christussá tesz embereket! Egyébként elég sok jó pappal volt alkalmam már beszélgetni, s érdekes módon úgy látszott, hogy az életét Istenbe mélyesztő pap igazi problémái többnyire nem a sexus terén vannak. S ha vannak: az nem lényegesen több — viszont lényegesen egyszerűbb — mint ami időről-időre a családos ember életében is fölmerül. Az pedig, hogy a család nélküli élet „embertelenné” és a világiak, a családi nehézségek iránt érzéketlenné tesz, igaz lehet egy remetére, de semmiképpen sem áll a hivatásának komoly teljesítésével a világban ugyan-csak benne álló, lelkiyatyi minőségében annyi ember szívébe látó lelkipásztorra.

Egyszóval a papot semminek sem szabad elvonnia Istenétől. Annyit kell belőle befogadnia, amennyire csak emberi edény képes, hogy továbbadhassa nekünk. Hogyan férhetne meg emellett bármi más? És itt gondolunk a családot sokszor pótoló, de annál jóval kevésbé szép és előkelő szenvedélyekre vagy hobbykra is a pap életében: tudóskodás, sport, társadalmi élet, kártya, akármí . . . Bocsánat, hogy egy kalap alá vesszük mindezt, de ebből a szempontból csakugyan mindegy: az igaz Isten szolgálata nem tűr bálványokat, és a cölibátus nem pusztán „nőtlenység”, — teljes kiüresedés az mindentől, hogy egyedül Isten tölthesse be a választott lelket.

+

2. Nekünk is egész ember kell! Olyan, aki mindenestül a mienk. Aki éjjel-nappal rendelkezésünkre áll. Akihez bármikor és bármivel fordulhatunk, — nincs magánélete, nem kell félnünk, hogy megzavarjuk. Akiről tudjuk; nincs más gondja, mint mi. Bizony, az ember kizárólagosságot igényel. Lelkének mélyét nem adja könnyen, s ha már a bölcs Isten úgy intézkedett, hogy Őmellette ember előtt is ki kell azt tárnia, akkor legalább legyen az az ember egészen az Ő embere. Gyönyörű és példaadó családi életet élnek sokszor más-ritusú papok, akiknek a nőülés megengedett. (Érdekes, és nem kis mértékben igazolja a fentieket, hogy püspökségre, vagyis a papi hatalom teljességére itt is csak nőtlen juthat). De azok, akik olyan lelkesen dicsérik őket és ennek alapján már-már szabályt csinálnának a — tiszteletreméltó, megokolt és hasznos — kivételből, belenéztek-e valaha is közelről a velejáró keserves problémákba? A párválasztás tapogatózása, sokszor esetlegessége (hiszen a fiatalembernek tanulmányai mellett erre

vajmi kevés az alkalmja és energiája), legtöbbször rokonai: „beházasodások”, ami a papi családok degenerálódására vezet; az egyes papi családok közötti intrikák; a családi élet intimitásainak kiszolgáltatottsága, hiszen az emberek általában mindent tudni akarnak papjukról, s még meg is toldják a valóságot a maguk jószántából; az adódó nehézségek, anyagi gondok, keserőségek, esetleg komoly családi bajok sorvasztó hatása a papi életre . . . Mindez bizony nagyon is emberi szintre „húzza le” sokszor a papot hívei előtt. És ez nem jó. Ne is beszéljünk azokról az esetekről, amikor a hivatás gyakorlása veszélyekkel jár, amikor a pap nyomásnak, fenyegetésnek van kitéve — milyen nehéz kölönc ilyenkor azok féltése, akikért családirag felelős! Nem egyszer sóhajtott fel beszélgetés közben egy-egy komoly lelkiéletet elő házaspár-ismerősöm: ha újramegkötök, nem nőülnek . . .

Egy másik oldala ugyanennek a kérdésnek: A pap minden képességével, egész tehetségével, találékonyságával, lelkierejével, stb. éljen hivatásának, szolgálatának. Hiszen ha mindezt odaadja, az is elenyészően kevés az Isten és a modern idők követelte roppant igényekkel szemben! Ez a pálya nem hivatal, amit bizonyos számú óra letelte után ott lehet hagyni, nem szerződíjat, amit a munkaidő végeztével letesznek. De még csak nem is szent cselekmények és „közbeeső idők” sorozata, amely közbeeső időkben „a pap is ember” . . . Amit csak Isten pozitívumában a lelkébe adott, azt neki mind maximálisan gyümölcsöztetnie kell a teljes közösség javára, egész életidejében, teljes energiája bevetésével. Ahol a papban igazi odaadás és igazi kezdeményező erő van, ott — megfigyelhetjük — az egyházköztség felvirágzik. De a vizesés ereje szabad zuhogásában van, azért képes roppant erőműveket hajtani, míg testvére, a szélesebb ágyában eltévedett folyam — ugyanaz a víz! — csak lassacskán ballag . . .

Ha mindez így van, miért olyan nyugtalanító téma manapság papi körökben a cölibátus? Legyen szabad egy föltevést megkockáztatni. A mai emberben, s így sajnos a papban is veszedelmesen megcsökkent a természetfölötti érzék és látás, s ezzel együtt az áldozat nagy tényének értelme és megbecsülése. Így vagy úgy, de materialista, evilági lelkületűek lettünk, igen nagy fontosságot tulajdonítunk a természetes tényezőknek és akadályoknak, s ez befolyásolja elhatározó módon felfogásunkat. Ez persze messzemenően indokolt és hasznos. De túlzásba vinni nem jó. Nagyon furcsa, amikor kitűnő teológusok, tehát a természetfölötti szempontok hivatott hordozói is úgy beszélnek, mintha csak az emberi oldalát látnák ennek a kérdésnek. Mintha bizony az Isten, aki úgyis minden házasság természetfölötti részének is a kútforrása, nem tudná megadni a természetes kiegészülést is annak, aki egészen Reá bízta magát és Iránta való szeretetből érzékeny áldozatra is képes! Megszégyenítő szépséggel és mélységgel ír erről Roger Schutz, a taizéi közösség priorja, „Az egység sodrában” címmel magyarra is lefordított kis könyvében. Szerzetesei nem katolikusok, tehát nem len-

nének kötelesek szüzességet fogadni. De fölfedezték ennek értékét. „Máskülönben — írja — hogyan lehetne igazi jelet állítani az Isten iránti szeretetnek, amely teljességet kíván?” „A cölibátus az Isten eljövendő országának jele.” És tovább:

„A tisztaság nem is sejtett tért nyit az ökumenizmus előtt. Átala annyira az Istenben akarunk remélni, hogy semmit sem akarunk megtartani magunknak. Kitérülünk a mindenség felé, kitérülünk, valóban ökumenikusan, egyetemesen, s így készséges szívvel magunkévá tudunk tenni minden gondot, mindent, ami csak hozzánk elér.

Akinek nincs test szerinti családja, az Isten annak kitérült szívet és értelmet ad, hogy szeressen minden embert vagy lelki családot. Aki Krisztusért és az evangéliumért kitérja a karját mindenki felé, senkit sem zárva ki, az tud az ökumenizmus követelményei szerint élni s így meg tud érteni minden emberi helyzetet. Aki az Istent keresve olyan ember akar lenni, akinek csak egy szeretete van, az tanuskodni tud Krisztus rejtett jelenlétéről azok előtt az emberek előtt, akik nem tudnak hinni.” (I. m. 58-59)

Isten rejtett jelenléte! Igen, ez a cölibátus: „elzárt kert, lepecsételt forrás” a kívülállóknak, de bár éreznék meg és hordoznák szívükben illatát, ízét mindazok, akiket Isten erre hív! Bár azt az energiát, amit most egyes papok az évezredek pillérek döngetésében fogyasztanak el, állítanak inkább a tisztaság titokzatos termékenysége művének szolgálatába! Hiszen mai világunknak minden eddigénél nagyobb szüksége van igazi, egész, szent papokra, akik életük egyedüli céljának ismerik Isten és ember tökéletes szolgálatát, a bábáskodást a nagykorúsodás kínjaiban vajudó világ mellett! Már pedig „az Isten azokat teszi meg Krisztus követéinek — emberi személységük korlátai ellenére —, akik hűséges szívvel ezt válaszolják: igen és ámen.” (Schutz)

Magyar papi lelkigyakorlat
(vagy zsinati teológiai kurzus)

lesz Innsbruckban, a Haus der Begegnungban
1968. aug. 19 estétől aug. 23 péntek estig.

MAGYAR NÉPÜNK PAPJA

RODOSTÓI FORGÁCSOK

1. Mikes Kelemen törökországi levelei között van egy, a 88-as számú, amelyből megtudjuk, mennyire hasznosan és mily istenesen töltötte volt bujdosásának napjait az egyre vénülő fejedelem. Mikes is csak úgy tudja megmagyarázni ezt a csodálatos életmódot, hogy kijelenti: ahhoz pedig, hogy valaki így töltse idejét, „arra az Isten ajándéka kívántatik”, mivel (a naponta való kétszeri misehallgatást és egyéb gyakori és hosszas kápolnai ájtatosságokat nem számítva, erről a 34. levélben van szó) ebédig írásban, olvasásban tölti idejét, ebéd után pedig „aki látná, azt mondhatná, hogy valamely mesterember: vagy fúr, vagy farag, vagy az esztergában dolgozik. És az ő gyönyörű szakála sokszor tele van forgáccsal, hogy maga is neveti magát. És úgy izzad, mintha munkája után kellene enni kenyérét.” (88-ik levél)

Ebből a szerterepülő forgácsból szedegettem föl egy némely tanulságosabb példányokat a huszadik század bujdosó magyar papjainak okulására és vizsgatálására.

2. Az erdélyi Zágónból a Boszporus partjára sodort Mikes ugyancsak ámuldozik a rodostói nagy rendtartáson. Be is vallja, hogy nem ismer olyan klastromot, ahol úgy megtartanak a regulát, mint náluk. Ha valamelyikünk, úgy mond, barátta lenne, nem kellene neki egy esztendő tölteni a noviciátusban, mert Rodostóban mindent minútára cselekszenek. Van nekem egy kis kutyám, aki úgy ismeri már a rendet, akárcsak én. „Mikor dobolnak és misére megyek, reám se néz, de mihent ebédre dobolnak, azonnal felugrik és hozzám jő. Csak arra vigyáz, mikor kimegyek a házból, hogy merre megyek: ha a fejedelemhez, vagy a templomba megyek, meg se mozdul, ha hínám is, már tudja, hogy arra a két helyre nincsen szabadsága. Nincsen értelmesebb oktan állat a kutyánál.” (80. lev.)

Éz ezt a valóban kolostori napirendet Rákóczi egész haláláig pontosan betartotta és másokkal is betartatta. Április elsejéig még az „esztergában” dolgozott, de utána egyre jobban erőt vett rajta a betegség. Április 8-ikán, Nagypénteken halt meg, 1735-ben. (112. lev.)

3. Mikes számára ez volt hazája elvesztése után a legnagyobb csapás, hisz mint bevallja: „énnekem soha semmi egyéb okom nem volt hazámat elhagyni, hanem, hogy igen szerettem az öreg fejedelmet. Noha a mennyei Atyám előtt más okból kellett elhagynom.” (145. lev.)

16 éves korában vett búcsút Erdélytől. Ettől kezdve bujdosás egész élete. Nem mintha anyagiakban szükségét látták volna valaminek is: a török császár gondoskodott róluk). A sok ide-oda való hányódás-vetődés gyarapította tapasztalatait, kitágította az erdélyi hegyek közé szorult zágoni kismanes gondolatvilágát. A sok fölös idő pedig módot adott neki az olvasásra, írásra és gondolkodásra. Leveleiben meglepően széles olvasottságról tesz tanúságot. Érdeklődése szinte határtalan. Talán csak elpusztíthatatlan humora és ragyogó optimizmusa fogható hozzá. Idegen nyelvből magyarra lefordított munkái 11 kötetet tesznek ki. Mindenre van szeme, mindent lát, száz problémát vet föl félig tréfás, félig komoly leveleiben.

+

4. Újra meg újra kitér ezekben a levelekben a tanulás, az általános műveltség emelésének fontosságára. Ajánlja néniének a nyelvtanulást. De még ennél is fontosabbnak tartja a nemesasszonyok és lányok képzését. Meg kell tanítani őket írni és olvasni. Különben mással kell majd megíratniuk az uruknak szóló levelet. Ám ennél is rosszabb, hogy „a férfi nemcsak a hagyományról és a dézma borrhól kívánna írni a feleséginek, hanem más egyéb egyességéből, szeretetből származó gondolatait is leírni, ha a felesége tudna írni és olvasni.” (27. lev.)

A lányok nevelését éppolyan fontosnak itéli, mint a fiúkét: egyikre éppannyi gondot kellene fordítani, mint a másikra. Rákóczi fiainak épp az volt a bajuk, hogy nem nevelték, nem tanították őket illendően. Pedig talentumok lett volna elég. Igaz, nem is szerettek tanulni, mert nem szokták a tanulást. „Az ész pedig tanulás nélkül olyan, mint amely föld parlagon hever. (147. lev.)

Sajnos, kesereg tovább Mikes, „a mi boldogtalan országunkban“ vajmi kevés alkalma van az ifjúságnak az igazi tanulásra és képzésre, vagy éppenséggel semmi. „Noha mindezekre olyan alkalmas volna, mint akármely nemzet.“ Az iskolákban jobbra csak latinra tanítják meg azokat, akik oda járnak, meg egy kis filozófiára, amit hamar elfelejtenek. Ha meg hazamennek a nemes úriak, apjukat minden héten hétszer részegen látják és hamarosan eltanulnak a környezettől minden paraszti szokást. Ha apja vendégeit lerészegítheti a kitanult úrfi, ez „legnagyobb gondja“. Vadászásban, itálban vagy Vénusz udvarában telik a drága idő és amit egynéhány esztendő alatt megtanult, azt egy kevés idő alatt mind elfelejti. Az országnak hasznos tárgyakat (hadakozás, természettudományok, az ország igazgatása, gazdasági és kereskedelmi ismeretek) nálunk nem tanítanak, pedig külföldön (Mikes a franciákra gondol) ismerik ezeket is. Csoda tehát, ha „se maga, se az ország hasznát nem veszi“ az ilyen tanulmányoknak. Az apák csak részegeskedésre, feslett és tunya életre adnak példát gyermekeiknek. Az ilyen aztán, ha felnő is és tanácsúr lesz belőle, tudatlan és tehetetlen „és egy tudatlan tanácsúr olyan egy országban, mint egy üres hordó a pincében.“ (62. lev.)

5. Ne csodálkozzunk azonban ezen, hisz az ország fejesei se tesznek nagy kárt a műveltségben. Mikes az egyik levelében a püspökökről szolgál hasznos információkkal képzeletbeli nénjének.

A régi püspökök, főleg napkeleten, gyalog jártak, legfeljebb ha az öregebbje ült föl számárra. Konstantinápolyban annyi sok pátriarka között csak egyről hallotta volt, hogy 200 paripája lett volna. De ez a császár öccse volt. Lévén egy kedves kancája, éppen az officiumot mondotta a papjaival, mikor újságolják, hogy megvemtett a lova. Erre „azonnal levetkezik, elhagyja az officiumot és az istállóba megyen.”

A „napnyugoti püspökök azonban kezdenek hamarosan a lovakra rászokni, a Krisztusnak és az apostoloknak hagyván számáron való járást.” Igaz, szent Márton számáron járogatta be a diöcéziséét, de az még eleinte volt, mikor „a nagy renden való familiák nem igen vágytanak a püspökségre, de mihent a nagy urak gyermekei a püspöki süveget a fejekben kezdték tenni, szegénynek tartották volna számáron vagy öszvéren járni, hanem paripákon és nagy sereggel kísértették magokat, amidőn a diöcéziseket mentek látogatni, ugyannyira, hogy a szegény plébánusok kényszerítetének panaszt tenni, hogy a püspökök sok kíséréttel szállván rájuk, azok őket mindenekből kieszik.”

Szent Gergely pápa ugyan lovon járt, de ez a pápa „inkább vigyázott a zsoldtár szépen való éneklésire, mintsem a szép lóra.” Persze, közben megváltoztak az idők. Mit mondanánk, ha pl. egy spanyol püspök, akinek három vagy négyszázezer arany jövedelme vagyon egy évben, „ha csak egy szolgáltót tartana, aki babot főzne ebédjire, és egy számáron kerülné meg a diöcéziséét”. Csodálnánk, de nem követnének, „fösvénynek is tartanánk”.

A magyarországi püspökök régen tartoztak a török ellen felülni (t. i. a lóra) s ezenkívül a király egyik fiát eltartani. Azért volt náluk nagy gazdagság. Vagy nem szegénylenőnk-e, „ha a mi erdélyi püspükönköt csak egy diáconus kísérvén, számáron menne a gyűlésben?” Ezért a bevett szokást kell követni, vonja le nagy diplomatikusan Mikes a tanulságot. Hogy pedig ennyit írt nénjének a püspökökről, annak többek között egy éppen náluk vendégeskedő érsek volt az oka. De ez a jóféle püspökök fajtájából való, „mind hintóban, mind gyalog megérdemli a tiszteletet”. (57. lev.)

6. Az alsóbb papságot is szelíd humorral festi le nem egy levelében. Ugy tudja, hogy a lengyel papok a sekrestyében lévő szentelt vízbe teszik az égett bort, hogy meghűljön, amég a misét elvégzik. „Nálunk megengednék-é aztot?” (az egyes országok különféle szokásairól írván, végül is oda lyukad ki, hogy alkalmazkodni kell az ottani szokásokhoz). (33. lev.)

Jásziban, a Havasalföldön való tartózkodásuk alatt nagyon egyedül lézengett, egy olasz páteren kívül senkivel se tudott elbeszélgetni. Ha az se lett volna, hát bizony csak evéskor nyitná ki a száját az ember. Igaz, ha kocsmába menne, ott el lehetne tereferélni: „ott eleget beszélgethetnék a papokkal, mert itt korcsomákon minden hordó mellett vagyon legalább tíz pap, és

aztot úgy veszik körül, valamint egy halottat.” (150. lev.) Az se kerülte el figyelmét, hogy a törököknél a papok csakugy „szeretik a jószágot”, valamint másutt. (173. lev.)

A görögöknél a pátriarka annak adja az érsekséget, aki többet fizet; ez meg megint a többet ajánlónak ítéli oda a püspöki széket. A plébánosság szétosztása sincs különben. Így huzzák ki a pénzt a szegény ember erszényéből: t. i. az illetőknek, mint pl. a plébánosoknak is, a híveken kell behajtani (ünnep, böjt, és sok egyéb „haszonhajtó bévett szokások” keretében) a szükséges összegeket. A görög papokról írja ezt a nem éppen hízelgő észrevételt: „Vasárnap valamely rongyos öltözetben a misét elmondja, amint lehet tőle; de hogy prédikáljon, azt nem lehet az ő tudatlanságától kívánni. De miből tanulna valamely kis prédikációt csinálni és mikor? Mivel, egynehány plébánusnak voltam a házánál, egy könyvet se láttam nálok, hanem valamely szakadozott misemondó könyvet tartanak, és abból áll minden könyvök.” Ezt meg is lehet érteni, hiszen egész nap a mezőn dolgoznak, hogy feleségüket és gyermekeiket eltarthassák. (90. lev.)

Egyszer egy csíki barát vetődött el a bujdosókhoz, „jó magyar pap”, s azt hitte szegény, hogy ott is (éppen Bukarestben állomásoztak) megbecsülik a reverendát és csuklyát, „valamint Csíkban”. Hiába mondták neki, tegye le a csuklyáját, nem akarta. Míg aztán egy török „pipaszárral az orcáját meg-símogatta”. A barát békességes türéssel vette ugyan, de másnap azért mégis oláh köntösbe öltözködött, „és azóta nem tart a pipaszártól.” (156. lev.)

Az idézett levelekben nem annyira a magyar papságról van szó, de úgy látszik azokról se tud nagyobb jót mondani, legalább tudásuk dolgában. Hogy az egyszeri pap, akit a gyóntatószékkel emleget, magyar volt-e vagy sem, nem tűnik ki elbeszéléséből. Volt egyszer egy pap, aki csak egy prédikációt tudván, azt is csak a gyónásról, mindig úgy kerekítette ki a mondókáját, hogy akármilyen ünnepen is mindig a gyónáson lyukadt ki a prédikáció. Egyszer szent József napján megkérték, beszélne nekik szent Józsefről. Atyámfiak, kezdte a beszédet, szent József ács volt és minthogy ács volt, gyóntató székeket csinált; azért beszéljünk ma is a gyónásról. (65. lev.)

A szerzeteseket és munkásembereket ugyancsak megdicséri munkás, mértékletes életük miatt. Ennek köszönhetik hosszú életüket, míg az uraknál senki se csodálkozik azon, hogy folyton betegeskednek a rendetlen életmód és mértéktelen evésivás következményeképpen.

7. A papoknál is több dicséretet tud mondani az erdélyi asszonyokról és anyákról. Az erdélyi nő tudja mi a becsület. „Ha magyarországi volna kéd, tartanék valamitül (valami ígéretéről volt szó), de erdélyi lévén, ott nemes asszonynak a szavok olyan állandó, valamint a brassai havas”. Mert „egy erdélyi asszony nem ér-é annyit, mint tíz magyarországi? A rózsa többet ér a kórónál, a nap fényesebb a holdnál. Mikor Magyarországon fogatkozás van a napban, csak egy erdélyi asszonyt vigyenek oda, annak szépsége elég

fényességet ad . . . Ha az Isten őket szebbnek teremtette másoknál, ki tehet arról?" (32. lev.) Mikes is erdélyi feleséget kíván magának: „mert nem tudok olyan országot, ahol az asszonyok olyan érdemesen viseljék a feleség nevet, mint a mi tündérországunkban.” (59. lev.)

Majd az a gondolata támad neki, milyen jó lenne nénjéből papot csinálni: „micsoda szép idő volna, amikor az asszonyokat felemelnék a papságra! Bezzeg akkor volna jó idő! Akkor látnánk új rendtartásokat!” A nagy bőjtől igen kicsinyt csinálnának, vagy talán ki is törölnék a kalendáriumból és annyi idővel meghosszabbítanák a farsangot. Ha most a farsang hat hét, hát akkor 13 hét lenne. A házasság szentsége az első helyre kerülne, az elváltatás akkor igen könnyű dolog lenne. A gyónást talán meghagynák, „és hogy a penitencia rövidebb volna, de oh! mely hosszú volna a gyóntatás, mert oly papné kezibe akadhatnék, aki mindent meg akarván tudni, száz kérdéseket tenne, aki még a gondolatokat is meg akarná tudni, de meg ellenben könnyű penitenciát hagyna.” De ő, Mikes bezzeg várhatja azt az időt, mikor mindez beteljesedik. Addig el is temethetik, s „azután asszonyomé, ha soha papok nem lesznek, sem bánom.” (58. lev.)

8. Mikes csillogó humora sem tudja vele feledtetni a bujdosás keserűségét. Jó katolikus keresztény hívő lévén, tudja, miszerint „a fazekas akaratián kell járni a fazéknak, és azt nem mondhatja a fazekasnak: miért küldöttél engem Drinápolyba? jobban szerettem volna káposztás fazék lenni Erdélyben, mintsem kávét ivó findszája a császárnak.” (7. lev.)

Erdély azonban, ez a „tündérország”, ezer szállal és láthatatlan fonállal hívja, csalogatja. Őrül, hogy a Havasalföldről végre megláthatja az erdélyi havasokat, Erdély „köpönyegit”. „Ha Zágóban sert nem ihatom is, de iszom a Bozza viziből.” (146. lev.) Nagyokat sóhajt, amikor Nikápolynál meglátják „az édes Olt vizét”, „mert olyan édes hazából foly ki, ahonnét 31 esztendőtlő fogvást ki vagyok rekesztve.” (142. lev.)

És most fakad fel belőle a szép vallomás: „A bujdosó magyaroknak a bujdosásban is bujdosni kell, hogy valamiben hasonlók lehessenek az Istennek bujdosó fiához.” (44. lev.) A sors ide-oda dobálja őket. Utközben gyönyörű vidékeken haladnak át, „mindenütt a mezők bé voltak terítve virágokkal, hogy csak a szekfűre és a tulipánra léptek lovaink. Egyszóval mindenütt virágos kertben jártunk.” Be szivesen bemenne Zágomba, „mikor az ő édes hazája havasai mellett” megy el! (149. lev.)

Mária Terézia azonban hallani se akar Rákóczi híveinek hazatéréséről. „Még csak a nevét se említsék előttem!”, jelenti ki fellebbezést nem tűrő merevséggel. Így hát tovább tart a bujdosás. Egész Európa forrong pedig, a fejedelmek mindenütt nagy mozgásban vannak, csak mi vagyunk igen nagy bujdosó csendességben, mintha a mi dolgunk volna a legjobban.” (160. lev.) A keresztények egymást fogyasztják, „a török azt békességes szemekkel nézi”. (165. lev.)

9. Lassan azonban másfajta nyugtalanság kezdi kizozni az öreg bujdosó mindig derús szívét. El kezd gondolkozni a bujdosás értelme felett. Isten „minket például tett az egész nemzetünknek, és boldogok azok, kik tanulni fognak rajtunk, kik az országgal együtt tartanak, és akik füsthöz hasonló okból el nem hagyják nemzeteket. Adja Isten, hogy soha senki bennünket ne kövessen, és irtóztva halljon beszélni a mi hosszas bujdosásunkról.”

De vajon ők voltak az első bujdosók a magyar történelemben? „Bizony nem. Mi tanultunk-é másokon? Nem. Mások fognak-é tanulni rajtunk? Nem. De miért? Mert mindenkor egyféle okok vezették, vezetik és vezetni fogják az embereket az olyan állapotra, mint amelyben mi vagyunk.” (145. lev.)

10. Egyszer — még élt Rákóczi is — két magyar gályarabbal találkoztak az egyik hajón a Boszporuson. Nagyon megesvén szívük a szerencsétlen nyomorultakon, kérdezi, nem lehetne-e őket valami módon kiszabadítani ebből a nyomorúságból. Erre azok azt felelték: „Miért mennénk mi már Magyarországba? Feleségünk, gyermekeink talán már megholtanak — ott is mivel élnénk? Itt ételt adnak, és megszoktuk már ezt a nyomorúságot.” Mikes meghökkent. Nem ilyen feleletet várt tőlük. Én bizony „másként gondolkodnám, ha helyettek volnék.” (36. lev.)

Ez az epizód nagyon elgondolkoztató. Milyen sivár lehetett akkor Magyarországon a szegény ember élete, ha inkább maradtak gályarabnak, idegen szolgaságban, semhoggy egy lépést is tettek volna szabadulásuk érdekében, a hazamenésre?!

Mikes is tudja, milyen óriási különbség van a szegény és gazdag ember sorsában. De tudja és hiszi, Istennek éppoly gondja van a szegényre, mint a királyra, különben azt kellene hinnünk, „hoggy nincsen más világ; és hoggy csak a nagy urakért, a gazdagokért teremtett ez a világ; az alacsony rendűek és a szegények csak azokért vannak e világon, valamint a vízben az apró halak a nagyokért, és valamint az oktalan állatok a tehervonásért.” (51. lev.)

Vajjon ha Mikesnek is a szegény ember sorsa jutott volna osztályrészül abban „tündérországbán”, még mindig vágyódott volna annyira sert inni Zágóban?

Később a magasabbrendű magyaroknál is hasonló csalódás fogja érni érzékeny lelkét. Rákócziék halála után őt tette meg a porta a bujdosók fejevé. Az engedelmisség úgy látszik már akkor se volt a magyar urak legfőbb erénye: akitől se adományt, se büntetést nem várnak, ott az engedelmisség se egész, mert az embereket vagy a haszonkeresés, vagy a félelem vezérli, ritkán a szeretet, vagy a becsület. (117. lev.)

11. Közben egyre fogy a bujdosók száma. Egymásután dőlnek sírba a Rákóczival kijöttek. „És amennyin már maradtunk, egy szilvafának is elférünk az árnyékában.” (145. lev.) S bár „hármán-négyen vagyunk, mégis meg nem állha-

tunk, mert ez a veszett egyenetlenség csak közöttünk marad. Noha tahintja (a császártól kiutalt tardásdíj) nincsen a portától, de csak élődik, mert mi magunk tápláljuk veszedelmünkre. Ha rajtam állna, régen eltemettem volna: de, amint látom, ő fog minket eltemetni." (162. lev.) „A hitetlenség, kételkedés és ez a fekete írgység csak velünk bujdosik, mintha ők sem maradhattak volna az országban . . . Mennyi sokat temettünk már el közülünk, de ez a veszett írgység csak megmarad, és ez az egyenetlenség csak egészséges, és semmit se vénül . . . Ugy tetszik, hogy a bujdosóknak jobban kellene élni, mintsem az otthon lakó atyafiaknak: de még eddig mind ellenkezőt tapasztaltam. Sőt még mentől inkább fogyunk, annál inkább szaporodik az írgység és egyenetlenség. Ez mindenkor így volt — szomorúan látom, hogy így is lesz mind örökkön örökké.“

Rákóczi mindig azon volt, hogy űzhetné el az ilyeneket közülünk, írja Mikes, de amit a halál végbe nem vihet, hogy vinné ő végbe? „Ha rajtam állott volna, régen megégettem volna őket, mert ugyanis mit keresnek közöttünk? (ezek Mikes legkeményebb és legkeseőbb szavai!) Egy állapotban vagyunk — egyik úgy hagyta el jószágát, mint a másik.“

Mikes az unalomban, a semmittevésben keresi ennek az áldatlan egyenetlenségnek a gyökerét. Nem csoda, ha „könnyen megunják a bujdosást.“ (96. lev.) Meg aztán a nyugtalanság, nagyravágyás a baj okai: „Felínek sincs esziben az ország java, de mindenki teli torokkal kiáltja a szabadságot. Mert nagyobb rész csak az újság és a változás után fut, a jövődöt meg nem gondolja, se a jelenvaló jóval nem tud élni.“ (85. lev.)

Haszontalan lett volna hát a hosszú bujdosás? „A haszontalant nem kellett volna mondanom, mert az Isten rendelésiben nincsen haszontalanság . . . Kérjük az üdvösséges jó halált és az üdvösséget. Éz azután megszűnünk a kéréstől, mind a büntől, mind a bujdosástól, mind a telhetetlen kívánságtól. Amen.“ (207. utolsó levél)

12. Ki ne érezné, hogy ez nem az igazi megoldás. Mikes nagyon helyesen látta a bujdosás egész lélektanát, annak minden apró-cseprő problémáját. De nem látta a kiutat. Magának, önmaga lelke üdvösségének a biztosítása még nem a bujdosás kérdésének a megoldása. A bujdosás problémája nem egyéni kérdés: egyetemes, magyar kérdés. Az egész népet, az egész országot érinti. A népet is, főleg azonban a felelős vezetőket: a mindenkori politikai és egyházi vezetőket is. És egyben lelkiismereti kérdés is a bujdosás kérdése.

Mikes könyve annyira új, annyira modern, annyira időszerű még most is, sőt talán napjainkban még inkább az, mint pl. ötven évvel ezelőtt volt.

Ma, főleg nekünk, bujdosó magyaroknak, Mikes könyve nem az élvezetes, elbeszélő, szórakoztató könyv. Ó, nem az. Lelki tükör, lelkiismeretvizsgálatnak való útmutató, kézikönyv.

Mint ilyet próbáltuk bemutatni a Papi Egység olvasóinak is . . .

Béky Gellért SJ

LEVÉL A SZERKESZTŐHOZ

Kedves Szerkesztő Atya!

A MPE immáron tizenkét évfolyamának számaint forgatva szeretnék először is nagyon-nagyon hálát adni a Szentléleknek, hogy Önöket ennek a lapnak kiadására, ennek a mozgalomnak megszervezésére ösztökélte.

Meggyőződésem: ennél többet, ennél fontosabbat, ennél reálisabbat és lényegbevágóbbat nem tehetnének a magyarságért a mai időkben.

Miért?

Mert elvész a nyáj pásztor nélkül, de a pásztor is nyája nélkül. Ha lelket és erőt tudnak önteni a magyar papságba, belül és kívül, ha segíteni tudnak abban, hogy a Kegyelem és a Kereszt eleven sugárközpontjai legyenek, azzal a legnagyobbat teszik értük is, a rájuk bízottakért is.

Jézus Szíve pedig hogyan áldaná meg, hogyan tartaná fönn vállalkozásukat, hiszen Neki „gyöngéje” az ő papjai!

De kell is, hogy ez a vállalkozás mindenható pártfogás alatt álljon. Hiszen Önök lényegében a lehetetlent akarják.

Férfiak között meleg lelki barátság? Papok között igaz testvériség? Magyarok között egység? Mikor volt ez, mióta a világ világ? És ha sohasem volt, hát hogyan lehetne éppen ma, ebben a történelmi pillanatban, amikor „benti” és „kinti” magyarok között szinte áthidalhatatlan szakadék tátong, amikor gondolkodásuk, nemzeti érzületük, fejlődésük iránya olyan végképpen más?

Azért szeretném emlékeztetni Önöket arra a jellemzően magyar magatartásra, amit egyetlen szóval szokás kifejezni: „azértis”. És ami mélységesen ugyanaz, mint a „credo, quia absurdum”.

Szeretném kérni, szeretném biztatni Önöket: ne csüggedjenek! A küzdelem, a magukra hagyottság, a nehézségek és keserőségek, a szinte megoldhatatlan problémákkal birkózás — mindez nyilván éppen az a termőtalaj, amelyből az eredmény kisarjad. Talán láthatatlanul, tudtukon kívül. Talán csak a jövő számára. Nem baj! Csak „reméljenek a remény ellenére”. Vessék bele életüket a kohóba maradék nélkül. Legyenek ebben is igazi örökösei P. Hunyának, a magyar papi egység hősi áldozatának.

És hogy mit várunk mi lapjuktól, mozgalmuktól, „belül” és „kívül”? Egy szóval megmondhatom: t á p l á l é k o t. Minél több, minél szolidabb, minél igazibb lelki táplálékot. Semmi frázist. Semmi romantikát. Semmi politikát. Tényeket és távlatokat. Mélységet és melegséget. Szerénységet és tanulékonytságot a történelmi eseményekkel szemben. Gondolok itt egyrészt a Zsinat szellemére, másrészt a magyarországi fejlődésre. Igen, áraszák belénk a II. Vaticanum szellemét: a tárgyilagosságot, az önkritikát, a bízó len-

dületet, a szerető megértést, a lelkipásztori buzgóságot, a párbeszédre való készséget. Ami pedig a magyarságot illeti, kérem gondolják meg: a fának bizonyára a törzsökön maradt levelei fejlődnek szervesen, nem pedig a szélbe szétszóródtak. Próbálják kiolvasni és segítsenek értelmezni ennek a fejlődésnek a vonalait. Ott a tények, itt a távlat. A történelmi óra kéri, sürgeti, követeli: kíséreljük meg a lehetetlent, a még soha-nem-voltat: öleljük egybe a kettőt, a „benti” és „kinti” magyarság fejlődését és lelkét. Nem megy ez másképp, mint Krisztus mindent felülhaladó szeretetével, a magyarságnak, katolikumnak és szenvedésnek hármasságában (hiszen a magyarság ma kint is, bent is igazán „a kereszt népe”, s mint ilyen, krisztusibb és papibb nép lehet, mint valaha). Azért nem is viheti végbe más, mint mi: magyar papok, odakint és odabent. Fogjanak kézen, vezessenek bennünket ebbe az irányba, és akkor a legnagyobbat dobták bele a történelem serpenyőjébe. Az első, a legfontosabb lépés már megtörtént akkor, amikor néhány évvel ezelőtt megegyeztünk a déli Urangyala utáni összefogó közös imádságban: Miatyánk, Üdvözlégy, „Magyarok Nagyasszonya, könyörögj érettünk” fohász. Ha el tudnánk jutni odáig, hogy minden magyar pap a világ négy táján minden délben egyesül ebben az imádságban, az több mint félútja lenne a sikernek.

És most még csak egy szócskát. Minden vállalkozásnak vannak emberi feltételei is. Tudom, Önök e téren igen szerények és nagylelkűek. Jól is van ez így. Szeretném azonban nem megbízásukból, hanem éppenséggel kedvük ellenére elmondani minél több embernek, ha lehet a lap egész nyilvánosságának: segítsenek, segítsünk, hiszen ez az ügy mindnyájunk közös ügye! Segítségünk állandó, bensőséges imával, áldozatokkal — ezt mindenki megteheti. Segítségünk anyagi támogatással, ki mennyire csak teheti. Segítségünk munkával! Hiszen Önök roskadoznak a vállalt teher alatt. Vajon nincsenek-e nagylelkű, a papság ügyét szívükön viselő nővérek és világiak, akik a Zsinat szellemében fel tudnák ajánlani, hogy megosztják Önökkel a technikai kivitelezés ezer apró részletét és gondját?

Kedves Testvérek, további eredményeket és bőséges istenáldását!

„A Te Szíved,
Fiú Isten,
Mindnyájunkat
Egyesítsen!”

(A máriapócsi bazilika felirata)

Egy hűségese olvasójuk

HAZAI HELYZET

A Szentatya 1967 december 22-én a kúriai bíborosok és tisztviselők fogadásán beszédében külön foglalkozott azokkal az országokkal, ahol az Egyház szenved. A Szentszék megkísérelte, hogy enyhítsen ezek helyzetén. Ez a kísérlet egyes esetekben a jövőt illetőleg reményekre ad okot — hangoztatta a pápa, — más esetekben viszont az eredmények nem felelnek meg várakozásainknak. Nem kétséges, a pápa eredménytelenségről szóló szavai Magyarországra is vonatkozhatnak.

Magyarországon jelenleg a hitoktatás a fővád. Az iskolai hitoktatás csaknem teljes felszámolása után különféle eszközökkel el akarják érni a családon belüli hitoktatás felszámolását is. Nincs ugyan törvény, amely a magán- vagy családi hitoktatást tiltaná, mégis az a hír járja, hogy a rendőrség államellenes összeesküvés címén akarja bíróság elé állítani az ügyben érdekeltet.

Előző számunkban hírt adtunk arról, hogy Brezanóczy Pál püspök, egri apostoli kormányzó a nagyhét végén meglátogatta az igazságügyminiszter engedélyével a budapesti börtönökben lévő papokat. A hozzátartozók úgy értesültek, hogy beküldhetik a papoknak a breviáriumot. Fel is adták, de a börtönből visszaküldték.

A hittan-beiratásoknál a párt erélyesen közbelép, hogy minél kevesebben iratkozzanak be. A pedagógusokat szigorubban ellenőrzik, s családlátogatások alkalmával lebeszéli a szülőket. Mindenféle eszközzel akadályozzák az ügyet, pl. sok iskolát a hittan-beiratások napjára bezártak. Sorolhatnánk még más módszereket is.

A nagyobb városokban gyakorlatilag nincs hitoktatás. Országos viszonylatban az általános iskolába járó gyermekek 12-13 %-a, a középiskolás tanulók 1-2 %-a jár hitoktatásra. Még e néhány százalék hitoktatás is rengeteg zavaró körülménynek van kitéve az iskola részéről. A szülők hiába tették szóvá a visszaéléseket az Állami Egyházügyi Hivatalnál, eddig még senkit meg nem büntettek a törvénytelen eljárás miatt.

Meg van engedve a templomban az elsőáldozók és bér málközők oktatása. Az elsőáldozók oktatása két hónapon keresztül 16 órán át tarthat. A bér málközőké egy hónapon át nyolc órányi terjedelemben. Az oktatás idejét, napját, óráját, kezdetét, végét, az elsőáldozás ill. bér málkolás napját be kell jelenteni a kerületi tanács oktatási osztályán. Be kell jelenteni a résztvevők létszámát,

az oktató személyét is és az oktatás a templomban okvetlenül nyilvánosan tartandó.

Hittankönyvet újabban csak annyit nyomnak, amennyi gyermeket a hivatalos iskolai hittanra beirattak. Az elsőáldozók, bér mátkozók, akik nincsenek hittanra beiratva, már nem juthatnak hittankönyvhöz. Még jó, ha ezek számára egy-egy imakönyv akad.

Több Nyugaton élő magyar vagy Magyarországról származó pap és szerzetes, aki Magyarországra vagy Romániába akart látogatni, nem kapott a magyar külföldi képvisellettől vizumot. Azzal utasították el őket, hogy egyházi személyeknek nem adnak se látogató se átutazó vizumot.

A p a p i b é k e m o z g a l o m vezetői igyekeznének mindenkit a rendszer kiszolgálóivá tenni. Beresztóczy Miklós parlamenti beszédében ezeket mondta: „Döntő fontosságúnak tartom, hogy a gazdasági szakértők mellett hivatásos szerepet kapjunk mi is, lelkipásztorok, akiknek feladata gazdasági életünk során az erkölcsi elvek és szempontok hirdetése. Kérem kormányunkat, hogy a kb. 4000 katolikus lelkipásztornak a szolgálatát fogadja szívesen és sorolja új gazdasági rendszerünk megvalósításának segítői közé.”

A sok szomorú hír után egy örömdetést is közölhetünk: P. Mó c s y I m r e kiszabadult a börtönből. Elég jól van, csak nagyon fáradt. Munkahelyet is kapott.

Magyarországon új hittudományi folyóirat indult „Teológia” címén. Negyedévenként jelenik meg 64-68 oldalas terjedelemmel, 4000 példányban. Főszerkesztője Dr. Radó Polikárp akadémiai tanár, felelős kiadója Dr. Várkonyi Imre. Szakfolyóirat akar lenni, — írják a beköszöntőben — „Szeretnők, hogy minél több publikációnk újat hozzon, tehát tudományos értéke legyen, amellettt azonban mindig olvasható és megérthető. Ami a célkitűzéseket illeti: hittudományról van szó, de a Második Vatikánum értelme és szelleme szerint. A zsinattal és a zsinat utáni indításokkal foglalkozunk, azok hatják át írásainkat.” Az első két szám elég gazdag és változatos tartalommal jelent meg. Írói elsősorban a Teológiai Akadémia tanárai. Gál Ferenc a teológia új útjait ismerteti, Félegyházi József a jubiláló pécsi egyetemről értekezik, Csanád Béla a holland Egyház reformtörekvéseiről ír. A biblikus Szörényi Andor Jézus születésének mai exegetikai kérdéseit tárgyalja.

M i n d s z e n t y b i b o r o s ü g y e v e l kapcsolatban sok mende-monda járt a világsajtóban. Annyi bizonyos, hogy König bécsi érsek a római püspöki szinodusról október 16-án hirtelenül elutazott. Másnap előadást kellett volna tartania a Szentsír-lovagok palotájában abból az alkalomból, hogy az ateizmusról szóló enciklopedia első kötete megjelent (König érsek a „Nem hívők titkárságának” vezetője). A diszterem megtelt olasz és külföldi előkelőségekkel, csak König bíboros hiányzott az emelvényről. Bejelentették, hogy az érsek magasabb utasításra elutazott, ezért nem tudja megtartani előadását. Visszatérése utáni nyilatkozata: „Sajnos egyedül jövök. Mindszenty bíborost

jó egészségben találtam. Jól érzi magát és az a benyomásom, hogy megjelenésre előre haladott kora ellenére sem változott. Ha Mindszenty bíboros óhajt velem beszélni, mindig örömmel fogom felkeresni."

A legtöbbit hangoztatott hír az ügygel kapcsolatban az, amit október 15-én írt a római amerikai ujság. Diplomata járt Budapesten, aki résztvett Mindszenty szentmiséjén. A magyar bíboros szentbeszédében jelezte hogy az új követ megérkezésével kimegy a követségről, mert úgy látszik nem szívesen látott vendég. A pápa állítólag arra kérte König bíborost, vegye rá Mindszentyt, ne jöjjön ki a követségről. Vagy ha mindenképen el akarja hagyni a követség épületét, nincs kifogása ellene, ha Rómába jön.

Az amerikai képviselőházban a bíboros 75. születésnapja alkalmából 11 képviselő méltatta érdemeit.

Frings kölni bíboros egyik beszédében így nyilatkozott róla: . . . „Engem személyes kötelék is fűz hozzá. 1946-ban együtt kaptuk meg a bíborosi kalapot Rómában. 1947-ben Ottawában a Máriakongresszuson találkoztam ismét vele . . . Alig lehet megérteni, hogyan bírja a hosszú szenvedést. Hazájában népe közt él, látja hogyan szenved, de semmit sem tehet ezért a népért, az ő népéért az imán és a vezeklésen kívül. Mély hódolatta adózunk a hős Mindszenty József bíborosnak.“

Erdélyi helyzet

November 19-én vasárnap délután érkezett a bukaresti repülőtérre König bécsi bíboros-érsek. A repülőtéren ott volt Márton Áron erdélyi püspök és Plesca Péter püspök, Jassy-i apostoli kormányzó is. Másnap, a bíboros hosszabb megbeszélést folytatott a két katolikus püspökkel. Kedden a román ortodox egyházi vezetők kíséretében ellátogatott a Calimanesti és Cosia ortodox kolostorokba, majd Justinian pátriárka kíséretében megtekintette a 450 éves jubileumát ünneplő Curtea de Arges-i kolostort.

König bíborosnak az a benyomása, hogy az ortodox egyház szorosabb kapcsolatba akar lépni a többi keresztény egyházzal, így a katolikusokkal is. Megegyeztek abban, hogy a román ortodox hittudományi folyóiratokat Bécsbe is elküldik, a bécsiek viszont a bécsi teológiai folyóiratokat küldik el a románoknak. Ezenkívül két ortodox kispapnak biztosítanak Bécsben ösztöndíjat és viszont két osztrák kispap tanulhat a bukaresti orthodox teológián. Justinian pátriárka 1968 nyarán látogat el az osztrák fővárosba.

König bíboros kijelentése szerint Márton Áron háziörizetét megszüntették. Az újabb Erdélyből érkező levelek is ezt látszanak alátámasztani. Az utóbbi időben a vallásos tárgyú magyar könyvek beküldése szintén simábban megy, mint annakelőtte.

A másfél milliót számláló román görögkatolikus egyház ügye azonban tovább is nyílt kérdés marad.

A nyár folyamán több zaklató rendelkezést hoztak. A plébánosoknak hét példányban kellett elkészíteni a templom és a plébánia leltárát. Be kellett szolgáltatniuk az anyakönyveket és az úgynevezett inspektorok állandó molsztálásának voltak kitéve. Sok plébánia üresen áll, mert az állam nem engedte meg, hogy a püspök által kinevezett plébános ill. káplán elfoglalja helyét.

Szeretnénk remélni, hogy VI. Pál pápa szavai valóra válnak mely szerint az a benyomása, hogy a román kormányban megvan a hajlandóság arra, hogy tisztességes és korrekt kapcsolatokat létesítsen a katolikus egyházzal. A Szentatya ezt a kijelentést Maurer román miniszterelnök január 24-i látogatása után tette.

KINEVEZÉSEK

Mons. Dr. Zágon József pápai prelátust a Szentatya a római konzistoriális kongregáció altitkárává nevezte ki. Hatáskörébe tartozik az összes menekültek lelkipásztori ellátásának ügye, az utazási apostolkodás és a tengeri hajózás lelkipásztori problémái.

XII. Pius pápa 1950-ben a magyar menekültek vizitátorává nevezte ki. Az Exsul Familia konstitúció megjelenése után 1952-ben ő lesz a congregatio consistorialisban a magyar ügyek referense. Hosszú évekig vezeti a római Pápai Magyar Intézetet és mikor 1964-ben a budapesti részleges megállapodással ez a magyar püspöki kar kezébe kerül, megkezdí a Szent István zárandokház megalapítását. Az 57 szobás zárandokház felszentelése 1967 aug. 20-án meg is történt. A Szentatya két évvel ezelött a Maria Maggiore bazilika kanonokjává nevezte ki.

+

VI. Pál pápa Msgr. Dr. **Ádám Györgyöt** a németországi magyarok főlelkészét a római Consistorialis Congregatio menekültügyi osztályának magyar tanácsadóává nevezte ki. Ezzel Dr. Ádám György a külföldön működő magyar katolikus lelkipásztorok legfőbb moderátora lett. Ezt a feladatot eddig Dr. Zágon József prelátus látta el. Msgr. Ádám eddigi németországi munkakörét is megtartja és székhelye is München marad.

A magyar emigrációs papság mindkét kinevezésnek szívből örül és a jó lsten sok kegyelmét és áldását kéri munkásságukra.

PAPI JUBILEUMOK

Vasmise

Preszeller Ferenc ny. piarista tanár július 23-án mondotta vasmiséjét a mosoní plébániatemplomban. Kézvezetője Mészáros László piarista házfőnök, szónoka Szele József főesperes volt.

Gyémántmisék

Június 26-án mutatta be Szatmáron gyémántmiséjét **Dr. Imets Károly** ferences áldozópap. Több éven át tanított a rend iskoláiban, majd később ő volt az erdélyi provinciális.

Arany Imre veszprémi egyházmegyes gyémántmiséje a székesfehérvári bazilikában volt, ahol egykor első szentmiséjét is bemutatta.

Végh Ferenc egri egyházmegyes ny. plébános június 24-én a miskolci Szent Teréz templomban tartott gyémántmiséjén a kézvezető Száva János apátkanonok, a szónok pedig Mészáros Lajos kanonok, egri irodaigazgató volt.

Végheő Dániel tb. kanonok, ny. görögkatolikus lelkész Nagylétán december 10-én mutatta be gyémántmiséjét. Az oltárt nagyszámú családja vette körül, köztük három pap fia és egy pap unokája.

Aranymisék

Székely Mihály szentszéki tanácsos, gör. kat. lelkész, március 13-án Kassán,

Mátray Gyula esztergomi protonotárius kanonok, június 19-én mutatta be aranymiséjét.

Korcsiák Ede június 18-án Tarnaszádnyban mondotta aranymiséjét. Kézvezetője Albert István piarista tartományfőnök volt.

Tyukos Gyula június 25-i aranymiséjén (a rózsadombi Krisztus Király templomban) a kézvezető Schwarz Eggenhofer Artur apostoli kormányzó volt.

Baráth Béla kanonok, főesperes plébános a kolozsvári Szent Mihály templomban mutatta be aranymiséjét. Kézvezetője Reischel Artur kolozsmonostori lelkész volt, szónoka pedig Faragó Ferenc prelátus, teológiai tanár, aki a mise végén felolvasta Márton Áron püspök üdvözlő sorait. A szentmisén a görög-orthodox, a református, az evangélikus és az unitárius püspökök is megjelentek.

Taraba József c. kanonok, ny. plébános szept. 3-án mutatta be aranymiséjét a ceglédi főplébánia-templomban. Kézvezetője Szabó Imre püspök volt.

Mohalovics János gör. kat. lelkész dec. 6-án mondotta aranymiséjét Pórszomban.

Kecskés Pál pápai prelátus, a Hittudományi Akadémia professzora, szept. 24-én mutatta be aranymiséjét az egytemi templomban. Kézvezetője Mátrai Gyula esztergomi protonotárius kanonok, szónoka pedig Paskay László fil. professzor volt.

Dr. Nyisztor Zoltán pápai prelátus 1967 június 29-én Rómában minden külső ünnepélyességet elhárítva ünnepelte pappászenteelésének ötvenedik évfordulóját.

Az emigrációban alig találni valakit, aki életében annyit tett volna a katolikus gondolat diadaláért, mint ő.

Teológiai tanulmányait a római Collegium Germanicum-Hungaricumba végezte. Szatmáron teológiai tanárként kezdi működését. Itt talál tehetségének sajátos terére, a sajtóra. Megalapítja a Katolikus Élet c. hetilapot. A huszas években kerül a fővárosba. Általánosan ismertté akkor válik, mikor lefordítja Papini Gogját. 1928-ban P. Bangha meghívja a Magyar Kultúra szerkesztőjének. Együtt szerkesztik a Katolikus Lexikont is. A közös munka gyümölcseként születik meg később „Bangha Béla élete és műve” c. életrajza. A harmincas években sokszor látjuk a Katolikus Akció országos előadó emelvényein. Megfordult Délamerikában, Távolkeleten, a Balkánon. Útjai irodalmi megörökítései: Felhőkarcoló, őserdők, hazátlanok. — Mandarinok, kulik, misszionáriusok. — Balkáni képeskönyv.

A budapesti Eucharisztikus Kongresszus mozgalmi munkájában is nagy szerepe van. Főmunkatársa a Nemzeti Újságnak és az Egyházi Lapoknak is. 1946-ban kellett hazáját elhagynia. Több mint egy évtizedig végezte Dél-Amerikában a magyarok lelkipozícióját. 1961 óta Rómában él. Írói munkássága az emigrációban is nagyértékű. Itt jelent meg az „Ötven Esztendő”, századunk magyar katolikus megújódását tárgyaló pótolhatatlan könyvecske. Ő a szerkesztője a „Sorsunk” világnézeti folyóiratnak is.

Mons. Csertő írja róla: „Kedves, hogy gondolatok a keresztény magyarság öreg harcosára, Zoltán bácsira. A katolikus gondolatot szóval, írással terjesztette, védte; ha néha szenvedélyesen is; de ezt megmagyarázza mélységes, férfias hite, szeretete Egyházával szemben. Hogy ezt minél függetlenebbül tehesse sohasem vállalt olyan állást, amely lekötötte, elkötelezte volna.

Ma is következetes multjához: bátran hirdeti legbensőbb meggyőződését. Ha valamelyik fiatalabb oltártestvérben írói tehetséget fedez fel, azt bátorítja, atyai tanácsokkal látja el. Szegénységében sem felejt el otthoni szükséglet látó barátait: segít rajtuk erkölcsileg, anyagilag ahogy éppen telik tőle.”

Gere Vince püspöki tanácsos 1967 június 25-én tartotta aranymiséjét Adán. Kalocsán szentelték pappá 1917-ben. A kalocsa-bácsi főegyházmegye több plébániáján káplánkodott. Többek közt Zomborban is. Itt a tespedő hitéletbe lendületet és életet vitt. 1930-ban Zenta Munkástelep plébánosa lett. Nagy szociális érzékkel emeli föl az elesett munkásokat, népkonyhát szervez, az egyházi zenekultúrát fölvirágoztatja, lapot szerkeszt, egyházi irodalmi munkásságot fejt ki. 1941-ben a 12.000 hívet számláló adai egyház plébánosává választja. Azóta is áldásosan működik és vezeti a lelkeket az örök haza felé.

Aranymiséjén híveinek nagy tömege, számos paptársa, több volt zentai híve s barátja vett részt. A szentbeszédet Csipak Ferenc pápai protonotárius, újdíéki plébános tartotta. Az öregkor és elvégzett munka megbecsülését hangoztatta. Míg mások ennyi évvel már rég nyugdíjat élveznek, addig jubilánsunk 50 évi szolgálat ellenére a nagy paphiány miatt még ma is egyedül és csodálatra méltó buzgósággal végzi lélekmentő munkáját.

A szentmise után a plébánián fogadás volt. Az ünnepeltet a bérmakörúton lévö bácsi apostoli kormányzónak nevében Beslich Pál általános helynök, pápai protonotárius köszöntötte, majd egykori zombori plébánosa, szomszéd plébános-társa, a helybeli görög keleti szerb esperes, valamint a bánáti apostoli kormányzóságból Sipos László szajáni plébános.

Az aranymisés megköszönte az üdvözeteket. Jól esett — mondotta — nem az ünneplés, hanem a hívek és paptestvérek szeretetének ily nagy megnyilvánulása s a közös hálaadás a mindenható jó Istennek 50 év annyi kegyelméért.

Valaki még megjegyezte: honnan bírta ez a törékeny testalkatú ember ezt a roppant munkát erővel? „Isten kegyelméből — volt a válasz. Védöszen-tem páli szent Vince mondta: Isten kegyelmét mindig elfogadtam és igyekeztem együttműködni vele. Ez adott erőt nekem és kérem is az Urat, adjon a jövőben is.“

Mi is kérni fogjuk!

Sz. M.

+

Herders Volkslexikon. Farbig. A — Z. Freiburg, 1966.

Az egykötetes ismerettár ezernél több oldalon nyújt pontos és tárgyilagos felvilágosítást a tudomány és gyakorlati élet minden kérdésében. Könnyen kezelhető formája és rövid, csak a lényegre szorítókozó választéchnikája kedvelt kézikönyvvé teszi a nagyrészt színesen illusztrált, táblázatokkal s térképekkel is gazdagított kötetet. A könyv egyébként eleven képe mai életünknek. Magyar vonatkozású cikkei eléggé tartalmasak, bár (katolikusszellemű lexikonról lévén szó) hiányoltuk, hogy hazánk európai méretű katolikus nagyjainak nevei (Prohászka, Bangha, Tóth Tihamér) kimaradtak a kötetből.

Cser-Palkovits István SJ

HALOTTAINK

- Zódi József** OFM baranyajenői lelkész, Pécssett (69, 47).
- P. Imets Polikárp** ferencrendi áldozópap, Kolozsvárott (73).
- Barsy Artur** ny. teológiai tanár, Egerben (86, 64).
- Vatamány Sándor** gör. kat. miskolci lelkész (25, 2).
- Lerch István** pécsi egyházmegyes ny. esperes-plébános, a székesfehérvári Papi Otthonban (92, 68).
- Baranyai József** iskolatestvér volt igazgató, a győri kórházban (69).
- Tivadar József** szombathely-egyházmegyei ny. plébános, a székesfehérvári Papi Otthonban május 10-én (73).
- Mikó Imre** balatonkenesei plébános. Nagykanizsán temették.
- Antal János** volt tartományfőnök a szalézies ált. katekistája, Piosascóban (Torino) május 1 (75, 48).
- Rados Tamás** bencés tanár, Pannonhalmán (64, 47, 39).
- Farkas I. László** OFM gimn. tanár, Győrött (57, 40, 33).
- Baranyi László** apátplébános, május 25-én Kecskeméten (71, 46).
- Boglár László** a tatabányi szénmedence bányászpapja (45, 16).
- Nagy Zámbó Ferenc** felsőszentiváni plébános, május 31-én (62, 38).
- Dr. Törnár Ferenc Ede** ny. gimn. igazgató. Szombathelyen temették (75, 46).
- Timkó Metód** OFM New York, 1966 dec. 7 (53).
- Frankó P. Edward Struthers**, Ohio USA, febr 17-én (67).
- Ferenczy Ipoly** OFM Flint, Mich. USA, 1967 ápr 16-án (59).
- Dr. Cserjes Sándor** stuttgarti magyar lelkész, máj. 18-án (64, 34).
- Varga Ferenc** csorvási plébános, május 30-án (55, 30).
- Zachár Ádám** ny. esperes. kanonok, gyémántmises áldozópap, június 12-én, Léván (84, 61).
- Farkas Iván** OFM június 4-én (64, 38, 46).
- Kausz József** ny. hévízgyörki plébános (88, 64).
- Dr. Dám Ince** OFM Roebling N. J., USA, jún. 20-án (58).
- Kalmár László** kámonai plébános (55, 30).
- Pintér László** kalocsai érseki helynök, apátkanonok. Baján temették (67).
- Gunda Jenő** pápai kamarás, ny. hittanár, Budapesten (81, 56).
- Kövecses Géza** SJ spirituális, Porto Alegre (Brazília), június 12-én (47, 26, 16).
- Török Zoltán** ny. törökőri plébános, a székesfehérvári Papi Otthonban (84).

- Bognár Cecil** OSB, Pannonhalmán (85, 68, 61).
- P. Csókási István Bertalan** OFM, a dunaújvárosi kórházban (61, 35).
- Borsai István** kalocsai egyházmegye ny. plébános, a székesfehérvári Papi Otthonban július 10-én (77).
- Kanabé Mihály** zombai plébános (55, 27).
- Kudó József** c. kanonok, ny. érdi plébános, Budapesten. Érden temették július 27-én (82, 60).
- Kellő Emil** szentszéki tanácsos, volt körösfői plébános Eperjesen (73, 47).
- Bartányi Andor** tb. kanonok, ny. esperesplébános, jún 23-án (67, 45).
- Jakab István** rudabányai plébános, aug. 3-án, Kazincbarcikán (59, 36).
- Hajós József** székesfehérvári protonotárius kanonok (82, 59).
- Bilovits István** ny. rábapatonai esperesplébános, Nagycenken (84, 61).
- Szalay József** répcevisi plébános, tb. esperes, Rábacsanakon (58, 34).
- Szlabey Dezső** a veszprémi egyházmegye nesztora, gyémántmisés áldozópap, pápai kamarás, aug. 15-én.
- Kemény Albert** pilisvörösvári káplán. Budakeszin temették (34, 7).
- Dr. Hajnád Miklós** ny. hittanár, a Széher-úti kórházban (71).
- Hegyi Péter** OFM, Portage, Pa. USA (60).
- Farkas István** ny. esperesplébános szept 17-én (79, 52).
- Diczig Béla** ny. esperesplébános aug. 29-én, Nagykárolyban (79, 57).
- Mózner József** tb. kanonok, kadarkuti plébános (76, 54).
- Dr. Nagy J. Béla** ny. tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tanácskozó tagja, szept 26-án. Veszprémben temették (83).
- Dr. Perlaky Ferenc** tb. esperes, ny. szárföldi plébános (77, 52).
- Dudits Béla** esperesplébános, volt töketerebesi lelkész, Kassán (83).
- Szente Imre** ny. plébános, Ercsiben (53, 25).
- Jakab István** rudabányai plébános (59, 35).
- Végh Ferenc** gyémántmisés ny. plébános, Miskolcon (83, 61).
- Jéger József** felsőnyárasi plébános (76, 51).
- Mészáros F. József** ny. hittanár Budapesten (66, 43).
- Töttös Miklós** pápai prelátus, dömösi prépost, gyémántmisés áldozópap, a IX. Haller-téri plébánia alapítója, okt 14-én.
- Likó István** c. prépost, pestszentlőrinci plébános (67, 42).
- Somogyi Béla** püspöki tanácsos, magyarkereszturi plébános, okt. 16-án, Győrött temették (61, 37).
- Tamás Gergely Alajos** OFM aug 29-én Budapesten (52, 33, 26).
- Fekete Béla** székesfehérvári egyházmegyei ny. lelkész, Kísárdán (65, 35).

- Hérics Pál** plébános (55, 31).
- Folba János** ny. tábori vezéresperes, prelátus, Budapestén (88, 64).
- Privitzky Gyula** nagyprépost Rozsnyón.
- Bíró Lajos** rozsnyói egyházmegyes, Salgótarjánban (61, 35).
- Rozman Alajos** püspöki tanácsos, ny. románci plébános, a szombathelyi kórházban.
- Pétery József** váci megyés püspök, nov. 25-én (77, 55, 25).
- Csutor Imre** jászberényi esperesplébános (53, 29).
- Örösuri Nándor** csikóstöttösi esperesplébános (72, 40).
- Andrisz Rezső** galántai esperesplébános, Komjáton temették (65, 42).
- Jozif László** c. kanonok, Selmechányán (97, 74).
- Lasánszki Gyula** berzéki plébános. Onódon temették (53).
- László Kókai János** SJ segítőtestvér, a gyóni szociális otthonban nov. 26-án (69, 41).
- Trugly Pál** SJ, volt főiskolai tanár, gyári munkás Budapestén (64, 46, 35).
- Frech Ferenc Otto** ny. csépai adminisztrátor (63, 39).
- Hollós Béla** hetesi plébános, 73 éves édesanyjával rablógyilkosság áldozata. Gyilkosa a volt sekrestyés fia (53, 27).
- Dr. Spesz Sándor** prelátus, teológiai tanár, Bártfán (78).
- Csillag Nándor** volt élesdi plébános, Nagyváradon.
- Arató György** püspöki tanácsos, tótkomlói plébános (63, 39).
- Piukovich Ferenc** zentamunkástelepi plébános, nov 27-én (87, 62).
- Betucker Tivadar** volt mihályfalvai plébános, Nagyváradon.
- P. Réz József Marián** OFM, volt házfönök (67).
- Noe Gyula** pápai kamarás, ny. veszprémmegyei esperesplébános, dec. 26-án a székesfehérvári Papi Otthonban.
- Szentes György** kárászi plébános, 1968 jan. 2-án (65, 41).
- Csendes György** c. esperes ny. perenyei plébános, január 6-án (72, 46).
- Hevenes István** ny. makói káplán, a székesfehérvári Papi Otthonban, jan. 7-én (74, 27).
- Szekendy József** tb. esperes, ny. szőnyi plébános, jan. 10-én (83, 59).
- Bán Márton** aranymisés piarista áldozópap, január-ban. Vácott temették a piarista sírboltba (83, 65, 59).
- Shvoy Lajos** székesfehérvári megyéspüspök január 21-én (89, 67, 41 pk).
- Szabó Ferenc** püspöki tanácsos, ny. makóújvárosi plébános jan 22-én (82).
- Somoskeoy Miklós Gyula** egyházmegyei tanácsos, baglyasaljai lelkész Salgótarjánban jan 24-én. Somoskőújfalun temették (57, 30).

Himesi Károly kinbergi plébános (58, 34).

Inczedy László: szőregi c. apát, Szeged-mórávárosi plébános, jan. 28-án váratlanul elhunyt. Temetése febr. 1-én volt a Szeged-belvárosi temetőben (69, 44).

Németh György Gugging

Bencze János c. esperes nádasdi plébános dec. 14-én

Szentkláray Kornél c. esperes, ny. bükkábrányi plébános, Budapesten (68, 44).

Loja Jenő pápai kamarás, esperesplébános Eperjesen (82, 58).

Józsa Árpád aranymisés áldozópap, Pannonhalmán (83, 59).

†

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

DR. PÉTERY JÓZSEF

váci megyéspüspök
(1890 — 1967)

A Magyar Kurir 1967. november 28-ki számában közölte, hogy dr. Pétery József megyéspüspök november 25-én Hejcéen elhunyt. Röviden ismertette lényegesebb életrajzi adatait, de egyetlen sorral sem méltatta ennek a hazánk egyháztörténetében élete eseményeivel ma számos aktuális problémájára rámutató elhunyt főpásztornak életét és működését.

Pétery (Petró) József Miskolcon született 1890 június 21-én. Középkiskoláit a még csonkítatlan ország szívében fekvő, történelmi tradícióban gazdag, barokk Egerben végezte el. Ott vette fel a magyar köz-és egyházi életben liberális szellemű megnyilatkozásairól ismert Samassa József bíboros-érsek egyházmegyéje kispapjai közé. Ő küldte Pétery Józsefet a nagytekintélyű cisztercita gimnáziumban megszerzett jeles érettségije alapján teológiai tanulmányai elvégzésére Innsbruckba. A patriarkális és barokk hagyományokkal teli, egységesen katolikus és vallásos szellemiségű, vidéki város lelki értékeivel telítetten ment a tizenhét éves ifjú az ugyancsak tradicionálisan hitvalló-katolikus Tírol egyik legtekintélyesebb szellemi fellelegvárába; a jezsuiták által vezetett egyetemre és papnevelő intézetbe, a Canisianumba. Az otthonról hozott természetes és töretlen vallásosság egészséges táptalaj volt a szentignáci lelkigyakorlatok és az azokon felépülő, egész férfit igénylő és azt betöltő papi lelkiélet alapismereteinek befogadására és a krisztusi papi lelkiség, egyéniség megalapozására. A napi elmélkedéseit gondos alaposággal végző, tanulmányait lelkiismeretes pedánsággal teljesítő Pétery József a canisianumi kápolna csendjében őszinte önátadással kötötte le magát Mestere szolgálatára.

1912 dec. 19-én szentelték pappá és 1913 karácsonyán tért vissza Innsbruckból, mint a teológiai tudományok doktora. Szmracsányi Lajos érsek, Samassa bíboros utóda kiválóan képesített ifjú papját mindjárt szemináriumba küldi tanulmányi felügyelőnek és tanárnak. Pétery József mindazt a lelki és szellemi kincset, melyet öt éven át Innsbruckban elsajátított, megélt és magába szívott, egy negyed évszázadon keresztül az egr szeminárium papnövéndékeinek adta át kamatostul mint spirituális, mint tanár és hitszónok. Lényegében élete végéig, püspöksége idejében is megmaradt spirituálisnak. Váci püspök korában is a legnagyobb gondját és papi lelkisége meleg-

ségét kispapjai képezték és élvezhették. Maga elnökölt teológusainak minden vizsgáján, résztvett minden biblaprédikáción és szemináriumra ünnepségein. Az ötödik évfolyamnak heti egy órában maga tartott gyakorlati pasztorációs előadásokat. Kispapjaival töltötte minden évben a Szentestét és velük vonult át éjféli misére a katedrálisba. Felejtetlen marad kispapjainak 1944/45 tele, az ostrom hónapjai, amikor főpásztoruk velük együtt egy pincében, egy asztalnál élt, imádkozott, tanított és étkezett. Egyik legnagyobb fájdalma volt szemináriumának 1952-ben történt elvétele, kispapjainak elválasztása tőle és más szemináriumba kényszerítése. Nem egy tehetős kispapját küldte ő is külföldre, főképen Innsbruckba.

Mint teológiai tanár állandóan és rendszeresen tovább képezte magát, főleg szaktárgyaiban, a dogmatikában és homiletikában. Nem alkotott újszerűt, nem volt vérbeli teológus, mint korában Prohászka, Horváth Sándor vagy Schütz Antal. Nem volt elhivatott tudós, nem is ambicionálta ezt. Élte és tudta, hogy a krisztusi papság lelkiisége nem csupán elméleti tudást, hanem inkább a megismert alapigazságok élését és gyakorlását kívánja a kor papságától. Mégsem mondható csak szakmai teológusnak. Az egri szeminárium tanára nagyszabású papi, főpapi példát keres és talált — Pázmány Péterben. Ennek az annyira imádságos lelkületű, harcos és buzgó Jezsuíta hittérítőnek teológiája, apologetikája fogja meg az ifjú teológiai tanárt, hogy húszéves tanári működése terméseként „Pázmány Péter teológiája” című értekezésével tartsa meg székfoglalóját a Szt. István Akadémiában. A Kalauz mellett főleg Pázmány élő hitből fakadó szónoklatai tősgyökeres magyar nyelvezetükkel kötik le Pétery Józsefet. Ezért is adta ki Pázmány beszédeit kora nyelvére átírva és a szöveket külön méltatva.

Aki behatóan foglalkozott a hittérítő Pázmány teológiájával, felismerte azt a valódságot, amelyet Pázmány, — aki elsősorban nem a lelkek romlásán, Egyháza megtépázásán kesergett, hanem igaz krisztusi hittel adott „Igazságra vezérlő kalauzt”. Érezte, hogy neki is a vezetésére bízott kispapokat az élő vizek forrásához, a szentmiseáldozat eredeti misztériumához kell vezetnie, annak mélységes titkait megsejtenni velük. Ebben ihletője, kétségkívüli példaképe Prohászka Ottokár.

Amikor Pétery József lelkipelvelő és tanári működését Egerben megkezdte, Prohászka Ottokár már a liberalizmustól, modernizmustól fertőzött és félrevezetett magyar katolikus intelligencia keresett térítő apostola volt több mint 10 éven át. Helyesen látta meg a bensőséges lelki életet élő Pétery József, hogy őt az Úr nem külterjes, prohászkaszerű térítésre, apostolkodásra, hanem a már visszatérített világiak számára apostoli lelkületű papok nevelésére állította be szőlőjébe munkásának. Mi más adhat eredeti krisztusi lelkiiséget ilyen vértetű papságnak, mint a krisztusi vértelen áldozat lehető megismerése, a szentmiseáldozat szeretete, az eucharisziában köztünk élő Krisztus imádása, tisztelétének terjesztése, a zsenge, tiszta gyermeklelkek korai szentáldozáshoz vezetése. A szentmise misztériumának története, a korai szentáldozás nagy kegyelmi későbbi írásainak témái és későbbi főpásztori működésének is központi tényei.

+

Pétery József csak 10 évig működhetett mint megyéspüspök a váci egyházmegyéje élén. Amikor 1943 első napjaiban átvette egyházmegyéje vezetését, a már több éve dúló háború vérzivataros felhői borították el Európa egét. Számos papját katonalelkész szolgálatra rendelték be és híveinek tizezreit a frontra. Az özvegyek és árvaék testi és lelki inségének enyhítése lett első főpapi gondja, 1944 nyarán már egyházmegyéje területe is hadszíntér lett. Menekültek, üldözöttek befogadása és megsegítése, az ostrom súlyos napjaiban leányok, asszonyok áldozatos és kockázatos védelme szabták meg teendőit. Ezekben a nehéz időkben egy Prohászka Ottokárhoz hasonló, új főpásztor ismerték meg papjai és hívei. 1945 tavaszán minden addigi anyagi forrásától megfosztott, koldusszegény Pétery József váci püspök több anyagi segítséget tudott nyújtani, mint az egykori gazdag egri kanonok. 1950 június második

felében, a szerzetesrendek deportálása napjaiban százsámra szállította az ÁVO az otthonukból kihurcolt apáákat Vácra, a püspöki palotába. Pétery püspök nem aggodalmaskodott a maga és egyházmegyéje amúgy is rendkívül súlyos gondjai miatt, hanem adott kenyeret, szállást (az egykori Migazzi építette váci püspöki palota ma is otthont ad több mint 100 otthonatlan öreg apácának). Neki magának elég volt egy dolgozó-fogadó és egy hálószoba. Merte tucatszám felvenni egyházmegyéje lelkipásztori szolgálatára a szétkergetett férfirendek papjait, befogadni szemináriumába azok kispapjait és alkalmazni egyházmegyéje számos plébániáján az üldözött női rendek tagjait.

Éppen a tizezerfőnyi szerzetesség szétszórása és fiataljainak külföldre deportálásával való fenyegetés volt az a tény, amiért 1950 nyarán a magyar püspöki kar Mindszenty bíboros nélkül kényszerítve érezte magát tárgyalásba bocsájtkozni a magyar kormánnyal. A tárgyalások folyamán Pétery püspök mindvégig meg nem alkuvó, világos és szilárd, az Egyház szabad apostolkodásáért harcoló magatartást mutatott. Ezért a szilárd magatartásért, különösen pedig az akkor szervezett, egységbontó békepapi mozgalommal szemben tanusított ellenkezése miatt egyre több és súlyosabb támadás célpontja lett. Mindszenty és Grösz érsekek bebörtönözése után Pétery József volt a kommunista rendszer elsőszámú közellensége. Ma már tudjuk, hogy készült egy harmadik főpapi, a Péteryper. Ennek előkészítésére az ÁVO emberei 1953 január első napjaiban megszállták a váci püspöki palotát. A Mindszenty és Grösz per erős külföldi visszhangja miatt Pétery Józsefet nem hurcolták el börtönbe, hanem saját szobájában rendezték be mind a vallatás, mind a kimerítés ismert módszereivel a börtönt. Közel három hónapon át gyötörték és csak Sztálinnak március elején történt halála s az ezzel kapcsolatban előállott új helyzet mentette meg Pétery Józsefet a további testi szenvedésektől. Czapik érsek közbenjárásának volt köszönhető, hogy 1953 húsvét hétfőjén csupán egyházmegyéjétől Hejcére távolítva, az ott berendezett egyházi szociális otthonba deportálták.

Hejcén érkezett el Pétery püspök élete új állomására: a kiválasztottak Krisztus követése kálváriajárására. Aki annyira szerette kispapjait, papjait, szegényeit, a szenvedőket, aki annyira belső meggyőződésű képviselője volt Krisztus Urunk és Egyháza szabadságának, tizenötéven át távol egyházmegyéjétől, szeretett nyájától, megfosztva a papjaival való kapcsolattól, elhagyatva kellett tanuságot tennie Krisztushoz, Egyházához való hűségéről. Hejcén mutatta meg Pétery József, hogy mindaz az igazság, amelyet kispapjainak és papjainak hirdetett, élő valóság volt lelkében, cselekedeteiben és elhagyottságában. A Mester a via crucis útjára állította s Pétery József végigjárta a neki kiszabott keresztutat. Erős lélekkel viselte a martyrium spirituálet. Így hívő lélekkel hisszük, hogy meg is kapja a gloria crucist az Úrtól. Az Úr még Egyszülöttjét sem mentette fel a keresztút állomásaitól, hogy éppen a Legkiválasztottabb szenvedtetése által valósíthassa meg az emberiség megváltását.

Fehér Márton

SHVOY LAJOS

székesfehérvári megyéspüspök
(1879 — 1968)

A múlt év szeptemberében még ezt írta egyik papja: A püspök atya még ereje javában van. Aktívan kormányoz, a bérmlást most is ömaga végzi, délelőtt és délután egyaránt. Páratlan az energiája, frissesége és egyben modern felfogása. — December elején ő mondotta a requiemet a váci székesegyházban Pétery püspökért. Két héttel halála előtt megköszönte a MPE-nek a Hunya elmékedéseket: „Örömmel vettem kezembe és olvasni is fogom, mert nagyon érdekel.” Ezek után halálhíre valóban váratlanul ért bennünket. — Január elején bevonult a budapesti Széher úti kórházba,

hogy kivizsgálta magát. Jan. 8-án feltűnő vidámsággal búcsúzott el egyenként házanépétől. Mondta, nem is tudja, miért menjen a kórházba, hiszen olyan jól érzi magát. — A kórházban a hónap közepén ő is megkapta az influenzát. 17-én reggel egyik papjának ministrált, ekkor rosszul lett . . . Kétoldali tüdőgyulladását kapott . . . Jan. 20-án szombaton felkapta a betegek kenetét . . . Utolsó 10 percét leszámítva teljes öntudatnál volt. Még személyesen intézte el a kórháziakkal a szokásos ajándékozást. Amikor oxigénlelegeztetéssel akartak helyzetén enyhíteni, elhárította: ezt most már hagyjátok . . . A haldoklók imáját még együtt mondta segédpüspökével és papjaival. Mindössze tíz percig feküdt eszméletlenül, amikor január 21-én visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

Shvoy Lajos Budapesten született 1879 március 9-én. Középkiskolait a fővárosban, teológiai tanulmányait Esztergomban végezte. Ott is szentelték pappá 1901 július 13-án.

Első állomása és papi szívének mindvégig nagy szerelme a Regnum Marianum. Először a konviktus tanulmányi felügyelője, az ifjúsági mozgalmak vezetője, majd 1905-1910 között az intézet igazgatója. Egyidejűleg latin és történelmi tanulmányokat kezd az egyetemen, de tüdővérzése miatt félbe kell szakítania. Ekkor Majláth Gusztáv erdélyi püspök Svájcba küldi gyógykezelésre.

Hazajövet Budapesten hittanár. 1918-ban átvesszi a Regnum papi-közösség, és 1924-ben az egyházközség vezetését. Eppen megkezdte a városligeti hatalmas templom építését, amikor XI. Pius pápa 1927 jún. 20-án Prohászka utódjául kinevezte Székesfehérvár püspökévé. Orsenigo Cesare apostoli nuncius aug. 1-én szentelte a Szent István bazilikában, aug. 8-án foglalta el püspöki székét.

Shvoy Lajos püspöksége idején is mindvégig lelkipásztor maradt. A bensőséges hitélet előmozdítása és egyházközségek megszervezése volt egyházkormányzatának két alappillére. Lelki síkon a szentségi Jézust állította a központba. Püspöksége idején elérte, hogy egyházmegyéjében szüntelenül folyt a szentségimádás. „Ezzel szinte beleégette hívei szívébe Jézus állandó jelenlétének érzését” — mondotta Breznanóczy püspök a temetési búcsúzatában. Az Eucharisztia és a Jézus Szíve tisztelet mellett a Mária tisztelet volt apostoli sikerének titka. Cimerében ott látjuk a Magyarok Nagyasszonyát — egyházmegyéje védőszentjét — az R. M. (Regnum Marianum) felírással. Jelmondatába belesűrítette egész regnumos lelkületét: Filium pro Familia Mariana interpella. Egyházmegyéjének Mária kegyhelyeit gyakran felkereste. 40 éves püspöki jubileuma alkalmával a Fogolykiváltó Szűz ünnepén Makkos Mária kegyhelyen misézett. Ekkor mondotta az ottani lelkésznek: A kegytemplom egyházmegyéim élő csodája és a Gondviselés kőbe vésett igazolása. Felépült a legnehezebb időben, anyagi háttere nincs, kizárólag a hívek alamizsnájából áll, épül és szépül ez a templom. — Shvoy püspök a Gondviselésbe vetette minden reményét. Talán az ő megbízásából állította össze valaki azt a szép Litániát az isteni Gondviseléshez, amelyet a PE 25. számában leközzöltünk és amely először 1944-ben jelent meg az ő püspöki approbációjával. Alba Regia szent Istvántól kezdve a szentek városa. A jelenleg Magyarországon aktuális 4 szenttéavatási pörből három a székesfehérvári egyházmegyében folyik: Prohászka püspöké, Bogner Mária Margit vizitációs nővére és Kaszap Istváné.

Lelkipásztori szívéhez legközelebb álltak oltártestvérei és a tanuló ifjúság. Papjait még 83 éves korában is gyakran felkereste, erősítette. Mint igazi krisztusi vonást jegyzik meg róla, hogy aposztata papjait is személyesen látogatta, lelkiileg és anyagiilag segítette, ügyüket, ha lehetett, rendezte. Majláth és Prohászka püspököktől örökölte az ifjúság iránti szeretetét. Amíg az egyetemi otthonok fennálltak, minduntalan megjelent a pesti Szent Imre kollégiumban és órákon át fogadta meg gyóntatta az egyetemi ifjúságot, mindván: ezekből lesz az ország vezető rétege.

Egyházmegyéjét kétszer szinte újjáalakította. A második világháború előtt az esperességeket 12-ről 62-re, a plébániákat és lelkészségeket 109-ről 162-re

szaporította. Ugyanakkor 12 új templomot és 19 kápolnát szentelt. A háború után majdnem előlről kellett kezdenie. Nemcsak a romokat tüntette el, hanem még 32 új lelkészséget is alapított. Külön gondja volt a filiákra és pusztákra. Egykor maga is járta az elhagyott pusztákat és hirdette az egyszerű népek az evangéliumot.

Mindig „az isteni Főpap nyomában” járt. Talán azért vette oly örömmel kezébe a Hunya-elmélgedéseket: lelke rezonált a szentéletű spirituális hangjára. A mosoly — a belső békének kisuágázása — állandóan ott játszott arcán, pedig rengeteg megpróbáltatáson és szenvedésen ment át. Amikor vasmiséje alkalmából papjai köszöntötték, meghatódottan felelt: „Hányszor voltam kislelkű és szinte megszégyenült a csapások alatt — és a kegyelem mindig felemelt. Gyakran súlyos betegségek kínoztak, — de a szenvedések Gazdája végül újra és újra fölsegített . . . Fiaim — mondotta mély szeretettel — ti vagytok az én örömöm, büszkeségem és gyönyörűségem. Szolgáljátok, mint öreg főpásztorok, Jézust. Mindent őérette, mindenben Őt — és terjesszéték imádatát!”

Shvoy Lajos új püspöki stílust honosított meg. Hívei és papjai számára ő csak „püspök atya” volt. Szociális érzékére vall, hogy egyházmegyéjében bevezette a gazdag és szegény plébániák jövedelmének kiegyenlítését.

40 éves püspöki jubileuma alkalmával ezt a szép vallomást tette: „Sok nyomorúságom és gyalogságom ellenére miért éltem oly soka, ez misztérium előttem. Isten kegyelméből vagyok, ami vagyok s amíg Isten engedi, dolgozni szeretnék.” És dolgozott is: deres fejfel, de ifjúi szívvel. Egyházmegyéjében elsőnek valósította meg a liturgikus, az egyházzenei, a zsinati határozatokat.

Jóságos szíve mellett kemény akarat jellemezte. Elveiből nem engedett. Ezt a kormány is tudta. A békepapság mozgalma csak az ő egyházmegyéjében nem tudott gyökeret verni. Nemcsak címben volt pápai trónálló. Róma — és Egyházshűsége megingathatatlan volt. Hívei sziklaembert tiszteltek benne. Az Egyházban ma tapasztalható erjedés nem zavarta meg. Ő csak Krisztusra nézett. A felirat, amely 1927-ben a püspöki palota lépcsőházában fogadta, állandóan a lelkében égett: „Semper agitur navicula Petri — submergeretur nunquam.”

Az országos gyász temetésén nyilvánult meg. Nemcsak a püspöki kar és több száz pap, hanem a hívek nagy tömege kísérte utolsó útjára. Az osztrák püspöki kart Jachym bécsi érsek-koadjutor képviselte.

A kis és a nagy Regnum Marianum papja, püspöke az Istenanyánál talált Jézusra. Legyen a két Szív szeretete égi jutalma.

Red.

A lap tördelése előtt kaptuk meg Shvoy püspök végrendeletét papjaihoz és utolsó szövegát híveihez. Ezt a két, mély hitből fakadó dokumentumot a PE következő számában hozzuk.

P. TAMÁS GERGELY ALAJOS OFM

A megboldogult zeneszerzőt a külföldi magyarság a „Nándorfehérvár” c. Oratoriuma nyomán ismeri. P. Alajos pályafutása azonban annyira rendkívüli, hogy külön bemutatjuk csodálatos életét.

A Kalocsa melletti Öregcsertőn született, 1915 szept. 18-án, hol atya jómódú gazda volt.

Kalocsán végezte a gimnázium első osztályát. A második osztálytól kezdve a provincia Szeráfi kollégiumának tagja s mint ilyen Pécssett folytatta a gimnáziumot, de az érettségét a jászberényi gimnáziumban tette le. 1933 aug. 29-én vette fel Szent Ferenc ruháját.

A bölcelet és teológia elvégzése után 1941 jun. 15-én szentelték pappá.

Csodálatosan szép jellem volt. Kedvességében, szeretetében mindenkit megnyert. Született vezér de egyben önfeláldozó szolga, testvér volt egész életében. Noha ifjúkorától kezdve minden szabad idejét a zenére áldozta, a közös munkák vállalásában mindig az első volt. Nem parancsszóra terelte össze csapatát, hanem tudása, rátermettsége s odaadó szeretete vonzotta mágnesként klerikus társait, később fiatalokat s öregeket, egyszerű embereket és a tudomány-művészet embereit. Varázslatosan szellemes tudott lenni s ezt a tulajdonságát megőrizte haláláig.

Pappászentelése után a rend buda-pasaréti plébániáján kapott beosztást mint káplán s hitoktató és ilyen munkakör mellett járt a zeneakadémiára, hol világhírű Kodályunk vezetésében sajátította el a magasabb zenetudományt.

Minél közelebb jutott a fővároshoz a borzalmas háború, P. Alajos annál inkább sugározta a magyar barátok hősi lelkeségét. Mindenütt segített, vigasztalt.

Vasidegzete volt: egyik tél alkalmával a Rudolf téren áthaladva a jégben olyan szerencsétlenül csúszott el, hogy bal karja eltört. Saját erejéből fölkelt, épen maradt jobbkarjával alátámasztotta a töröttet s gyalog ment át a Margit hidon az irgalmasok kórházába.

+

Külön kitérünk a főváros közelharcának idejére. Ebben az időben már a Margit körüti rendházban működik.

Majdnem mindennap más és más légottalmi pincében misézett, hol a házak lakói összesereglettek. Nem egyszer bombák légnyomása falhoz dobta. Hogy tudott ilyenkor beszélni az Istenbe vetett bizalomról! Még rendkívülibb hősiességet tanúsított beteglátogatásaiban. Egyik reggel a hadikórházzá alakított Bár Madas gimnáziumba hívták haldoklókhöz lelkiatyát. Ilyenkor mindig ő volt az első. A Szél Kálmán téren golyók süvítettek. Az éjszaka esett hó még fehér szőnyegként borította az utcákat. Egy ablakon bekopogott és a háziasszonytól lepedőt kért. A lepedő egyik sarkán csücskét kötött, fejére húzta és a lepedő alatt hasoncsúszva érte el a kórházat. Később is még több ízben ment a kórházba, de nem az utcákon át, ahol süvítettek a golyók, hanem a házakon keresztül. Az ajtón bement a házakba s az ablakon és kerten át ment a következő házig, s ugyanígy a kórházig. Egy ilyen alkalommal, mikor már a kórházhoz közeledett, egy orosz katona rálőtt, őt nem találta el a golyó, de az Oltáriszentséget vivő burzát az ezüst tartóval kiröpítette kezéből. Mikor utolsó alkalommal tette meg ezt az utat, a kommunisták a kórház egyik részét már elfoglalták, Alajosunkat az ablakon húzták be az ápolók, a haldoklókat szentségekben részesítette és sikerült még hazajutnia, ugyancsak ablakokon keresztül.

A közelharc ideje alatt és után (mikor a fővárosban ezek és ezek pusztultak éhen) Alajos P. Kriszten Ráfael plébánosnak volt jobbkeze a népkönyha fönntartásában. Nem egy alkalommal gyalog ment Csertőig, honnan mindig élelemmel teli hátizsákkal és táskákkal tért vissza.

A háború után művésznünk tovább folytatta karmesteri teendőit a rend templómban és zeneszerzői munkásságát. Ekkor már gyermekkara és vegyeskara volt. Közben a kommunisták elvették a rendházakat. A budai két rendház ugyan megmaradt a kezében, mert a rendtartomány átvette az esztergomi gimnáziumon kívül a szentendrei gimnázium vezetését. A két rendházba kerültek a tanár és az idős rendtagok. P. Alajos a templom közelében keresett szegényes lakhelyet.

Nehéz időszak volt ez is. A katolikus papság és hitvalló hívek százait, ezreit csukták le. Művésznünk is az áldozatok között volt. Ha azt hitték, hogy tőle egyházi ügyekről nekik szükséges híreket és vallomástételt sikerül kapniok, nagyon csalódtak. Alajosunk végtelenül szerette egyházát, rendjét: sem ígéretekkel, sem fenyegetésekkel nem tudtak egyháza elleni vallomásokat kicsikarni. Tizennyolc hónapi lecsukatása

idején egyik börtönből a másikba került. Nem szeretett saját elviselt szenvedéseiről beszélni. Néha említést tett arról, hogy miképpen kínoztak férfiakat és nőket, s szaviból következtethettünk arra, hogy mindezekben a kínokon ő is keresztül ment.

Emberfeletti erővel viselte el a kínokat. A csodával határos akaraterevével rendelkezett. Egy hosszan tartó kínoztatása alatt lelkében megzenésített egy Szent Ferenc himnuszt, melyet kiszabadulása után lekottázott és megjelentetett.

De bármennyire erős volt szervezete és akaratereje, a börtönben tudóbajt kapott s ezt egyéb bajok, és súlyos betegségek követték. Azért helyezték szabadlábra, hogy ne a börtönben haljon meg. Ez volt 1951-ben. Közel három héten át tartó műtéteken ment át; több ízben biztosra vették, hogy műtét közben fejezi be életét. Erős akarata, élni akarása végül mégis győzött. Miután rendje nem tudott állandó ápolót melléje helyezni, unokahuga vállalkozott az éjjel-nappali ápolásra. Mikor a beteg már lábra állhatott, az utcán kísérte, hogy el ne essen.

Az évek folyamán annyira megerősödött, hogy újra az alkotások útjára lépett. Alkotásai legnagyobbika a Nándorfehérvár Oratorium: Hunyady János Kapisztrán Szent János diadalának zenében és szövegben való remek megéneklése.

A kommunista cenzura a szöveg számos részét törölte, de a szerző ebbe nem nyugodott bele. A szinte halottaiból feltámadt hitvalló művésszel nem mertek szembeállni, aki a Hunyady-Kapisztrán hitvallásoknak meghagyását a történelmi hűségre hivatkozva követelte. Ennek a föllépésnek köszönhetjük, hogy a főszege hitvallást hallhatjuk Hunyady erős, átható hangján:

„Utánam, Utánam, Meneküljön, aki fél, nem bánom a zord halált.

Jézus Szent keresztje véd és megvívjuk a szent csatát.

Hát ne félj és ne aggódj árva had: Van néked vezéred, Jézus az!”

1956 október 22-én mutatták be az Oratoriumot a pestbelvárosi templomban, melynek legtágasabb a kórusa. A hatás óriási volt.

A zenemű végigjárta a világot. Európa országaiból, Délamerikából, Ausztráliából, Ázsiából, sőt Középfrikából is jöttek rendelések.

Noha Alajos atyát ekkor már ismerte a magyar zenevilág, de az Oratorium amerikai kiadása emelte tekintélyét odahaza. Vállalta a központi szemináriumban a zeneoktatást. Nemcsak az Új Ember heti zeneprogramjában szerepelt neve s templomi zenekara, de politikai lapok és egyének is elismeréssel nyilatkoztak róla. Az Egyesült Államokban kétszer volt körúton. Elmehetett Palesztinába is, ahol tanulmányozta az ószövetségi és a mai izraeli zenét és az arab, valamint a keleti egyház zenéjét. Utóbbiit Görögországban.

Ha ezek a kedvezések átmeneti örömet is szereztek neki, nem tudták megszüntetni a kommunista börtönökben és kínoztatások által okozott betegségeit. Majd minden esztendőben átment más és más műtéten. Ezek, ha meg is hosszabították életét, egészségét visszaállítani nem tudták. Emberfeletti erejének köszönhető, hogy beteg is tovább dolgozott. De bekövetkezett az az időszak, amelyről az Új Ember írta: „Egy éve nem vett kezébe karmesteri pálcát. Egy éve kórházak lakója.” A Tát-rában is volt de tátrai levegő sem tudta meggyógyítani. Gége műtétet hajtottak végre rajta, azt követően csak hosszú gyakorlás után tudott tagolva szavakat kiejteni. Még ekkor is vezette énekkarait és fűttszög segítségével dirigált.

Életkedvét, vidámságát, humorát, sohasem veszítette el. Ágyhoz kötve a levelek sokaságát írta, magyar, német, angol nyelven.

Betegség, szenvedésviselés mutatja ki legbiztosabban az emberi hősiességet. Ezen a vonalon P. Alajos szinte utólréhetetlen magasságba emelkedett. Csúpán az utolsó hetek levelezésére hivatkozunk.

Július 19-én írta nekem: „Sándor írta éppen, hogy milyen együttérző szívvel drukolsz értem. Nagyon szépen köszönöm: Az Új Emberben olvashattál rólam. Kicsit ‚circumderunt‘-osan írtak. No még nem tartok ott. A kobalt sugárzás kicsit levett a lábamról, de oda se neki. Ha erőm kevés is, kedélyem jó. Ezen a héten a levélírás a munkám; jövő héten megpróbálom a zongorázást. Nem hagyom el magam. Ha eldőlök is néha, újra összeszedem magam . . .”

Augusztus 3-án, tehát jó három héttel halála előtt felelt levelemre, melyben a többek között említést tettem a szomorú tényről, hogy nekem kell megírnom fiataljainkról a haláluk utáni megemlékezést. A többek között írta: „Hogy Te irod a nekrológokat, az csak jó. Csináld még száz évig és belejössz . . . Itt kutyameleg van. Állandóan 30° Celsius fölött: ilyenkor ágyban lenni, igazán nem álom. Bár még mindig nyitott seb van a torkomon, holnap is varratszedés lesz . . . Ezen a héten női vért kaptam, de majd legényvért kérek, hogy el ne rontsam az alakom . . .”

Ne gondoljuk, hogy akasztófahumor beszél belőle, s hogy betegsége nem volt fájdalmas. Ellenkezőleg 3-4 olyan betegséget viselt el könnyedén, minők közül mi egy alatt is nyögünk. Hogy mennyire a kegyelmi élet lelkiségében élte át szenvedése napjait, idézünk abból a leveléből, melyet halála előtt kilenc nappal írt: „Sándor Bácsinak sokat és sokszor írok, de jól esik ez a kis társalgás. Most is nagyon köhögés hetem volt. Ma éjjel kevés alvás, sok sikító köhögés. Helyette inkább írom ezt a levelet: közben bajaimat és a sok orvosságot a kórházakkal együtt kicsit elfelejttem . . . A sugárzás megjavította a nyelést, a duzzanat elmúlt. A tüdőm viszont eléggé megsínylette a gyógy-tornát . . . Hála Isten, megjött a munkakedvem: megszültem egy francia korált is. A csodához hit is kell. Hol lennék már, ha erős hitem nem lett volna és nem lenne (ő maga húzta alá a mondatot egyenes vonással). Egyetlen hiba: ez a rák néha gondolatomba betör, és ha rövid időre is, de leveri a kedélyem. No, de még Jézus is megborzadt, vért izzadott attól, ami Rá várt. De beszéljünk másról . . .” Leirtuk ezeket a szent szavakat, hogy betegek, szenvedők számára vigasztalást nyújtsunk: nézzenek Alajos atyára, a nagy zeneszerzőre, aki a börtönök kinjait és azok következményeit, több súlyos betegséget elviselt, és ezek alatt csak néha, „rövid időre” veszítette el kedélyét, humorát . . .

Állapota napról napra rosszabodott. Augusztus 22-én írta egy volt apáca (aki most is ápolónő) „Alajos atya egyre rosszabbul van. Az éjszaka Márta (unokahuga) bevitte a kórházba. Nemcsak tbc-je van, hanem annál sokkal súlyosabb betegsége is, mely a szervekben is kiható. A tüdejének most olyan kevés a légzőfelülete, hogy valószínű egy gépmetszéssel kell majd segíteniök, hogy meg ne fulladjon.”

Augusztus 29-én sürgönyözte unokahuga, hogy aznap „a jó Isten az örök életbe hívta Lojzi Bácsiját.”

Ha a kommunisták nem teszik tönkre Tamás Alajos egészségét, Bartók, Kodály után talán ő lett volna a világhírű magyar zeneszerzők harmadika.

Alajos atya az Úr Jézus lelkiségében viselte el kinjait. Az Egyházért elviselt szenvedése következtében fejezte be idő előtt életét: helye a vértanúk között van. Hősi példája hivatva van arra, hogy nemzedékeket neveljen.

P. Király Kelemen OFM

P. ANTAL JÁNOS EMLÉKÉNEK

(1892 — 1967)

1967 május 1-én föltiszt. Antal Jánost, a Szent Istvánról nevezett magyar szalézi rendtartomány exprovinciálisát a piemonti Piosascoban örök nyugalomra helyezték. Temetése magyar sorsát tükrözte. Őt magyar szalézi pap és három magyar szalézi nővér állta körül sirját, hogy imájával lerója iránta halálját és kegyeletét. Ezen a földön küzdelmes sors jutott osztályrészéül. Talán erre való tekintettel kímélte meg a jóságos Isten az öregkor súlyos keresztjétől, a hosszú szenvedéstől.

A római Jézus Szíve bazilika volt utolsó apostoli arénája. Innét küldte el hozzám utolsó üzenetét. „Fáradt, öreg ember vagyok, — írja január 10-én kelt soraiiban. A karácsonyi hangulatot legföljebb a szentmisében éreztem; a folytonos gyóntatás vissza-visszarántott az élet szomorú szürkeségébe.” Haláláig hű maradt ahhoz a vonalhoz, amelyen mint lelkigyakorlatok és népmissziók népszerű szónoka és keresett gyóntatója annyi sikerrel és oly nagy buzgósággal járt.

75 évet adományozott neki a jó Isten. Az éveknek ebből a hosszú sorozatából 41 évet töltött magyar földön. A többi külföldön, részben Olaszországban, részben Spanyolországban. 1920-ban jött vissza Spanyolországból a nyergesújfalu gimnáziumba. A 16 évi távollétet nem sínylette meg sem a fizikuma, sem a szelleme. Veszprémi tájszólásának zamatjával, a parasztsors törőlmetszett dinamikájával és lendületével, valamint a külföldről hozott tökéletes olasz, spanyol és latin nyelvtudásával csakhamar magára vonta környezetének a figyelmét. Fialos temperamentumával és bámulatosan kicsiszolt modorával mindenkit megigézett. 1924-ben a rákospalotai Clarisseum igazgatójává nevezte ki generálisra. Ettől a naptól kezdve a Clarisseum az egész környéken fogalommá vált. A szalézi szellem napról napra erősebb fényben sugárzott ki a városra, majd az egész országra. Rögtön felismerte a sajtó roppant jelentőségét. Hallatlan erőfeszítéssel és nagy áldozattal, nem részvényekkel, hanem kizárólag jó szívek adományával létre hozta a Don Bosco Nyomdát. A nyomda Orsenigo Cesare pápai nuncius áldásával a Sz. István Társulat és a Korda mellett csakhamar az ország harmadik nagy katolikus nyomdájává nőtt. A Szalézi Értesítőt, Don Bosco magyar nyelvű szócsovét, havonként 10.000 példányban küldhették szét az egész országban. Az ifjúsági könyveket és a lelki élet könyveit pedig szinte addig a percig ontotta, míg a kommunista rendszer az Államvédelmi Rendőrség szolgálatába nem állította (1950). A Don Bosco Nyomda utolsó nagy és átfogó apostoli hivatásának a fatimai Szűz üzenetének a terjesztését tekintette. Antal János ugyanis fogadalmat tett a második világháború folyamán, hogy ha a fatimai Szűz megvédi a nyomdát a bombázások és az ostrom szörnyűségeitől, a nyomda az Ő dicsőségét és hatalmát fogja hirdetni. Ezzel a hatyudallal az ajkán került a Don Bosco Nyomda új gazdája birtokába és lett a szalézi, valamint a magyar katolikus gondolat elnémult harangjává.

A magyar szalézi rendtartomány 1929-ben emelkedett az önálló tartományok sorába. Négy év múlva, 1933-ban Antal János vette át a fiatal tartomány sorsának irányítását. Mint első magyar tartományfőnök 15 éven át vezette a provincia kis hajóját. Részben csendes és békés vizekben, részben nagy viharokban. Megláthatta a tartomány gyors és erőteljes fejlődését: mint bontakozott ki szinte az egész országot benövő fává. Egymásután létesültek a tanuló- és az iparos-tanonc ifjúságot befogadó intézmények (Esztergomtábor, Szombathely, Újpest, Balassagyarmat, és Magyaróvár), Nyergesújfalún az első nyilvános jogú gimnázium, majd Tanakadjon a rend novíciátusa, Mezőnyáradon a filozófiai, Péli-földszentkeresztben (Esztergom vm.) a teológiai studentátum. Amikor 1938-ban az Euharisztikus Kongresszus alkalmával az akkori egyetemes rendfőnök, Don Ricaldone Péter, Magyarországra látogatott, a rövid idő alatt létesült intézményekben egy nagy jövőt ígérő szilárd alapot sodálhatott. De az Isten országában más törvények érvényesülnek, mint a természet rendjében. „Nem az számít, aki ültet, sem az, aki öntöz, hanem csak Isten, aki a növekedést

adja" (1 Kor 3,7), és aki megengedi, hogy az ellenséges ember belegázoljon az érő vetésbe és minden ígéretes reményt letaposson és tönkretegyen. A nyilas éra előszele volt a „gyalázatos pusztulásnak”. „Ott dült, ahol nem lett volna szabad” (Márk 13,14), az emberiség egyetemes szentélyében. Angelo Rotta pápai nunciussal karöltve a biztos halál elől menekülő zsidók ezreit mentette, vállalva érte a testi-lelki kínzást és minden következményt. Az orosz megszállás és az új kommunista rendszer már a *quotidie morior* sejtelmével töltötte el. Mégis próbált menteni, ami menthető. A megmaradt roncsokból rendtársainak legalább átmeneti otthont igyekezett teremteni. A lehető legkisebb lelki megrázkódtatásokkal át kellett vezetni őket az új és sok ismeretlent tartalmazó államrendszerbe. A politikai menekültek elől most sem zárhatta be a rend ajtajait. Schlachta Margit épügy menedéket talált a rend távolabbi házaiban, mint a később kivégzett Vezér Imre pálos atya . . . A neveléssel foglalkozó intézmények felett a rendszer már meghúzta a lélekharangot. Meg kellett ragadni az utolsó mentődesszákát: gyorsan átállni a lelkipásztori síkra és a rendtársak nagy részét önállósított plébániákon és lelkésziségeken elhelyezni.

1947-ben, a Mindszenty bíboros-hercegprímás által meghirdetett Mária-évben a magukat még katolikusoknak valló képviselők kis csoportjának ő tartotta a Parlamentben a lelkipályasági beszédet. Ugyanebben az évben a Rend 16. Egyetemes Káptalanján még képviselhetette a magyar tartományt. Még leadhatta a világ minden részéből összegyűlt rendtagok előtt az S. O. S. vérszeleket. Még anyagi és lelki támogatásért nyújthatta ki remegő kezét. De amikor visszatért hazájába, már süllyedő hajón érezte magát. Jobbnak látta a kormányrudat 15 év után utódjának a kezébe adni. 1948 nyarán sikerült átszöknie a határon és Torinoba jutnia. Itt jutott tudomására, hogy rendjét a Rákosi-rendszer halálra ítélte. A 200 rendtagot számláló tartományt feloszlatták, a rendházakat elkobozták, a rendtagokat részben szétszórták, részben bebörtönözték. Földi életünket bőven tartkítják és szomorítják fájdalmas események. De amikor egy nagy mű, mondjuk mesterműünk porbaomlása előtt állunk, egész lényünkön átremeg a megsemmisülés bénító érzése.

És ime, az eseményeknek ezt a drámai feszültségét használta fel a jó Isten, hogy Antal János személyében felmagasztalja a történelem sülyesztőjében egyelőre lebukott magyar szalézi tartományt. 1952-ben a Rend 17. Egyetemes Káptalanja őt választotta meg a Rend egyetemes lelkiigazgatójává. Az alig 35 éves magyar rendtartomány széleslátókörű és tapasztalt ex-provinciális a Rend egyetemes Rendfőnökévé került, hogy mint a Rend harmadik helyen álló vezetője 22.000 szalézi rendtag sorsába szóljon bele atyai irányításával. Beutazza az egész Európát és Amerikát, és mindenütt magasra tartja a rendi és magyar elhivatottságának zászlaját. — 1956-ban kitört a forradalom. A felnőttek és az ifjúság százazrei szöktek át a szabad világba. A Bécs-környéki táborokban felgyülemltek a lelkiileg lerongyolódott magyar ifjúság. Egy percig sem habozott a Rend gallipoli intézetét megtölteni velük. És nem habozott azokat a fiatal levitákat az oltárhoz segíteni, akik 1950-tól 1956-ig a gyárak és üzemek „normás” légkörében sem vették el sem papi, sem szalézi hivatásukat.

1966 április havában Rómában összegyűlt a Rend 19. Egyetemes Káptalanja, hogy új kapukat nyisson a Rend történetében. Erre a nagyfontosságú Káptalanra P. Antal János már csak beteg testét és imádságos lelkét vihetette. Erejéből annyi sem futotta, hogy megvárta volna a Káptalan végét. Lemondását az Egyetemes Káptalan tagjai együttérző szívvel tudomásul vették. Egy évet Cumianában pihent. De visszakivánczolt az aktív életbe és a gyóntatószékbe. A római Termini állomás mellett fekvő Jézus Szíve bazilika lett utolsó állomása. Don Bosco innét segítette át hűséges fiát az örökkévalóságba. A napi 4-5 órai gyóntatás a súlyos érzelmesedésben szenvedő szervezetet sírba döntötte.

Csösz (Veszprém vm.) szülőttjét húsból és vérből való rokonai közül csak egy élő nővére gyászolja, akit a jó Isten az Isteni Szeretet Lányai közé hívott. Annál nagyobb a száma azoknak, akik lelki rokonságban álltak vele. 19 évet élt Olasz-

országban, 4 évet Spanyolországban. Az Isteni Gondviselés sok lelket sodort a közelébe. Valamennyi kisebb-nagyobb fokban megérezte igaz természetfelettséggel telített egyéniségének kisugárzását. Személye és műve szervesen belenőtt az első világháború utáni magyar szalézi rendtartomány és magyar katolicizmus történetébe.

A Jelenések Könyvének égi szózata arra hívja fel az Úrban elhunytakat, hogy „pihenjék ki fáradaimaikat, mert tetteik elkísérik őket” (14, 13). Halottunkat is elkísérték a tettei. És jogcímet adnak neki az örök és boldog pihenésre, Annak az ölében, akiért feláldozta 75 évét. R. i. p.

D. S. V.

DÁM INCE OFM

(1909 — 1967)

Mielőtt Ince atya életrajzát megírom, fohász tör ki szívemből: Háromnegyed év alatt három Páterünkől kellett búcsúznunk. — Urunk, legyen meg a Te akaratod, azonban arra kérünk, ne engedd, hogy gyér sorainkat a haláltestvér tovább ritkítsa. *Egynileg számomra fölötte visszas a helyzet: nekem az öregnek kell megírnom fiatalok életrajzát (két utolsó halottunk újoncnövendékem volt). Nem azt kérdem, Uram, mi lesz velünk, hanem mi lesz a szent ügyekkel, amelyeket nekünk kell megvalósítanunk . . .*

Ince atya halálával rendkívüli érték hullott le a magyar égboltról.

A horvátországi Bosna-Brodon született 1909 júl. 30.-án. Atyja mint magyar vasutas ott teljesített szolgálatot. Iskolás volt, mikor atyját Pécsre helyezték; itt a ciszterciák gimnáziumában végezte tanulmányait. 1927 aug. 27.-én a Kapisztránus ferences rendtartomány szécsényi újoncházában öltötte magára Szent Ferenc ruháját. A bölcsélet elvégzése után a Pázmány egyetemen végezte a teológiát és szerzett bölcséleti és egyházi jogi doktorátust. Három időszakba tömörítjük gazdag papi életét.

a.) **A tudományok munkása.** Papszentelése után a provincia több kolostorában, plébániáján működik; szabad idejében folytatja tudományos kutatásait, s kezdi el cikkeivel irodalmi tevékenységét. Hamarosan átveszi a „Magyar Barát” c. havilap szerkesztését, s egyidejűleg széles skálában indítja el tanulmányait. Schrotty Pál tartományfőnökkel és Szedő Dénes páterrel megindítja „A lelkiélet ferences mesterei” című könyvsorozatot. Nemcsak hogy Ő végzi a 29 kötetre emelkedett sorozat kiadási munkáinak legnagyobb részét, de kilenc kötetet maga írt. Még három könyvsorozatot indít el: „Gyöngyösi könyvek”; „Magyar Kat. Néprajzi könyvek”; „Pax et bonum”. Ő Szent Bonaventura és Duns Scotus hittudományi és bölcséleti munkái szaktudósa. Több kisebb-nagyobb tanulmányt írt róluk. Értékesek az Eucharisztiairól, a Szent Szűz tiszteletéről írt cikkei. Legértékesebb művének a „Ferences szemmel” (362 1.) c. kötetet tartom. E munka elolvasása meggyőz arról, hogy Ince atya helye Magyarország nagy teológusai, filozófusai között van.

Magyar folklórista is volt. Ilyen irányú tanulmányai: „Egyház és népiség”, „A népi gondolat szerepe a magyar társadalom nevelésében”, „A Szentírás nyelve”, és a nagyon elterjedt könyvecske: „Szállást keres a Szent Család”. A magyar barátok nagyjai közül főleg Temesváry Pelbárt érdekelte. „Magyar Áhitat” c. igen tartalmas imakönyvét sok ezer példányban forgatják ma is az otthoniak. Amerikai rendtársai 1959-ben újra kiadták Roeblyingben, ahol ma is kapható.

Tudományos nívójú tanulmányai nemcsak a Magyar Barátban jelentek meg, hanem a Katolikus Szemlében, a Papi Lelkiségben és más lapokban is. Valósággal öntötte cikkeit. Míg másoknak hónapokig tartó munkát jelent egy-egy tanulmány elkészítése, addig ő azt legfeljebb két délután vagy este tökéletesen megírta, hozzá mindenki előtt érthető, folyékony, zamatos, tiszta magyarsággal, csodálatos finomsággal és érthetően tudta előadni a legmélyebb teológiai-bölcséleti igazságokat. Példának em-

Írtjuk a „Ferenccs Szemmel” c. kötetéből Prohászka jellemzéséről írt hosszabb tanulmányát (273-308 lapok), Istennek emberré levése súlyostermészetű teológiai kérdését tárgyalja Duns Scotus lelkiiségében, amely tanítást Prohászka is vallotta. Ince atya a 291-92 oldalakon a főnséges tanítást olyan világosan tárja fel, hogy az egyszerű olvasó előtt is tisztán áll az elgondolás: ha nem lett volna bűnbeesés, „Krisztus, a mindenség királya”, akkor is megtestesült volna.

Felsorolásunk természetesen hézagos: csak otthon tudnánk összeállítani Ince atya tudományos tevékenységét.

b.) **Fogságban.** Dám Ince otthon élte át a II. világháború borzalmaival és a háborút követő keserves esztendőket. Rendi körök szeretnék volna Róma számára megnyerni. Annak lehetősége, hogy a Rend központi Teológiáján, az „Antonianum”-ban, vagy különféle tudományos bizottságokban (így a P. Balić által vezetett Academia Mariana Internationalis-ban) munkálkodhat s egyúttal elmélyítheti tudását, legyőzte félnék természetét s vállalkozott a kalandos útra. 1948 decemberében indult útnak. A határon át is jutott, azonban vöröscsillagos katonák kezébe került Kaproncán. Kiszabadulása után Athenből írt leveléből tudjuk szenvedése történetét. Kaproncán egy hónapig volt börtönben, Többen próbáltak a foglyok közül átszökni Győrörszágba, azonban a görögök a szökevényeket kegyetlenül visszavarták, s természetesen ezután súlyos büntetésben volt részük. Ince atya mindezek ellenére 1950 április 17-én megkísérelte egy kis csoporttal együtt a szökést, de a megáradt határfolyón nem sikerült átjutniok. 13 napi sötétzárka jutott neki osztályrészül. Június 7-én újra nekiindultak a határnak, ez alkalommal nemcsak sikerült átjutniok a határon, de szerencsésük is volt, mert egy amerikai bizottság értesült a görögök irgalmatlanságáról és kieroszakolta, hogy emberségesen bánjanak a határon átszökő emberekkel és segítsék őket, hogy más országokba eljuthassanak. Ince atya szerbiai fogságának idején nagy vigasztalást jelentett fogolytársai számára, kik kiszabadulásuk után erről megemlékeztek: titokban szerezett kenyérrel és borral az esti homályban deszkaágyon mutatta a szentmisét és áldoztatta őket . . .

c.) **Rómában és Amerikában.** Ince atya eljutott az atheni püspökhöz, innen megszerezhetett levelet Rómába a rend főelöljárójához és hamarosan el is jutott az Örök Városba. Hosszú időbe telt, míg egészsége némileg helyreállt és dolgozhatott. Ince atya nagyjából csak magyar vonalon munkálkodott. 1952 májusában Dr. Schwarz Elemér cisztercita egyetemi tanár és Dr. Zágon József, a menekült magyarok „apostoli vizitátora” megalapították a „Magyar Katolikus Tudományos és Művészeti Akadémiát”. Ebben Ince atya hamarosan mint az akadémia titkára végzi a munka legnagyobb részét. Emellett elkezdte irodalmi tevékenységét. Ezek közül kiemeljük Temesváry Pelbárról írt terjedelmes tanulmányát, melyet a Corvina nevű folyóiratban olasz nyelven jelentetett meg; 1953-ban pedig Balić Péter „Academia Mariana” sorozatában latin nyelven jelentett meg hosszabb tanulmányt „Szűz Mária tisztelete Magyarországon” címen; a harmadik 1955-ben kiadott 114 oldalas kötetecske: „A Szeplőtelen fogantatás védelme Magyarországon, a Hunyadiak és Jagellók korában.” Aki kezébe veszi e két tanulmányt, a gondos és teljes bibliográfiából és a magyar kódexekről, amelyekre Ince atya hivatkozik, azonnal látja, hogy a tanulmányok vérbeli tudós művei.

Közben egyéb tudományos bizottságokban is dolgozott. Amerikai vonatkozásban megemlítem, hogy ő állította össze az új magyarnyelvű „Nagyheti szertartásokat”, amely munkát 1956 elején magam adtam nyomdába és küldtem szét az amerikai magyar plébániákra.

Ince atya ebben az időben maga is ájtott a rendtartomány amerikai kommisszáriájába. Éveken át a Szent Bonaventura egyetemen tanított és végzett kódex-kutatási munkákat. 1965-ben a dewitti lelkigyakorlatos ház főnöke, de a felelősségteljes munkát csak egy évig bírja, noha a kiesfekvésű terület rövid ideig jótékony hatást gyakorolt rá. Ha néha-néha Szent Bonaventuráról, Duns Scotusról esett szó, fellángolt

a lelke. De csak percekre. Elfáradt, megviselt teste, szervezete nem bírta a mozgalmas amerikai életet. 1966-ban a roeblingi anyaházba vonul vissza, ott tölti hátralévő életét. Még ilyen körülmények között is több ízben éri szívizólhűdés. Kórházi kezeléssel, ápolással meg-meghosszabbítják életét, de június 20-án a haldoklók szent-ségének felvétele után átköltözött az örökkévalóságba.

P. Mandl Maximus provinciálhelyettes méltatta érdemeit, végezte el a gyászmisét holtteste fölött és helyezte a komisszáriát roeblingi közös sírhelyébe. — Ince atya: Sokakat vezetett az isteni igazságokra, az örök világsággy fényeskedjék Neked!

Király Kelemen OFM

FERENCZY IPOLY OFM

{1908 — 1967}

Rendkívüli életpályájából a fontosabb körülményeket emeljük ki.

Miskolcon született, hol atya MÁV tisztviselő volt. A nográdmezei Szécsényben vette magára Szent Ferenc ruháját, 1925 szept. 11.-én, a következő évben tette le az egyszerű fogadalmakat, majd három év múlva, 1929-ben az ünnepélyes fogadalmakat. A rendbe azzal a komoly szándékkal lépett, hogy misszionáriusként szenteli életét Istennek.

Ez a vágya annál inkább teljesülhetett, mert a Kapisztránus provincia nagynevű tartományfőnöke, P. Oslay Oswald 1929-ben Kinában missziót vállalt, s Ipoly a teológiát Rómában végezte, hol egyben előkészült missziós hivatására is. Rómában szentelték pappá 1931 Júl. 26.-án. Egy jó évet otthon töltött, miközben megnyerte a szatmári irgalmas nővéreket arra, hogy missziók segítségére legyenek. 1932 - 1933-ban rendkívüli szorgalommal sajátította el a kínai nyelvet s hamar beállhatott a missziós munkába. Hunan tartományban volt a misszió, melyet előzőleg tiroli és amerikai ferences hithirdetők vezettek, vajmi kevés eredménnyel. A magyar barátok nagyobb lelkesedéssel munkálkodtak a szikes területen. Ipoly atya hat helyen misézett felváltva; tanított gyermekeket és felnőtteket és készítette elő őket a keresztségre. Plébános, sőt esperes volt. Egy ideig kínai iskolában tanította az angol nyelvet. A magyar ferences hithirdetők eredményes munkájuk elismeréséül az Egyház 1938-ban a missziót „Apostoli Prefektúra” rangra emelte. Lombos László volt az első apostoli prefektus; Ipoly atya 1946-ban a prefektus helyettese lett. P. Lombos 1948-ban azzal a szándékkal ment Magyarországra, hogy teológusokkal és testvérekkel térjen vissza. A misszió vezetése végleg Ipoly atyára maradt, mert a háborús időben Lombos prefektus nem térhetett vissza. A méltóságból vajmi kevés rész jutott neki osztályrésztül, de annál több, a szenvedésből. Átélték a japán-kínai háborút; rablók garázdálkodásait, végül pedig a kommunista uralomrajutást. Ipoly atyának jutott ki a legtöbb megpróbáltatás. Egy katekétája Judás szerepére vállalkozott. Veréseit Ipoly atya a legnagyobb türelemmel viselte, s a végén csak annyit mondott: „megbocsájtok”. A kommunista módszerben kínoztatásokkal vallatták; sokáig külön cellába zárták. Ameddig együtt volt a misszió atyáival, testvéreivel, kitartásra, szenvedésvállalásra buzdította őket. Végül, 1952-ben mindent elvettek tőlük és a határon áttették őket. Egy éven keresztül a hongkongi misszióban várakoztak, amíg az Egyesült Államokba való beutazási engedélyt megkapták.

A missziós tevékenység után nehéz volt az amerikai életkörülményeket és lelki-séget megszoknia. Először a newbrunswicki plébánián működött, majd átvette a kanadai Winnipegben a magyar plébániát, később a Szent Imre plébániát Milwaukeeban, 64-től kezdve pedig a Sz. József plébániát Flinten. Mindenütt alkotott: Milwaukeeban a plébánia épületet nagyobbította; Flinten a templom belsejében külsejében eszközölt szükséges átalakításokat; a templomalatti pizkos pincét remek gyülesteremmé változtatta át. A hívek hamar megszerették, hiszen látták, hogy a plébánia jövője s a hívek lelkiiségének emelése egyedüli célkitűzése.

P. Ipoly élete folyamán egy napig nem volt beteg; vasszervezetéről azt lehetett gondolni, hogy a száz esztendőttől él. Azonban egyszerre tört le. Kínában kaphatott valami betegséget, amely mindkét veséjét tönkretette. Mikor betegsége komolyságára hívták fel figyelmét, azt mondotta: „Ha a jó Isten ennyi időt adott szolgálatára, legyen áldott érte, és legyen az ő szent akarata.”

Az orvostudomány előtt titok, hogy miképpen élhetett vese nélkül ennyi ideig. Három esetben csupán napokat, órákat adtak neki, de utána mindig hazakerült. Acélszervezete lelegyőzte a kórt, ha nem is nyerte vissza teljes egészségét. Nehéz volt az az időszak, amelyben érzéketlenné vált az evilági és a természetfeletti életre. Utolsó időszakában, mikor a vég felé közeledett, nyerte vissza a természetfeletti gondolkodást és kérte, hogy naponként áldoztassák meg. De még abban az érzéketlen állapotban is mindig emlegette: engedjenek híveim közé. Április 9.-én esett újra össze és vesztette el eszméletét: a kórházban az orvosok azt mondták: legfeljebb órákig él, de csak a rákövetkező pénteken kezdődött el agóniája és csak harmadnap, 16.-án fejezte be alkotásokban, küzdelmekben, szenvedésekben teli életét.

Ifjú korától kezdve rendkívüli komolyság jellemezte; tétlenséget, pihenést nem ismert; életében, szenvedéseiben panaszszó nem hagyta el ajkát. Ha kérdezték betegségében: *hogyan van? mindig azt felelte: jobban. Külső magatartásában merevnek látszott, merevsége társalgás közben hamar fölengedett. Amit a hívek nagybecsültek benne: plébániai piknikeken, vacsorákon nemcsak a munka nagy részét végezte, de nem volt asztal, amelyet fel nem keresett volna, közvetlenül elbeszélgetve a hívekkel. Együtt érzett a hívekkel, azok minden ügyesbajos kérdése érdekelte. Emelte bennük a katolikus öntudatot s az ezeréves magyarság történelmi és kulturértékeit. Tartalmas szentbeszédeiért mind az idős magyar hívek, mind az angolul beszélő fiatalok áldották. Különböző Ottaviáni bíborshoz hasonlóan konzervativizmus jellemezte. Az egyház liturgiai változásait az előírásoknak megfelelően megvalósította, de lélekben a változások sok önlegyőzést jelentettek számára.*

Ipoly atyánk, egykori noviciusom, Szent Pállal mondhatod: Pályafutásomat bevégeztem, hitemet megtartottam, s várom, hogy az irgalmas Isten megadja az örök élet koronáját.

Holttestét rendi előjárója Roebingbe (N.J.) szállíttatta, hol a Kapisztrán Sz. Jánosról nevezett rendtartomány közös temetőjébe temették el.

Király Kelemen OFM

FOLBA JÁNOS

pápai prelátus, tábori főesperes

1909-ben kezdte meg működését a hadseregben. Esztergomi főgyőházmegyei pap volt. Számos katonai és egyházi kintünetés tulajdonosa. A tábori lelkesítő karba lépése után a honvéd-lelkesítő szolgálat összes területét bejárta és mindenütt kintünt nagy értékeivel és eredményeivel: a kórházakban, a tanintézetekben, a csapatoknál, a tábori püspökségen, háborúban és békében egyaránt. Az azonosági szám bevezetése világviszonylatban az ő nevéhez fűződik. A kis alumínium lapra bevéssett hét szám tökéletes biztonsággal igazolta az akármennyire szétroncsolt testű elesett katona személyazonosságát. Még 88 éves korában is a világ minden részében szétszórt magyarkkal levelezett, mert sokan fordultak hozzá lelkiismereti kérdésekkel is.

Közkezdveltségének és nagybecsültségének titka: lelki nemességének, nagy szaktudásának, széles műveltségének, fáradságtalan munkáságának és kedves szerénységének kisugárzása. A rendszerváltozás után 1948-ig még ő a tábori püspökség vezetője. Beosztottjaival rengeteget dolgozik azon, hogy háborúban elesettek és eltűntek adatait összegyűjtse.

H. I.

VARGA FERENC
csorvási plébános

„Áldjátok tűz és hőség az Úrat
Dicsérjétek és magasztaljátok Őt mindörökké” (Dn. 3, 66.)

E sorok olvashatók gyászjelentésén. Május 23-án Békéscsabára akart menni kezelő-
orvosához. Bement a garázsba, hogy kihozza a kocsit. Az autó belső terében nyílt
benzines kanna volt. Cigarettrára gyújtott, a benzin felrobbant. A garázs szűk volt és
a kocsit nyitott ajtaja elzárta előle a menekülés útját. Mire az égő kocsit kihúzták
és őt menthették, már súlyos égési sebeket szenvedett. Főleg a feje és a melle
égett össze. Szemei kiégtek, fülének a fele, orrának a puha részei leégtek. A csa-
bai kórházba szállították. Esmélethez tért és káplánjánál épületesen elvégezte szent-
gyónását és elmondotta azt is, miként történt a baj. A gondos kezelés ellenére egy
hét múlva május 31-én meghalt. Varga plébános Dunántúlról került az Alföldre, a
nagyváradai egyházmegyébe. Szíve azonban mindig a Dunántúl maradt. 90 éves
édesapja ép nála volt, mikor a szerencsétlenség történt. Plébániája a kolostorukból
kiüszött apácáknak menedékhelye volt. Autóját is főleg azzal a céllal szerezte, hogy
kis háztáji gazdasága terményeit Csabán értékesítse és a nála lévő nővérekről gon-
doskodhasson. Szülőfalujában, Kapuváron temették június 2-án.

Marosi László

LASÁNSZKY GYULA

helyettes esperes, berzéki plébános

A háztartását vezető nőver írja róla: „Nagyon szigorú és komoly ember volt.
Szentéletű. Szentmiséje után télen — nyáron egy-két óráig végezte hálaadását. Talán
azért élvezhettem én is azt a békét, mely csak az istenszeretők osztályrésze.”

Nov 18-án még rendesen elmondta szentmiséjét, 11-órakor iskolába ment, de
a gyermekeket hazaküldte, mert rosszul érezte magát. Másnap vasárnap reggel holtan
találták ágyában.

Nagy Szentlélek-imádó volt. Rengeteg kézirat maradt hátra. Nappal irt, éjjel
imádkozott. Azt szokta mondani, ha tíz kezem volna, akkor sem tudnám leírni gondo-
lataim a Szentlélekről. Hadd álljon itt egyik legkedvesebb imádsága:

Veni Spiritus Sancte — sanctifica me!
Veni Spiritus Sapientiae — trahe me!
Veni Spiritus Intellectus — illumina me!
Veni Spiritus Consilii — admone me!
Veni Spiritus Fortitudinis — robora me!
Veni Spiritus Pietatis — laetifica me!
Veni Spiritus Scientiae — doce me!
Veni Spiritus Timoris Domini — custodi me!
Veni Spiritus Paraclite — consolare me!
Veni Spiritus Veritatis — reple me!
Veni Spiritus Sanctae Disciplinae — rege me!
Veni Spiritus Adoptionis Filiorum Dei — libera me!
Veni Spiritus Promissionis — confirma me!
Veni Spiritus Pacis — da mihi tuam pacem. Amen!

AZ ÚJ HOLLAND KATEKIZMUS

A katekizmus aránylag új jelenség az Egyház történelmében. Igazában a reformáció szülöttje, legalább is mai formájában. Afféle reactio a hitújítók támadásaira. S egyben önmagába-szállás: az Egyház lelkiismeretvizsgálása: hányadán is állunk hit és erkölcs dolgában. Mielőtt azonban rátérnénk a holland katekizmus méltatására, nem árt, ha rövid áttekintést adunk magának a katekizmusnak a történetéről és alakulásáról.

A) Történeti háttér

1. A katekizmus kezdeti korát talán ezzel a szóval jellemezhetnénk legtalálóbban: a „depositum fidei”, a hitletétemény kis kézikönyveinek a kora. Ezekben a kézikönyvekben, katekizmusokban, röviden az egész hit — és erkölcsant megtaláljuk: dióhéjban. Útmutatók hit és erkölcs dolgában. Az Egyház tanításának zsebszótárai. Éppen ezért rövidék és rendkívül szabatosan vannak megfogalmazva. Teológia: közhasználatra. Ez a gyakorlatban a hitújítókkal való vitatkozást jelentette. Ezek közé a katekizmusok közé sorolhatjuk Bellarmin, Canisius és később Bossuet katekizmusát.

2. A következő „kor” a szisztematizálás, a rendszerezés kora. A hangsúly egyre jobban a logikus felépítésre és az ész hegemoniájára tolódik el. A logikus felépítés teljesen kiszorítja a lélektani és egyéb pedagógiai szempontokat. Sok katekizmus kimondottan a kezdődő, majd divatos racionalizmus és kanciánizmus hatását árulja el (végnélküli felosztások, definíciók). Így pl. sok francia és német katekizmus esetében. De ennek az ellenkezőjére is van példa: az élményre tapasztalatra és cselekvésre építő romantikus katekizmus.

Az ilyen és hasonló kézikönyveket jellemzi még, — hogy csak egy-két példát említsünk, — a dogma és morális teljes szétválasztása; a lélektani szempontoknak a kifejtésben és az anyag csoportosításában való szinte teljes mellőzése, Krisztusnak, az Egyháznak és a szentségeknek igen sokszor csak mellékes szerep jut: hiányzik a krisztocentrikus gondolat; az Egyház nem egyéb jogi alakulatnál; a szentségek mint a kegyelem „eszközei” az utolsó helyre szorulnak. Nem csoda tehát, ha a lelkipásztori szempontok is hiányzanak a teológiai kérdések tárgyalásában.

3. A felsorolt hiányok más területen is éreztetik hatásukat, mindenekelött az egyes témák tárgyalásánál megnyilatkozó kirívó aránytalanságban. Bossuet még csak hagyján, mikor 9 fejezetet szentel a gyónásra és csak hatot

az Oltáriszentségre. Az azonban már elgondolkoztatóbb valami, ha pl. az egyik újabb spanyol katekizmusban (1944, Bilbao) 14 kérdést találunk a keresztteljárásról, 22-öt a bűntudatra vonatkozólag és csak hármat a szentségről! Vagy pl. a baltimori katekizmus 12 teljes lapon ismerteti a hierarchiát, de csak 5 sort juttat az Egyháznak, mint Krisztus misztikus Testének. A morális jobbára a bűnök különböző fajairól, módjáról ad részletes információt s az ellentétes erényekre már sem hely, sem idő nincs. Így még a magyar Katekizmusban is (Budapest, 1939) 5 kérdés foglalkozik a szemérmelenséggel (azaz az egész hatodik parancsról szóló fejezet) de a tisztaságot meg sem említi.

4. A „hagyományos” beosztás szinte dogmává lesz ezekben a katekizmusokban: Mit kell hinni? Mit kell tenni? (A valóságban azonban a legtöbb katekizmus csak arról szól: mit nem szabad tenni) A szentségek (mint az üdvösség „eszközei”).

5. Azt már nem is kellene megemlíteni, hogy a hit szociális jellege, vonatkozásai, valamint az Egyháznak a világhoz, nem keresztényekhez, a „profán” valósághoz való viszonya, szerepe szintén hiányzik ezekből a művekből. Annál több szerep jut a túlzott apologetikának. A katekizmus kihangsúlyozza ugyan a Szentírást, mint a hagyomány mellett a kinyilatkoztatás legfőbb forrását, de ezzel el is intézi a Szentírást. A hagyományra pedig egyedül a 4. századbeli latin egyházatyákat hozza fel tanúként!

Egyszóval: egy sztatikus, szigorúan körülhatárolt jogi kép bontakozik ki előttünk ezekben a katekizmusokban. Minden biztos, mindent tudunk, csak végre kell hajtani. A második vatikáni zsinaton a püspökök sokat emlegették a klerikálizmust, triumfálizmust és juridizmust, azaz: az Egyház túlságosan belekényszerült egy jogi sémába; a keresztények lenézően gőgösek, mintha már övék volna a világ és a történelem; és az Egyház nagyon is a papság képére és hasonlatosságára van formálva a hívők köztudatában. Ez a hármas hiba a katekizmusban is megtalálható. Az európai keresztények talán már megszokták és nem érezték annyira; a missziókban, főleg civilizált országokban működő misszionárius azonban lépten-nyomon tapasztalta, milyen lélektoni hatása van az ilyen szellemű katekizmusnak.

Szerencsére nem mondhatjuk azt, hogy éppen ez a fajta katekizmus volt a hagyományos, azaz hogy ez felelt volna meg legjobban az Egyház két-évezredes szellemének. Ez már csak azért sem igaz, mert mint mondtuk, a katekizmus meglehetősen új fenomén az egyháztörténelemben. Az egyházatyák korában másként festettek az akkori „katekizmusok”. Vegyük pl. jeruzsálemi szent Cirill klasszikus katekizmusát (PG, 33), vagy Mopszuesztai Teodor szép katekétikai homiliáit (a vatikáni nyomda kiadásában!). Ez utóbbi 160 lapon Krisztusról beszél; a keresztségnek 140 lapot szentel; a szentmise 145 lapot kap és a többi titkokra is jut még 160 oldal! Mindenesetre nagy a különbség a régi és a protestantizmus utáni katekizmusok között.

B) A holland katekizmus

1. A holland katekétikai mozgalom

1945-ben „Hitoktatásunk” (Ons Godsdiens Onderricht) címmel egy alig 36 lapos könyvecske jelent meg Hollandiában. A könyv egyszerű nyelven, de céltudatos biztonsággal jelöli meg az új, korszerű hitoktatás irányait:

a) A módszert alkalmaznunk kell a megváltozott körülményekhez és az újkor igényeihez. b) A tartalomnak is módosulnia kell. El kell tűnni katekizmusainkból a túlzott racionalizmusnak, amely minden áron meg akarta magyarázni és megfellebbezhetetlenül definiálni a hitigazságokat. Nem teológiát kell adnunk (ezt úgyse érti meg az átlagember filozófiai képzettség nélkül), hanem hitet. c) Új szintézisre van szükség. Nem elég a hitigazságokat logikusan felsorakoztatni. A szerves, az üdvösségtörténeti és lélektani összefüggés sokkal lényegesebb lelkipásztori szempontból. Nem az észet kell a középpontba tenni, hanem Jézus Krisztust. Vagyis a katekizmusnak krisztocentrikusnak kell lennie. d) Hagyjunk fel a meddő apologetizálással és ne válaszszuk el az erkölcstant a dogmától. A keresztény erkölcstan nem más, mint Krisztus követése. A szentségek nem pusztá eszközök, hanem a keresztény élet lényege és lelke! e) Az Egyház elsősorban Krisztus misztikus Teste. Ha igazi megújulást akarunk az Egyházon belül, akkor bele kell kapcsolódnunk a folyton növekvő, örökké fiatal kinyilatkoztatás áradatába. Vagyis a hitoktatásnak is lépést kell tartani a misztikus Test fejlődésével és kibontakozásával, nemcsak egyéni életünkben, hanem a keresztény élet valamennyi emberi és társadalmi megnyilatkozásaiban is. — Ezek kb. az említett könyvecske főbb gondolatai.

A hollandok gyakorlati érzékét mutatja, hogy ezek az irányelvek nem maradtak meg pusztá elméletnek valamelyik könyvtár poros állványain. Az elméletet tett követte. Öt év múlva már készen volt az új holland katekizmus. Mondanivalóját ugyan még a hagyományos kérdés-felelet formájában közölte, de tartalmában már a meghirdetett elvek érvényesültek. S éppen ez különböztette meg az 1950-es holland katekizmust a többi európai hasonló mőtől. Mert szerencsére erre is, arra is volt már mozgolódás: a németek új módszert dolgoztak ki az iskolai hitoktatás korszerűsítésére. A franciák főleg a szentségek szimbolikáját aknázták ki a katekizmusoktatás eredményesebbé tételére. A katekizmusok nagy többsége azonban maradt az, ami volt: a hit filozófiai-teológiai zsebszótára. A szórványos újítások jórészt az oktatásra, nem pedig a tartalomra fektették a fősúlyt. A holland katekizmus ilyen szempontból is úttörő szerepet töltött be.

A holland püspöki kar aztán 1956-ban megbízta a katekétikai intézetet az 1950-ben megjelent katekizmus fölülvizsgálásával és egy csakugyan új, korszerű katekizmus megtervezésével. A tervek már 1962-ben készen voltak. Teológusok, pszichológusok, lelkipásztorok, világiak, sőt még nem katolikusok

is megvitatták az elkészült anyagot. A hozzászólásokat kielemezték és a második vatikáni zsinat útmutatásai alapján végleges formát adtak „Az Új Katekizmus“-nak.

2. „Az Új Katekizmus“

Az első benyomás: élvezettel és haszonnal olvashatja bárki. Hozzánk szól, nekünk írták. Elejétől végig komoly könyv, amely nemcsak a témát, hanem magát az olvasót is komolyan veszi, mint felnőtt keresztényt, mint személyt, mint lelkiismeretesen kereső, kutató, esetleg tétovázó modern embert. Nem bújik ki a problémák elől holmi ügyes disztinkcióval; nem intézi el egy bravúros definícióval a fájó és sokat vitatott kérdéseket; sem nem óhajtja az olvasót harcos apologetikával meggyőzni. Egyszerűen az alapvető, egzisztenciális emberi élményekre, az ész, a szív és a lelkiismeret mindenkitől *elfogadott, vagy elfogadható tényeire* hivatkozva *szerves, lélektani és üdvösségtörténeti összefüggésben tárgyalja* a kinyilatkoztatás nagy eseményeit és azok értelmét, rendeltetését, szépségét a keresztény élet mindennapi, evilági megnyilvánulásaiban. Az emberi hivatás nagyszerűségét, magasztosságát, felelősségét és az isteni Szeretet bámulatos tervét, útjait pergeti le előttünk könnyen érthető, jól átgondolt nyelven.

Szinte minden egyes lapon érezni, hogy ez a könyv évtizedes munka eredménye: minden lap a tudós teológus, exegéta, moralista ki tudja hányszor átgondolt, megvitattott, átelmélkedett kutatásának a leszűrődése; azé a tudós teológusé, aki állandóan kapcsolatban van a lelkipásztorral, a hívekkel és az emberekkel. Mert ez a könyv a tudós és lelkipásztor, valamint a hívő laikus évtizedes dialógusának, összeműködésének a gyümölcse.

A katekizmus helyes megítélésénél az első részben már vázolt történeti szempontok és a különleges holland viszonyok mellett még jó a következő tényeket szem előtt tartani:

a) Az Új Katekizmus elsősorban a holland katolikusok számára íródott. A holland katolikusok pedig — azt hiszem ezt elfogultság nélkül mondhatjuk — jelenleg Európa legműveltebb katolicizmusát képviselik, s talán világviszonylatban is az elsők között állnak mind a hitbeli ismeretek és hitoktatás, mind pedig a gyakorlati hitélet dolgában (iskolák, sajtó, szociális gondolkodás, szervezethez, vasárnapi misehallgatás, szentségek: gyónás, áldozás, gyermeknevelés, családi élet stb.) Tény azonban az is, hogy főleg a zsinat óta valami nyugtalanító forrongás, vajdás észlelhető éppen Hollandiában, ami nem egyszer szélsőségekbe csap át, mind a tanítás, mind a gyakorlati kivitelezés terén (könyvek, cikkek, liturgia stb.) Szerény véleményem szerint azonban ezt a jelenséget nem szabad összekeverni magával a Katekizmussal, ha csakugyan tárgyilagosan akarjuk megítélni.

b) A zsinat által elhintett mag éppen Hollandiában talált a legterméke-nyebb talajra. Éppen ezért itt láthatjuk az új kísérlet minden előnyös és hátrányos, sőt nem egyszer veszélyes vonásait is. Hogy a kérdés mennyire aktuális, mi sem mutatja jobban, mint maga a tény, hogy az új katekizmus, annak ellenére, hogy nem könnyű olvasmány és ráadásul 600 oldal, mégis hamarosan 400,000 példányban kelt el. Ez a holland katolikusok kb. 10 százalékanak felel meg. S ne felejtjük: a katekizmus nem kötelező iskolai tankönyv. Teljesen szabadon, maguktól kapkodták el a hívek. Azt hiszem hasonló sikerre nincs példa a reformáció óta. Eddig nem igen hallottunk arról, hogy ennyi felnőtt ilyen hirtelen megrohanja a könyvesboltokat egy vastag, 600 lapos katekizmusért!

c) A katekizmus felnőttek számára készült. Tehát feltételezi, hogy azok már megtanulták annak idején a „kiskatekizmust”. Az iskolákban természetesen nem ezt a könyvet használják. Vagyis az új mű: nem akarja az iskolai katekizmusoktatást feleslegessé tenni.

d) Az új katekizmus a II. vatikáni zsinat által lefektetett elveket követi. Így többek közt teljes mértékben felhasználja az „új” teológia, exegézis, morális, lelkipásztorkodás, lélektan és szociológia, valamint a modern tudományok megbízható újabb eredményeit is. Ám épp itt vannak az új katekizmus úgy nevezett gyöngé pontjai is. De úttörő munkáról léven szó, balgaság volna tökéletes megoldást keresni, főleg ott, ahol még nincs teljes bizonyosság. Másrészt azonban el kell ismerni, hogy ez a merész és szokatlan kísérlet a várakozáson felül jól sikerült. Leszámítva az elenyészően kevés, nem teljesen kielégítő, kevésbé szabatosan megfogalmazott, még nem eléggé kiforrott megoldási kísérleteket: annyi a határozottan pozitív, a régi katekizmusokból teljesen vagy részben hiányzó igazi keresztény elem benne, hogy igazságtalanság volna csak a hiányos részekre hivatkozva az egész katekizmust kárhóztatni. Az új katekizmus az eddigiekkel szemben kimondottan pozitív haladást, sőt igen nagy haladást jelent mind dogmatikus, mind pedig lelkipásztori szempontból. Különben is a kritikusok részéről annyira hánytorgatott úgy nevezett „veszélyes” pontok olyan természetűek, hogy legfeljebb a filozófiai és teológiai képzettségű (és minden káknán csomót kereső) olvasók veszik észre, ha csak egyes szavakra vagy kifejezésekre, nem pedig a szövegösszefüggésre és a szerzők szándékára irányítják figyel-
müket.

3. A tartalom

A katekizmus 5 részből áll. A következőkben egyszerűen ismertetjük az egyes részek gondolatmenetét.

I. A lét maga nagy titok. (3-39) Az embernek előbb-utóbb fel kell tenni magának a kérdést: mi is az értelme létének? mi köze a világnak, történelemnek hozzám? Ez az örök, egzisztenciális nyugtalanság feleletre vár. Itt találkozunk Istennel, Isten Igéjével.

II. Az út Krisztushoz (33-77) Az emberiség tapogatózó keresése; a primitív vallások, nem keresztények; a nagy, klasszikus civilizációk; hinduizmus, buddhizmus, a kínai világkép, az Izlám, humanizmus, marxizmus. Isten Lelke lebeg a világban, az eseményekben. Isten és Izrael: Izrael útja Istenhez. A Szentírás.

III. Az Emberfia (81-236) Ez a rész nagyon részletes: a teológia, exegézis és liturgia legmegbízhatóbb, legújabb információi alapján pergeti le előttünk Jézus életét, üdvözítő szerepét, a kinyilatkoztatás eleven valóságát és jelenlétét.

IV. Krisztus útja (239-544) Ebben a fejezetben van szó az Egyházzól, mint az üdvösségnek Krisztustól rendelt útjáról, szentségéről. Az Egyház mint Krisztus jelenlétének és misztikus Teste a legbiztosabb út Krisztushoz. Ebbe a fejezetbe van szervesen beleépítve a kegyelem: a szentségek (kereszttség, bérmálás, Eucharisztia, gyónás, a papság: a pápi rend és a hívek általános papsága, házasság s annak valamennyi dogmatikus és morális szempontja) és az egész keresztény erkölcsstan. Az erkölcsös élet normája, mozgatója az Isten — és felebaráti szeretet. A szeretet egyéni és szociális vonatkozásai különösen ki vannak dolgozva. Egyébként itt tárgyalja az üdvösség és a bűn meg a rossz problémáját is.

V. A beteljesedés felé. (547-588) Betegség, betegek szentsége, halál, a szentek közössége. A halál utáni valóságok: „tisztító tűz”, feltámadás, az új teremés, az örök élet (és kárhozat). Végül pedig maga az Isten (ez különösen szép rész).

Ez a rövid tartalom, a katekizmus felépítése. Most pedig néhány jellegzetes pontot szeretnék vele kapcsolatban megemlíteni:

a) Az új katekizmus egész hangja, légköre, stílusa nagyon „szimpatikus”. A mód, ahogy az egyes kérdéseket tárgyalja; a kényesebb problémák tapintatos boncolgatása; a nem keresztényekkel szemben tanúsított előzékenység; az egyháztörténelem, a történelmi „botrányok” (inkvizíció, gyarmatok, szociális igazságtalanság stb.) tárgyilagos, elfogulatlan elemzése és ugyanakkor az evangélium hamisítatlan szellemének világos kidomborítása: mind-mind ezt bizonyítják. Teljesen hiányzik a katekizmusból a klerikális hangnem, az úgy nevezett triumfalizmus és jogászokodás. Ezt a katekizmust nyugodtan kezébe adhatjuk nemcsak a katolikusoknak, hanem a protestánsoknak, sőt a nem keresztényeknek is. Nincs benne semmi sértő, semmi bántó rájuk nézve: az egész könyv keresztény szeretetet és tárgyilagosságot sugároz. Az evangéliumot a tényekből, a forrásokból s elsősorban Jézus Krisztus személyéből elemzi ki és megmutatja, hogyan is fest az evangélium a valóságban, a mai valóságban, emberi társadalomban és az egyén életében. Pásztorális szemzőgöböl tekintve igazi kincs, nemcsak a híveknek, hanem a papnak is.

b) Az Eucharishtiában eltűnt a valóságos jelenlét egyoldalú vagy kizárólagos kiemelése és a többi szempontok is szóhoz jutnak. A tradíció és a Szentírás eucharisztia-fogalma u. i. sokkal gazdagabb, sokoldalúbb, semhogy azt a praesentia realis fogalmával tökéletesen és maradéktalanul ki lehetne fejezni. Az eucharisztia emlékezés, jelkép, az örök élet előíze és záloga, az élet kenyere, áldozat és természetesen maga Krisztus van jelen benne, hiszen az Ő Teste és Vére, Krisztus maga.

c) Az erényeket a dogmatikus hitigazságokkal szerves összefüggésben tárgyalja; mindig és mindenütt a szeretet, igazságosság és a krisztusi öszin-

teség az irányadó. Szüntelen rámutat a törvény szellemére és leálcázza a csak betűszerinti, formalisztikus, pusztán jogi értelemben vett „végrehajtás”-ról az erény és szentség maszkját. A bűnt csak ott és akkor említi és magyarázza, ahol szükséges. Nem előírásokat akar adni, hanem lelkiismeretnevelést (pl. a tisztasággal kapcsolatban és a házaseset esetében) Kiemeli, hogy lehetnek esetek: tévelygések, kételyek, átmeneti állapotok, amikor a szülőknél, a nevelőknél több elnézéssel kell lenniük a gondjukra bízott fiatalokkal szemben és nem kell okvetlenül minden botlásban azonnal bűnt, főleg nem halálos bűnt, szimatolni.

d) A katekizmus nagyon óvatos olyan dogmatikai és erkölcsi kérdések taglalásában, ahol a tény ugyan kétségtelen valóság, a teológiai magyarázatból azonban, a hozzáfűződő történeti asszociációk következtében a teológiailag nem eléggé képzett laikus abszurd következtetéseket vonhat le magának (pl. az istenfogalom, a megtestesülés, az eredeti bűn, pokol, mennyország, vagy Szűz Mária szüzességének biológiai feszegetése, a test és lélek viszonyának felette naiv elképzelése stb. esetében.) Nyilvánvaló, hogy éppen itt van az új holland katekizmus igazi Achilles-sarka. — Így pl. a „Szenháromság” szó keveset szerepel a könyvben. A szerzők tudatában vannak annak, hogy egy ilyen nehéz teológiai fogalom helyes megértéséhez és használatához bizonyos teológiai-filozófiai képzettségre van szükség, ami viszont a katolikusok nagy többségének nincs meg. Az iskolában sem tanítják mindjárt az ilyen kifejezéseket. Legalább Hollandiában nem. Ez persze nem jelenti azt, hogy elhallgatnák a háromságos egy Isten tényét. A gyerek hall épp eleget az Úr Jézusról, az Atyáról, a Szentlélek eljövételéről, de csak évek múlva vonják le neki a konklúziót: íme ezt nevezzük Szenháromságnak. Ez a pedagógiai és pasztorációs szempont az oka annak, hogy a katekizmus éppen a legmélyebb hitgazságok tárgyalásánál nem bocsátkozik hosszú és tudományos értekezésbe. Ténylegesen azonban az összefüggésből világosabban és hihetőbben áll előtűnk az illető kinyilatkoztatott hittitok, mint az eddigi katekizmusok szabatos definícióinak és filozófiai szakkifejezéseinek homályos fátólán keresztül.

Az embernek nem egyszer az a benyomása, mintha a szentignáci lelki gyakorlatos könyvvel volna dolga, de átírva a hit egész világára. A legalapvetőbb, egzisztenciális igazságokból kiindulva, állandóan megmaradva a valóság és a kinyilatkoztatás kettős talaján, lépésről-lépésre vezet az olvasót a teljesebb ismeret, az egyre mélyebb megértés és hit felé. Nem a logika és definíciók, vagy tilalmak vonalán, hanem az általános lélektan, az üdvösségtörténet, a biblikus adatok, az Egyház eddigi tapasztalatainak és a teológiai tudományok legújabb eredményei alapján, a vatikáni zsinat szellemében. Nem ugrik át egyik kérdésről a másikra addig, míg meg nem nyugszik az igazságra szomjas, kereső lelkiismeret. Így nézve a katekizmus valóban új, eredeti és sok helyen mesteri. Élmény annak, aki őszinte vágygal, elfogulatlanul olvassa. A kegyelem, a kinyilatkoztatás olyan perspektívái fognak előtte feltárulni, amelyeket

hiába keresne a régi katekizmusokban. Nem egyszerre ugyan, de fokozatosan, mint ahogy maga a kinyilatkoztatás is fokozatosan ment végbe.

Ezek a pozitív tulajdonságok messze túlszárnyalják az Új Katekizmus nyilvánvaló gyöngeségeit. Így pl. az erkölcsi vonatkozású fejezeteket jobban ki kellett volna dolgozni. Sok az általános, prédikáció ízű utalás. Sok kényes problémát nem lehet csak a lelkiismeretre való utalással megoldani. Az olvasó nem egyszer több, határozottabban körülírt útmutatást várna el tőle éppen erkölcsi síkon. Az első rész meg mintha túlzottan a holland viszonyokhoz volna szabva és mintha erősen egy kifejezett izlést tükrözne. A IV. rész viszont nagyon zsúfolt, nem egészen egységes. A dogma és erkölcs harmonikus feldolgozása nem sikerült teljesen.

Az új katekizmus az egész emberhez apellál: nemcsak az eszéhez. Ahhoz az emberhez, akiért Krisztus emberré lett, meghalt és akit megváltott. Hogy ez a vállalkozás nem könnyű feladat, sőt nem egyszer veszélyes kísérlet, de ugyanakkor nagyon is üdvös módszer, arra a legszebb példát éppen Az Új Katekizmus szolgáltatja.

Roger Schutz: Az egység sodrában. München (Max Hueber) 1967. kis 8° 63 old.

Teltett, túlteltett könyv. A lélek mélységeiből, hosszú évek elmélkedéseiből, Istennel érintkezéséből forrott ki. Olyan ember szava, akit minden kétséget kizáróan az Isten küldött, és aki ezt a küldetést hűségesen vállalta. Azért van rajta a hitelesség pecsétje, és ezt föltétlenül meg kell éreznie minden jóakarató olvasójának a kereszténység minden ágában. Mindenkinek el kellene olvasni ezt a könyvet. De ennyi nem elég: át kell elmélkedni és meg kell szívlelni, amit mond.

Nem véletlen, hogy a könyv olvasása a nagy trappista szemlélődőt és író, Thomas Mertont juttatja eszünkbe. A Lélek járása szuverén és döbbenetesen azonos. Ugyanaz a belülről-átéltség, ugyanaz a világlátás és mélyrehatolás, ugyanaz a nem spekulatív jellegű, hanem — ha szabad ezt a látszólag ellentmondó kifejezést használni — kegyelmi, misztikus logika vázára fonódó, kérelhetetlenül célbatartó szerkesztés. Ugyanaz a sürgető szeretet és ugyanakkor derűs nyugalom és biztonság. Azzal a nagy különbséggel, hogy Schutz nem hivatásos író. Egyszerűen hangosan elmélkedő, érett, nagy testvér. Hogy mennyire érett, azt rövidege bizonyítja a legékesszólóbban. Minden sora lényegyet tartalmaz. Lehetetlen „ismertetni” az ilyen könyvet. Az ismertetőnek kommentátorrá kellene vedlenie és így az ismertetés hosszabbá válnék az eredetinel. Mit tehetünk? Megmutatjuk a meztelen vázat és kiemelünk néhány nagy gondolatot — azzal a szegyenkező pietással, amellyel a kicsi áll a nagy előtt. De bizonyára ennyi is elég lesz arra a célra, amit el kell érnünk: vedd és olvasd!

A bevezetés mindenekelőtt meghatározza az ökumenizmust. De úgy, hogy az már magában is bőséges elmélkedési téma: „Az ökumenizmus az a kísérlet, amely megpróbálja láthatóvá tenni a keresztények testvéri egységét, senkit meg nem alázza, de mégis alázatosan.” Elutasítja a felekezetieskedés szellemét, mint bezárkózó, önvédelmi magatartást, amely számos esetben olyankor is megmarad, amikor a hit, az igazi vallásosság már rég eltűnt. De ugyanakkor nem elég a „békés egymás mellett élés”, a megértés sem. Kell, de nem elegendő, mert megállást jelent az előrehaladásban. Azután óriási távlatban kitér az előttünk az ökumenizmus világát,

azokat a cselekedeteket, amelyek „kíemelnek önmagunkból”, mert hiszen az egységnek ez az erkölcsi feltétele: Kerüljük el a nemzedékek elszakadását, — találkozunk azokkal, akik nem tudnak hinni, — csatlakozunk a szegények világához. Csak ezek után következik magának a keresztények egyesülésének problémája az „Eljűk az Egyház misztériumát” jellemző című fejezetben, ezen belül magának a taizéi közösségnek bemutatása. És végül a záradék: „Szemlélődve várjuk Isten eljövetelét”: az ökumenikus lelkliség páratlanul mély jellemzése.

Hogyan fest a nemzedékek problémája olyan ember szemével, akiben az ökumenizmus lélekformáló, szemléletalkító erő? Ilyenformán: A generációk közt fenyegető szakadás veszélye ma nagyobb, mint valaha. A fiatalság türelmetlen, nyers, őszinte. Oda megy, ahol életet lát. Lendülete tudatában tetteket és hiteles megnyilvánulásokat kíván. Ha hamarosan nem tudjuk az új nemzedék elé tárni az egységes, igazi Egyházat, másfelé fordulnak keresésükkel. Nem Isten szava-e hozzánk ez a követelés? Készek vagyunk-e az állandó megfiatalodásra, megújulásra, megtérésre, az Evangélium eredeti frissiségéhez való visszatérésre? Ez persze sok áldozatot kíván, s nem utolsó sorban nagyfokú önállóságot. Egészen mélyére markol itt a szerző a mai fejlődésnek egyetlen mondattal: „A következő évtizedek haladására rányomja a bélyegét jó néhány évszázad mozdulatlanúsága: adott pillanatban minden kereszténynek a maga részéről intézményesítenie kellett saját hagyományait, elkészülve arra, hogy azok a másiknak ellentmondanak.” Ugyanakkor a türelmetlen fiataloknak arról beszél, hogy minden reformnak saját belső megreformálásunk a kiindulópontja, és hogy az Egyház szelleme nem az önző és gögös kritizálás, a túlhazbó, felelőtlen buzgalom, hanem kicsiben és nagyban egyaránt, az együtt-építés.

Hogyan fordul az ökumenikus lelkiület a nemhívók felé? A jóakarató hitetlenekben, akik gyakorlatias szeretetükkel gyakran ránk pirítanak, látja és velük magukkal is segít felfedeztetni „a rejtett jelenlét misztériumát”. Öntudatlan sürgetésük valamennyiünkhez szól. De mai megosztott állapotunkban nem vagyunk képesek a hiteles tanúságtételre: a szakadás szegénnyé tesz. A kibékülésnek viszont lendülete van, amelynek segítségével legyőzhetjük tehetetlenségünket. És itt ismét egy csodálatos mondat: „Az ökumenikus mozgalom valódi történetét sosem fogják megírni. Ez tulajdonképpen azoknak az erőfeszítéseknek, harcoknak a története, amelyeket ki-ki saját legbensőbb énjével folytat azért, hogy hűséges maradjon.”

A szegénységről szóló fejezetre mindenképpől a bölcs egységnyű jellemző. Jól látja egyes túlzó követelésekben a „neo-janzenizmus” föléledését: a lehetetlen követelés csupán válsághoz vezet, vagy pusztá verbalizmussá fajul. Figyelmeztet, hogy a szegénység szelleme nem csupán anyagokra vonatkozik. A külső szegénység még nem akadályozza annak, hogy másfajta biztonságot keressünk, pl. mások lelkén akarjunk uralkodni. Az igazi szegény alázatos, szelíd, szerény: nem magasztalhatjuk fel az egyik boldogságot a többiek rovására. Végül a szegénység nem pusztá negatívum nem öncél: „Szegénység szeretet nélkül: árnyék fény nélkül.” Mi tehát a szegénység szelleme? „Nem más, mint Krisztus újrakezdetének várása és szolidaritás a világon élő összes emberrel, akiknek nincs meg a mindennapi kenyerek.” Siessünk kidolgozni az ökumenizmus szociális tanítását, segítsünk a déli félgömb éhező millióinak, hogy a maguk lábára tudjanak állni, és az máris nagy kapocs lesz közöttünk. (Mindenesztül az ökumenikus dekrétum gondolatai!)

Ennek az általános alapvetésnek olvastán el kell hogy fogjon a szegény: mennyivel „katolikusabb”, vagyis egyetemesebb ez a látás, mint legtöbbünké! Ime élő bizonyossága annak, hogy a legnagyobb gondolatok rendszerint nem vitákból, még csak nem is „dialógusokból” születnek, hanem az Istennel való hallgatag beszélgetésből. Ezzel persze nem a dialógus szükségessége és jó voltát akarjuk tagadásba venni, csak a lelkiség és belső munka elsőbbségére figyelmeztetni. Épp ilyen szempontból felbecsülhetetlen Taizé kezdeményezése: mindenféle fajtájú keresztény bensőséges együtt-élése munkában, imában, szeretetben, tanúságtételben.

Az Egyházzól szóló fejezetben annak az embernek érett bölcsesége és pártatlansága nyilvánul meg, aki immár több mint húsz éve éli és irányítja ezt az összeműködést. Annyira gazdag és minden oldalnak megszívlelendő, hogy még megközelítő összefoglalására sem vállalkozhatunk az egyensúly megbillentése nélkül. Csak egyik gondolatot ragadunk ki. Az intézményes és személyes istenkapcsolat viszonyának nehézségeiről, ellentéteiről beszélve így sommázza a megoldást: „Am lassan-lassan, ahogy idővel kialakítjuk magunkban Krisztus életét, s ahogyan csendesen előrehaladunk, rájövünk arra, hogy éppen minden egyes keresztény lelki élete az, ami lehetővé teszi az egyházi intézmények megújulását.” Mi a reform útja a rászoruló intézményben? „Az újjáélesztésnek mindig belülről és végtelen türelemmel kell történnie.” A tekintély az egység nagy tényezője: összegyűjt, egybefog. Viszont „aki a tekintély feladatát kapta, mindenek előtt szolgál.” Tovább: „Az egység útján protestálással járni nem lehet.” „A lelkiismeret drámája átadja a helyet az igazolás vagy az elégtétel magatartásának, ami egyébként mindkét oldalon megtalálható.” „A mai világnak nem eszmékre van szüksége, hanem sokkal inkább példaképekre.” És itt bontakozik ki a maga teljes szabatosságában az Eucharisztia jelentősége, mint ami „eszköze és egyúttal létrehozója is az egységnek. Az egység szentsége: értünk adatott, hogy megszűnjön bennünk és körülöttünk a szakadás minden csírája.”

Saját létrejöttük és szerepük elemzésére ugyanaz az egyensúly jellemző. (Pedig milyen nagy dolog, ha az alkotó tárgyilagosan függetleníteni tudja magát művétől!) Tudatos és szerény beilleszkedés a nagy keresztény hagyományba, Cluny és Cîteaux szellemébe (Taizé földrajzilag a kettő között fekszik), minden következmény nyugodt levonásával; tudatos és meggyőződéses vállalása a jel és kovász szerepének, istenrendelte feladatunknak; és egyenesen megrendítő alázat egész szerepük átmeneti jellegének fölismérésében. (Csak sajnálhatjuk, hogy a magyar fordítás kicsit hangzatosan megváltoztatta az eredetinek szabatos és nagyon kifejező címét: Dynamique du provisoire, az ideiglenesnek, az átmenetinek feszítőereje, ami nyilván egyaránt vonatkozik az egész ökumenikus mozgalomra és erre a kicsiny magra is.) Ezek az emberek állandóan készek feladni mindent a tökéletesebért: az egységért. (Ugy-e tanulnak tőlük „perfecta caritas”-t a zsinati útmutatások megvalósításának kezdetén álló katolikus szerzetek?!)

Végül az utolsó fejezet elvezet a szemlélődő élet forrásaihoz: a liturgikus imához, a fogadalmakhoz, az Istennel együttélés bensőséges vágyához. Pusztá racionalizmussal nem boldogulunk: „Ha mindent meg akarunk magyarázni, annak tesszük ki magunkat, hogy semmit sem értünk meg, amint igaz az is, hogy az értelem önmaga nem tudja megragadni az Egyház misztériumát. Hogy abba behatoljunk, semmi sem fontosabb, mint azok a cselekedetek, tettek, szerény jelek, amelyek megérintik önmagunk mélységeit, amint ma némelyek mondanák, „óstípusait”. Tehát szemlélődés? Igen! De olyan, amely nem öncélú elzárkózás, hanem folyvást nyitott, ökumenikus, szociális jellegű, magyarán: az egyetlen parancs, a szeretet megvalósulása. Lehet-e másmilyen az igazi szemlélődés? Hiszen Istenre irányul, Isten pedig a szeretet! És miután így néhány sűrített oldalon elének adta a szerzeteselet remekbeszabott aszketikáját, feloldódik „az Isten szemlélődő várásában”, amelynek szelleme eltüntet minden (emberileg nagyonis megokolt!) egyéni és általános pesszimizmust, nyugalmasan biztos a végső győzelem tudatában, de egyben sürgetően követelő a szeretet felelősségében:

„Várjunk!

Várjuk az élet hajnalát, amikor Isten egyszer s mindenkorra magához gyűjt minket!

Várjuk önmagunkban és másokban az Isten művét!

Várjuk az Egyház egységét, s általa minden emberét!

Várjuk az Egyház tavaszát!

Várjuk minden ellenére az irgalmasság szellemét, mert a szeretet, amely nem emészt föl, nem szeretet, s nélküle reménytelenül hirdetjük az ökumenizmust.

Az Isten új pünkösödöt készít nekünk, amely minden embert összefog szeretetének tüzevel. Eléje kell mennünk ennek az eseménynek, mely meghiúsít minden emberi jóslatot és új életet ad szikkadt csontjainknak.

Menjünk elébe, ne meneküljünk előle!"

I. B.

Franz J. Heggen: Gemeinsame Bußfeier und Privatbeichte, Herder 1966.

Könyv, amely sok ellentmondást provokál. Előszava is utal erre, mégis megértésre számít, elsősorban papoknál. A gyónás krízisééről beszél. Tény, hogy a szentgyónás kötelezettsége és igénye a közömbösség s az önvizsgálat-reflexió igényét kilugozó korszellem miatt, de papi hibákból kifolyóan is, főleg városi hiveinknél — mindinkább elhalványul. Az ún. ájtatossági gyónások pedig gyakran nem hozzák meg a lelki elmélyülést és a példás keresztény élet látható eredményeit. A probléma megoldására ajánlja a könyv főleg advent, nagyböjt és őszutó idejére a hívek közös, ún. bűnbánati ájtatosságait hollandiai próbálkozások alapján. Ezek keretében a gyónási tükör használatának mellőzésével, közös lelkiismeretvizsgálás mellett, a bűntudat megvallása és a megbocsátást kérő ima után párperces személyes elmélyülés következik, amelyet alkalmas orgonamuzsika segít elő. Ezután a celebráns imát és benne a hívek számára Isten irgalmát és a bűnök elengedését kéri.

Bár kihangsúlyozza a penitenciartatás szentségi jellegét és egyes emberek személyes igényét a megtérés, lelkivezetés, lelki megbeszélés irányában, mégis reméli, hogy az Egyház éppen tanítói tekintélyének erejével a jövőben megadhatja az ilyen közös bűnbánó áhitatoknak is a szentségi karaktert: mert meggyőződése, hogy az ilyen áhitatok keretében őszinte megtérésre törekvő ember irgalmat és bűnbocsánatot nyer és mivel — szerinte — a magánygyónás csak egy fajtája a penitenciartatás szentségi formájának.

Nem akarunk a bűnben csak jogi vagy formai fogalmat látni (amely a külsőleg, formailag érzékelhető feloldozásban, mint bírói aktusban nyer elintézést), — a gyónás szentségének sem kívánunk mágikus vagy mechanikus erőt tulajdonítani, de a gyónás-probléma megoldását más eszközökkel képzeljük el. Eltekintve attól, hogy a könyv felfogása Luther nézetéhez látszik közeledni (a feloldozás megadására elégséges, ha valaki a paptól gyónás nélkül kér feloldozást), amelynek azonban sem Krisztus rendelkezéseiben, sem az ősegyház gyakorlatában semmiféle alapja nincs, — meggyőződésünk szerint a szentség természetfölötti eredményein kívül mutatkozó lélektani és szociális hatások csak magánygyónás keretében érvényesülnek és pedig annál nagyobb mértékben, minél mélyebb és őszintébb a szentgyónáshoz való előkészület.

Kevés lélektani ismeret szól a könyvnek abból a megállapításából, hogy vannak egyének, akik egy közös bűnbánati áhitat keretében elmélyültebb beismerésre jutnak, mint egy merőben egyéni önvizsgálat alapján. Idéz egy ugyanilyen elítélő, protestáns oldalról jövő bírálatot, ami annál érdekesebb, mivel protestáns kísérletek nem az említett közös bűnbánati áhitatok, hanem az egyéni, gyónászerű lelki megbeszélésnek kedveznek. Nálunk a szentgyónás mindenki életében a legszemélyesebb aktusnak számít; zenevel is elmélyíteni vélt közös bűnbánó áhitat — különösen ha nem követ-heti magánygyónás, csak díszonáns mozzanat lenne e tekintetben.

Sokkal inkább munkálná a gyónásprobléma megoldását a szószék és hitoktatás idevágó, tervszerű munkáján kívül a növendékpapság lényegesen gyakorlatibb előkészítése a gyónatás feladataira: az erkölcsstan és lelkipápsztorokodástan még mindig inkább elméleti, mint praktikus oktatási szellemet mutat egyetemeken és szemináriumokban egyaránt. Tudjuk, hogy a gyónatás az egyik legnehezebb papi munka; éppen ezért lenne multhatatlanul szükséges a joggal elvárható tudáson kívül annak tudatosítása, hogy oldozó-kötöző szerepünkben mi, papok csak az aláztatos,

bűnösöket is szerető Krisztust képviselhetjük. Sok hívőt, főleg értelmiségit, nyugtalanít a képzetlen gyóntató féltudása, goromba magatartása elriaszt, túlzó engedékenységese isteni és egyházi törvénynek árt, a gyónás teljessége körüli elnézése végül is nem hoz megnyugvást, a megjavulni nem akaró feloldozásával pedig indirekte még a bűn előmozdítója is lehet.

Nem sokat nyerne lelkipásztori munkánk azzal, hogy ha híveink hasonló kísérletek miatt még azt a kevés bűnbánatot is terhesnek tartanák, amit a lazító korszellem bennük még meghagyott; hiszen pasztorális értekezletek visszatérő, szomorú témája a bűntudat és bűnbánat ijesztő csökkenése híveinknél.

A lélekművelés-gondozás legközvetlenebb szolgálata folyik gyóntatószékeinkben. Istentől mindinkább eltávolodó katolikus társadalmunk visszaédesgetése a bűnbánat igazi szelleméhez csak szolid reformokkal érhető el. A könyv gondolataiban egy jószándékú, de mindenáron újítani akaró szellem vetületét látjuk.

Cser-Palkovits István SJ

Pecci Joachim bíbornok: Az alázatosság gyakorlása. Ford. és sajtó alá rendezte P. dr. Rákos Balázs Raymund római apost. magyar gyóntató. Vatikán 1967. — Ezt a kitűnő könyvecskét forgatva önkéntelenül is eszembe jut Magyarország egyik legerőteljesebb lelkipásztorai egyénisége, papok, szerzetesnők, világiak hosszú sorának nevelője egy életen át, aki egész munkáját erre az egyre összpontosította: kikalámpálni az alázatosság erényét a rábízott lélekben. Pecci perugiai püspök, az Anyaszentegyház későbbi nagy XIII. Leó pápája, ugyanilyen alapvetőnek tartja az alázatosságot „igen kedves papnövendék fia!” életében, — nekik írta ugyanis ezeket a buzdításokat, és erre bevezetőben két mélyenszántó okot hoz fel: A papnak fokozott kötelessége tökéletessé lenni, tehát fokozottan rászorul a tökéletesség alapjára, az alázatosságra. De terjesztenie is kell Krisztus országát, és pedig ugyanazokkal az eszközökkel, mint az isteni Mester: az ő megkülönböztetett tulajdonsága pedig a szívbeli alázat volt. Ezután 60 aprócska fejezetben igazán bámulatos sokoldalúsággal fejti ki az alázat indítékait, gyakorlatait, tárja elének példaképeit, úgyhogy a végére valóságos aszketikáját és teológiáját kapjuk ennek az erénynek. Különösebb rendszerezés nélkül, az igaz; de annál több megragadó lélektani bölcsességgel. Csak két kicsiny passzust ennek igazolására: „Jó lélekkel, türelmesen viseled majd el a mások fogyatékoságait és gyöngeségeit, ha szüntelenül szemed előtt tartod saját nyomorúságodat, ami miatt neked is szükség van a mások nagylelkűségére és megértésére.” És: „Ha hallod, hogy dicsérnek, ahelyett, hogy örülnél neki, tarts attól, hogy az a dicséret lesz teljes jutalma annak a csekély jónak, amit tettél.” Vagy ki gondolt még arra, hogy az alázatosságban kiváló szentek felsorolását — Szent Mihály főangyallal kezdje? Pedig hát igaz: ő „elsőnek volt alázatos, mint ahogyan Lucifer elsőnek volt kevély.” — A második rész a lelkiélet nagy íróinak néhány megnyilatkozását tartalmazza az alázatosságról, Szent Ágostontól Néri Sz. Fülöpig, s lezárja az egészet a Krisztus követéséből vett szent imádság. (Nem derül ki világosan, hogy ez a rész az eredeti kiadványban is benne van-e, vagy a fordító hozzátétele.) — Külön kell említenünk a fordítás magvas, ízes, korhú magyarságát; néhány elenyésző szeplőtől eltekintve valóban olyan, mintha „magyar embertől magyarul irattatott volna” először. — Aki ezt a kis könyvet elolvassa, tisztán látja, hogy az annyiszor hamisan és szűkkeblűen értelmezett alázat nem más, mint teremtményi függésünk elismerése, életünk helyes beállítása, s így valóban gerince és foglalatja az egész aszketikának. Az elsajátításához szükséges élet-halál harchoz pedig hasznos fegyvereket kaphatunk gondolataiból!

Öry Miklós SJ

